פרק ה א כרם רבעי מציינין אותו. בזמים אלו ליון וסימן שיכרו שהוא כרם רבעי וטעון פדיון: בקוזזות. גבשושיות ורגבי אדמה סימנא כאדמה מה אדמה דאיכא הגלה מינה שהיא עושה פירות אף האי נמי כי מפרקי שרי לאתהניי מינה: ושל ערלה בחרסית. באדמה שעושי *) ממנו כלי חרס סימנא כחרסית זו דליתי בה הגלה דכשורעים בה אינה מוציאה כדי נפילה. אף זו אין בה הגלה: ושל קברות. אלא יכנס שם כהן ומזיר: במיד. סימנא שהסיד לבן כעצמות: וממחה ושופך. ממחה את הסיד במים כדי שיתלבן יותר. ושופך על הקבר: במה דברים אמורים. דעבדי הכירא לכרם רבעי. ולערלה: בשביעית. שהכל הפקר וטוטלים בהיתר. אבל בשאר שני שבוע שבאים לגזול הלעיטהו לרשע וימות ויקחוס לאכול באסור: והצנועים. המדקדקים על עצמם שבשביה להם כרם רבעי בשביעית דמהחלה קודם שנעשית חרסית ראוי לגדל צמחים. אינו צריך למה שכתב כאן. ועוד דהכא מפרש באדמה שעושין ממנו כלי חרס משמע שהיא גרועה לצמיחה משאר אדמה. ולפירושו דהתם משמע דמגדלת צמחים כמו שאר אדמה: במה דברים אמורים בשביעית שבשביעית חרסית ראוי לגדל צמחים. אינו צריך למה שכתב כאן. ועוד דהכא מפרש באדמה שעושין ממנו כלי חרס משמע שהיא גרועה לצמיחה משאר אדמה. ולפירושו דהתם משמע דמגדלת צמחים כמו שאר אדמה: במה דברים אמורים בשביעית

*) בד"ו ממנה.

פרק ה א כרם רבעי מציינין אותו בקוזזות אדמה ב). ושל ערלה בחרסית ג). ושל קברות ד) בסיד ה). אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים ו) בשביעית ז). והצנועים ח) מניחין את המעות

ח"ג. א מציינין נב"ק היו מציינין. בקוזזות נב"ק בקוזזות וכ"ה נב"ל ל"ל.

פרק ה א כרם רבעי. עיין מה שכתבתי במשנה ו פרק ז דפאה: ושל ערלה. כתבו התוספות פרק מרובה דף סט ח"ל קלת קשה דלא נקט ערלה תחלה ע"כ. ולא החליטו הקושיא לפי שיש לומר דעיקר פרקין בדיני רבעי מיירי משום דשייכי למעשר שני הואיל ואקרי קדש כמותו. אלא אגב שהזכיר דין הלין מבאר גם כן דין לין ערלה וקבר. ולפיכך אע"פ שהערלה קודם בזמן לרבעי הואיל ולא נשנה בכאן אלא אגב לא רצה להקדימו. כך נ"ל: בחרסית. כתב הר"ב דכשורעים בה אינה מוציאה כדי נפילה. כלומר כדי זריעה כלישנא דמתניתין ה פרק ט דבבא מציעא ולא כלישנא דמתניתין דרים פרק ה דפאה ודברי הר"ב אלו הם דברי התוס' דפ' מרובה [דף סט.] ופ' כסוי הדם [דף פח.] וטעמייהו דלא הקשה אמהני' דכוף פ' כסוי הדם דמשמע דחרסית מגדל צמחים ["וע"ש]. אבל לפי מ"ש הר"ב שם כפירוש הרמב"ם הר"ב

פרק ה א כרם רבעי. בקמ"ץ הבי"ת וכלתגן ברים מסכת פרה וכתב ה"ר שלמה: ז' מיריליי"ו ז"ל האי לתנא הכא בהאי מסכתא כרם רבעי אע"ג דבדין הוא דנמסכת ערלה הוה ליה למתנייה משום דבעי למיתני בה שיש לו תומם וכבית הלל ושעמא משום דגמר קדש קדש ממעשר שני ובעי חומה ובעי ולוי ובעי פדיון וכסף שיש בו טרח כמעשר שני אלא שאין בו לאו אלא עשה לכתיב יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ולהכי תני ה"ל כרם רבעי מקמי ערלה דעיקר פירקין הוא כרם רבעי ואגב תני נמי לין דערלה. בקוזזות כמו קטלות התיכות עפר ע"כ ובירוש' נרסי' זוגא שאל לרבי מה ניתני כרם רבעי אי נטע רבעי אמר לין פוקו שאלון לר' יאחק דבחנית ליה כל מתנייתא פי' שבחנתי ולקדקתי עמו כל המצוות כמו שמסרו נפקון ושאלון ליה אמר לין קדמאה כרם רבעי לבד. וממתני' קמייתא ואילך נטע רבעי תנן. פי' בברכות פ' כ"מ דף ל"ו פליגי ר' הייא ור"ש [ברבי] חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי דמ"ש כל היכא דעסיג ערלה להיג רבעי וכולהו פירות אילין דבעולם בעי פדיון בשנה הרביעית ונרסי' נטע רבעי ומ"ש מהי דבכולהו הנגא ערלה קדושת רבעי אינו מוכא אלא בכרם ובעמיה מפ' התם דיליף ג"ש נאמר כאן להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם ואיכא מאן דדרים ליה מהלולים דבר המשון שירה מעון חלול וזהו יין. ור' יאחק רבא ס"ל כמ"ד נטע רבעי אלא דאין חבלא דעובדי דרכים שיכבלו אלא בכרמים שמסתרגין על הגדרים ונוקחין שברי דרכים הפירות וגכבלין אבל בחילנות שהן גבוהין ושל שאין מסתככין ליכא חבלא. וכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דר"ה ולענין רבעי אינו מוכא בהו"ל אלא בכרם אבל בשאר אילנות לא דהא איכא דתני נטע ואיכא דתני כרם וקיימא לן דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בהו"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' עשירי מהלכות מאכלות אסורות שאין רבעי מוכא בהו"ל כלל ואפי' בכרם אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא פדיון כלל ע"כ. ומהאי טעמא נמי כתב שם דדעת הרמב"ן ז"ל דערלה לא נהגא בהו"ל בהברכה

פרק ה א כרם רבעי. נקמ"ץ הבי"ת וכלתגן ברים מסכת פרה וכתב ה"ר שלמה: ז' מיריליי"ו ז"ל האי לתנא הכא בהאי מסכתא כרם רבעי אע"ג דבדין הוא דנמסכת ערלה הוה ליה למתנייה משום דבעי למיתני בה שיש לו תומם וכבית הלל ושעמא משום דגמר קדש קדש ממעשר שני ובעי חומה ובעי ולוי ובעי פדיון וכסף שיש בו טרח כמעשר שני אלא שאין בו לאו אלא עשה לכתיב יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ולהכי תני ה"ל כרם רבעי מקמי ערלה דעיקר פירקין הוא כרם רבעי ואגב תני נמי לין דערלה. בקוזזות כמו קטלות התיכות עפר ע"כ ובירוש' נרסי' זוגא שאל לרבי מה ניתני כרם רבעי אי נטע רבעי אמר לין פוקו שאלון לר' יאחק דבחנית ליה כל מתנייתא פי' שבחנתי ולקדקתי עמו כל המצוות כמו שמסרו נפקון ושאלון ליה אמר לין קדמאה כרם רבעי לבד. וממתני' קמייתא ואילך נטע רבעי תנן. פי' בברכות פ' כ"מ דף ל"ו פליגי ר' הייא ור"ש [ברבי] חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי דמ"ש כל היכא דעסיג ערלה להיג רבעי וכולהו פירות אילין דבעולם בעי פדיון בשנה הרביעית ונרסי' נטע רבעי ומ"ש מהי דבכולהו הנגא ערלה קדושת רבעי אינו מוכא אלא בכרם ובעמיה מפ' התם דיליף ג"ש נאמר כאן להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם ואיכא מאן דדרים ליה מהלולים דבר המשון שירה מעון חלול וזהו יין. ור' יאחק רבא ס"ל כמ"ד נטע רבעי אלא דאין חבלא דעובדי דרכים שיכבלו אלא בכרמים שמסתרגין על הגדרים ונוקחין שברי דרכים הפירות וגכבלין אבל בחילנות שהן גבוהין ושל שאין מסתככין ליכא חבלא. וכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דר"ה ולענין רבעי אינו מוכא בהו"ל אלא בכרם אבל בשאר אילנות לא דהא איכא דתני נטע ואיכא דתני כרם וקיימא לן דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בהו"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' עשירי מהלכות מאכלות אסורות שאין רבעי מוכא בהו"ל כלל ואפי' בכרם אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא פדיון כלל ע"כ. ומהאי טעמא נמי כתב שם דדעת הרמב"ן ז"ל דערלה לא נהגא בהו"ל בהברכה

ציונים

א כרם רבעי. נ"ק פפ. פ"ו פ"ש פאלטס פפ"ש ה"ש: ושל קברות. מיי' פ"ח מהל' פומאת מת ה"ש: בד"א. מיי' פ"ש מהלכות מע"ש ה"ש: והצנועים. נ"ק פח.:

ראשון לציון

פרק ה מ"א[תוי"ט ד"ה] בחרסית כתב הר"ב דכשורעים בה אינה מוציאה כדי נפילה כו'. כמובא הר"ב ותוס' יו"ט כך מפיס נ"ק ס"ס ע"ל וכן לשון הר"ם אגל מל סגלגון נדפס בכם מסר"מ דל"ל אינה מוציאה יותר מכדי נפילה:

תוספות רע"ק

פ"ה מ"א[אות יו][בה"ב ד"ה] והצנועים. כשהיה להם כרם רבעי בשביעית) בתוס' בפרק מרובה דף ס"ם הוכיחו דע"ב לא מיירי בשביעית דאי בשביעית כיון שהו מן ההפקר לא היו יכולין לחלל עי"ש (ועי' בפ"י שם) ולע"ד י"ל דהצנועים קאי בין אשביעית בין בשאר שני שבוע ובשביעית אף דוכה מן ההפקר פ"מ הוא זכות להם שיתחלל הה ולא יאכלו בלא חילול וזכין לאדם שלא בפניו אלא דבשאר השנים ליכא למ"מ מדין זכין לאדם דהא הוזכה בעיה א"י לחלל כיון דלא קנהו. וכיון דאיהו לא בצי עביר שלוחו נמי לא מצי עביר מש"ה הבריה בסוגיא דבב"ק הל"ל דם"ל להצנועי' דנזל ולא נתייאשו הבעלים הנגזל יכול להקדישו ולחללו וכמ"ש להדיא תוס' בקידושין דף נ"ו סוף ע"א. והא דאמר' בסוגי' דבב"ק מאן תנא צנועין רשב"ג והאמר רבב"ח א"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. ותא לרשב"ג אין עושין התיקון רק בשביעית

תוס' אנשי שם

פ"ה א בר"ב ד"ה ושל ערלה כו' סימנא כו'. כ"ה בגמ' דידן ב"ק שם אבל בירושלמי נתן עשם לתר כרם רבעי בקוזזות אדמה שהוא נשנה של ערלה בחרסית שהוא יותר מכלן ושל קברות בסיד שהוא יותר מכלן ולעשם זה כוון הר"מ בפי' ובתמורו. (לה"מ): ד"ה ושל קברות אלא יכנס כו'. מפשט לשון המשנה משמע דס"ק שהם של קברות מציינין אותם בסיד משום דקבר אסור בהאלה ומפירוש הר"ב משמע דבקברות בעלמא אייר ומ"ב ס"ק ומיון של הקברות בסיד ח"ל הרמב"ם ושל קברות בסיד ענינו כי ליון הקברות צריך שיהיה בסיד ע"כ. (כ"ד): סד"ה וממחה ס' על הקבר. ובנר"ק דשקלים כ' בביעות הקבר וחס נכון ובמ"ש

פרל"ש

יכין

פ"ה א) שגדלו בו פירות בשנת ד' משמעו שצריך להעלותן לירושלים או לפדותן כמע"ש וחושש שיכשלו בהם בל"א בשביעית שמופקרים הפירות לכל אדם. ומשהפקה לן מי הגא נטע או כרם רבעי. ואין קיי"ל דבחו"ל כל הפירות פודה בלא ברכה ואחר שיתלבן אפי' הן הרבה עוקח רק שה פרוטה דהיינו מטבע או פירות שוי' חצי פרוטה כסף. ואומר זה יהיה פדיון על פירות אלו ושוהק הפדיון ומעילו לגבר [ר"ה ר"ל ס"ו

תפארת ישראל

ז"ל]: ב) בומה אלו ליון וסימן מרגבי אדמה להכיר עי"ז דאפשר היתר אגלתו כאדמה שעושה פירות ה"ל שרי לאחר פדיון: ג) חרס כתושה שאינה מגדלת פירות כל כך כמו שזרע לפי' כערלה שאסור בהאלה: ד) להזהיר לכהן ומזיר: ה) לבן בעצמות: ו) ממונגנו במים שיתלבן ביותר: ז) שעושין סי' לכל אלה: ח) שהכל הפקר אבל בשאר שנים דהעולל פירותיו גזלן הוא הלעיטהו לרשע וימות [נ"ק ס"מ מ"]: ט) כשהיה להן כרם רבעי

יכין

ראשונה

היו עושין כן עכ"ל. ואפשר דס"ל להרמב"ם והר"ב כהך תירוצא דמפיק מאן תנא לטעין ר"מ הוא דשבר מעשר שני ממון נטוע הוא ואפ"ה לענין פדיון מוקמי' לחמנא בלבושו דמוסיף חומש וה"ל לענין מילול אפ"ג דאינו בדשמו מני מחלל. ובשביעית נמי אפ"ג דזכו בו אחרים מן ההפקר לענין מילול מוקמי' בדשופיס

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הר"ב אבל בשאר שני שבוע הלעיטנו וכו'. גמ' דפרק מרובה [*ובמשנה של הפירות שהזכרתי הוא כן במשנה עצמה] ופסקה הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ט מהלכות מעשר שני. ועיין מה שכתבתי במ"ה פ"ג דממאי: הנלקט: פירש הר"ב לכשיהא נלקט. כ"פ התוס' במרובה. דאי לא תימא הכי לא הוה תקנה להאכל בין לקיטה לאמירה. וכן כתב הר"ם. וכתב עוד ולא שייך ברירה בענין זה [כלומר דהא קיימא לן דבדאורייתא אין ברירה כמ"ש הר"ב מ"ד פ"ז דדמאי] הואיל ואינו חל החלול עד שיתלקט. [*וכתב בפירוש שהזכרתי ומה שלא היו מחללים כל הכרם בפעם אחת. שפעמים היו רוצים להוליך מותר הפירות [לאכול] בירושלים ע"כ]: ב כרם רבעי היה עולה לירושלים. כתב הר"ב מהוך שיאכל כל אדם נטע רבעי שלו וכו' לפי שסובר דכרם רבעי לאו דוקא אלא הוא הדין כל נטע וכדתנינן לקמן במ"ד כילד פודין נטע רבעי וכו' וכמו שכתבתי כבר במשנה ו פרק ז דפאה. [*וכן כתב עוד במשנה ה פרק ד דעדיות] וכן במסכת בילה פרק קמא דף ה כתב רש"י אהך מתני' דהכא פלוגתא דפ' כילד מברכין [דף לה.] אית הני כרם. ואית תני נטע. וכלומר דלהני נטע הכי נמי בנטע איירינן וכן סתם מתניתין ו פרק ב דבכורים כמאן דאמר נטע רבעי. אבל הרמב"ם בפ"ט מהלכות מעשר שני כתב נטעים של כרם רבעי פוטין וכו' ושאר כל הפירות אפילו בזמן בית המקדש נפדין סמוך לחומה. וכתב עליו הכסף משנה בירושלמי שמתחלה לא גזרו אלא על הנטעים עכ"ל. וז"ל הירושלמי א"ר הילא בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים. ולא היו עובדים מלוות התקינו וכו'. ולרש"י והר"ב

ים

ומעמא דלוקח יין מבין הכותים משום שמא יבקע הגוד ולא משום ברירה ולא תיפוק: ב כרם רבעי היה. מלת היה מחקה ה"ר יהוסף ז"ל. גם מלת אחד מחקה גם מלת ד' היה דבסוף מתני' מחקה והוגה כך ותנאי אימתי שיבנה וכו' וכתב שכן מלא בכל הספרים ע"כ. והיא אחת מט' תקונות שתיקן ריב"ז אליבא דרב פפא וכן מפורשות פ' בתרא דר"ה. ונעיל בפירקי' כתבנו דר' יאחק רבא גרים מתחלת משנה זו ואילך נטע רבעי אלא בירושלמי עלה דמתני' משמע דדוקא בכרם תקינו הכי משום דים בהם אכילה למזבח אבל בשאר פירות אפי' בזמן הבית נפדין ואפי' סמוך לחומה וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם בפ"ט: לוד מן המערב. מתני' דקתני דמן לוד עד ירושלם מהלך יום אחד פליגא על הא דאמרינן בירושלמי בנות לוד היו לבות שיסתן ושולות ומתפללות ויורדות עד שלא יתמלו ואפי' תימא לית היא פליגא מהלות היו ונגנזו הלא הוא דכתיב נדר ברכי בגזות מתיבותי עוה: בפי' ר"ע ז"ל מהוך שיאכל כל אדם נטע רבעי שלו יתמלא השוק שאר פירות. כתב ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו בלשון הגמרא שאמרו כדי לעטר שוקי ירושלם ולפי זה היה צריך לומר כדי שיתעטרו שוקי ירושלים

מלאכת שלמה

לא היו יכולין לחלל ע"כ. ופירוש והלעיטנו אנשים כסרים אין מלייגין שלא למנען מלאכול: כל הנלקט שכבר נלקט דס"ל לרשב"ג כר' יהודה דתניא התם פרק מרובה בתר דאפכינן לה להיא הכי ר' יוסף אומר שחרית בעל הבית אומר כל שילקטו עניים היום יותר מכדי דיים כגון שלשה שלשים נלקט יהיו הפקר כדי להפטר מן המעשר ולא יכולו עניים לאכול בלתי מעושר דבר שהוא חייב במעשר ר' יהודה אומר לעתותי ערב דוקא אומר בעל הבית כן אחר שלקטו משום דר' יהודה לטעמיה דלית ליה ברירה גבי הכיא דהלוקח יין מבין הכותים וכמתני' נמי סבר דלעולין כל הנלקט קאמרי אחר שנלקט דתנאם הוא ואע"ג דליתיה ברשותיה מיפריק ותפיס והאי לעולין רשב"ג קאמר ליה הכי משמע שם בפ' מרובה והכי מוכח בירוש' וי"מ התם דהנלקט ר"ל המתלקט ורשב"ג אתי כר' יוסף דאמר שחרית בעל הבית אומר כל מה שילקטו עניים יותר מכדי דיים כגון שלשה שלשים אלא הוו לקט יהא הפקר להפטר מן המעשר דס"ל דיש ברירה שזה הפקר ואע"פ שאין בעל הבית יודע בשחרית דשמא לא ילקטו יותר מכדי דיים. ועיין במה שכתבתי ר"פ מרובה ועיין נ"כ במסקנא שם בגמרא דמשמע דר' יהודה נמי אית ליה ברירה

היו מביאין המעות קודם לקיטה ואומרים כל הנלקט. *) לכשיהיה נלקט יהא מחולל על זה: ב כרם רבעי. יש לו דין מעשר שני וצריך להעלות הפירות לירושלים ולאכלן שם. הם לו פדיונם. תקנו חכמים שמהלך יום [אחד] כל סביבות ירושלים יעלו הפירות [עצמם] לירושלים כדי לעטות שוקי ירושלים בפירות מהוך שיאכל כל אדם נטע רבעי שלו יתמלא השוק שאר פירות: שיהא נפדה סמוך לחומה.

*) כד"ו לכשיהא. אפילו

ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו: ב כרם רבעי היה עולה לירושלם מהלך יום אחד לכל צד יא). ואי זו היא תחומה. אילת מן הדרום. ועקרבת מן הצפון. לוד מן המערב. והירדן מן המזרח. ומשרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה יב).

ותנאי

ח"ג. יהא נב"ם נ"ג וכ"ה בירושלמי ונב"ק סס. האלו נב"ק סס. הללו: ב היה בירושלמי נ"ג. אחד נב"ם נ"ג. יאי וזהיא תחומה נב"ם איזה תחומה ונב"ה ונכ"ה זו היא תחומה. אילת נכ"ה עלת. הדרום נב"ם ונכ"ה הצפון. ועקרבת נמבנ"ג ועקרבה וכ"הנכ"ה. הצפון נב"ה ונכ"ה הדרום. לוד בירושלמי לודד. והירדן נב"ם וירדן וכ"ה נב"ם ונכ"ה.

יכין תפארת ישראל יכין

רבעי: יא) לכשילקט דאלת"ה לא נתקן מה שנאכל אחר אמירתו. והא דלא פדו כל הכרם מיד משום דהיו רוצים להוליך הפירות עצמן לירושלים: יא) ר"ל

משנה

ברבעי: יב) כל הנלקט מזה יהא מחולל. ולא היו מחללין כל הכרם בפעמים היו רוצין להוליך הפירות לירושלים כ"כ התו' בב"ק הגמר"ם כתב שאין יכולין לחלל במחובר כמו מעשר שני והמו' הוכיחו מירושלמי ג"כ שאין פדיון במחובר אבל כתבו שהעצם הוא משום שאין דמיו יקרים והלעיטים משום מכשול רגים לא חשו. כ"כ הכ"מ: ב כרם רבעי היה עולה לירושלים. ולריך טעם למה לא תיקנו גם במעשר שני תקנה ע"ז שיהא עולה לירושלים. ונראה כיון דעצם התקנה היא משום לעטר שוקי ירושלים או משום נסכים ותרוייהו לא שייכי במעשר דהא קיי"ל בריש"ק שאין מוכרין אותו וכיון שאינו נמכר אלא כל אחד אוכלו בביתו אין כאן עיכוב שוקים שאינו כא לידי מנוים לעטר השוקים ולא לנסכים לנסכים אבל כרם רבעי אע"ג דאיתקש למעשר לא יליף אלא לדברים המפורסים במעשר והיינו מומם ביכור אבל איסור מכירה דיליפי' במעשר מדכתיב לה' הוא בהיותו יהא לא יליפי' לרבעי דברבעי לא כתיב קדש הוא אלא קדש לאוד וכיי הוא כשאר קדש דהכומה נמי איקרי קדש ומותר במכירה והא דאמרי' בפ' אלו מקבל ל"ד דלר"מ רבעי אינו נתפדה דילפי' קדש קדש ממעשר ואי ממון גבוה וכדפי' הר"ב ג"כ לקמן מ"ה ג"ל דדוקא ל"מ הוא דס"ל הכי דר"מ לפטמיה דס"ל דפ"ד דשבועות דון מינה ומינה ויליף רבעי ממעשר לכל מילי אף לאיסור מכירה ותמה אבל לחכמים דפליגי התם וס"ל דון מינה ואוקי באתרנה ס"ל אמרי' נמי רבעי אוקי באתרנה דהוי כשאר

ראשונה

קדש ומותר במכירה והא דהר"ב כתב במ"ה ג"כ דאינו נתפדה אלא כשהוא סמוך וגם הרמב"ם בהכוהו פ"ע כ"כ שאינו נתפדה אלא בוסר אפשר שהרמב"ם ס"ל הלכה דון מינה ומינה כי' בתו"ע פ' בתרא דמנחות מ"ה ולא"ד א"ה לומר כן כאן גבי רבעי שאסור במכירה כמו מעשר דא"כ תיקשי היכי שייך בית מיטור שוקים או נסכים כיון בכל אחד אוכלו בביתו וכ"כ ל"ע דלפנין מכירה לא ולפי' ממעשר כדפי' דס"ל דון מינה ואוקי באתרנה והכי סתם לן תנא במתני' פ"ח דיבמות מ"ג ודברי הרמב"ם והר"ב ל"ע. ונראה דכשמוכר הרבעי בירושלים מוכרו מיתחלל על הדמים ובכה"ג גבי מעשר אסור שאינו נפדה בירושלים ורבעי מותר אף דרך מכירה בכה"ג. ובמבנו עוד בזה לקמן מ"ס. ובחבי ניחא הא דתני מעשרו הפירות שתקנו שיהא נפדה וכו' דלכון שתקנו אינו מוטב דהו"ל למימר התירו ותו"מ נלחק בזה ולמאי דפי' ניחא דבשפת התקנה היו מוהגין בו היתר מכירה לחנוים כדי לעטר השוקים. ומשרבו הפירות התקינו שיהא נפדה חוץ לירושלים דוקא ואסרו המכירה בירושלים שמא יבאו ל"ב להתיר במעשר שני לאסור דלאסור מדלוייתא. וניחא נמי הא דתני ותנאי היה בדבר שאימתי שילא יחזור וכו' ומה צריך לתנאי בלא תנאי יחזרו ויתקנו כשתהלה וכמ"ש תו"ע בזה. ולמאי דפי' שהתקינו שלא יוכלו לפדותו בירושלים ים לחוש שיאמרו ממלא הדין אסור דלגמרי ליף ממעשר שני ושוב לא יוכלו להתיר כיון דמדאוריתא אסור לכן הוצרכו לתנאי לומר שאסור זה אינו אלא

מקנת

ציונים

ב כרם רבעי. ריפ"ם, ר"ם לה: שם' מנחלין לו גם: פיי' עם ה"ה:

תוספות רע"ק

בשבועות ומהני זכי' צ"ל דס"ל להש"ם דמה דאתרשב"ג דהצנועין עושים לפנים משה"ר בתתחי. דאף בשאר שני שבוע עושים תיקון נ"ב על אופן שמיחים המעות וכו' ובלא"ה צ"ל לדברי תוס' בב"ק הנ"ל דאית להו דצנועים קאי רק על שאר שני שבוע ואיך אשר לומר דכולה רשב"ג. הא לרשב"ג בשאר שני שבוע ל"צ תקון אע"כ כפי הנ"ל דהצנועין עושים כן בשאר שני שבוע אף דלא דמי כ"כ דלדברי תוס' בב"ק לפי הצד דכולה רשב"ג מוכרחים לומר דהצנועים עושים לפנים משה"ר לעשות תיקון בשאר שני שבוע. אבל לתוס' קידושין דנם בשביעית מתני' החילול מדין זכי' עדיין יקשה מ"ל להש"ם למפרך כיון דרשב"ג קאמר לה י"ל דקאי רק אשביעית ואף ס"ם ההכרח לומר לפי דברי תוס' בקידושין דס"ל להש"ם בהחלט דהצנועין קאי גם אשאר שני שבוע אף לרשב"ג. ובזה מיושב היטב דברי הרמב"ם דפסק כהצנועים והרי קי"ל כר"י דגול ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו. והשיגו בזה הרמב"ן בתולדות אדם מ' קנ"ז ולפמ"ש ניחא. דהרמב"ם דקדק וכתב והצנועים מניחי' את המעו' בשנת השמיטה וכו' ובשמיטה אשר לקיים ההלכה כצנועים כיון דהוזכה זכה מן ההפקר ויכול לחללו גם הבעלים יכולים לחללו מדין זכין לאדם אף די"ל דהרמב"ם נקט בשנה שמיטה משום דבשאר שנים הלעיטנו לרשב' ויטות ס"ם עכ"פ ממילא מיושב קושית הרמב"ן וכוגי' דבב"ק הוא רק בשאר שני שבוע וכמו שצ"ל כן לדברי תוס' קידושין הנ"ל כן נראה לפענ"ד נכון בעזה"ו: [אות יח] [בהוי"ם ד"ה] הנלקט. וכתב בפירוש וכו') דברים אלו הם בתר"ש

תוס' אנשי שם

הר"מ בפ"ח מהט"מ וז"ל אין מעמידין את הגיון ע"ג סטומאה אלא יהיה עודף מכאן ומכאן בפירי הטומאה שלא הפסיד את הטהרה והוא מן הגמ' דפ"ק דמו"ק ומכ"מ הכ"מ שם. (כ"ה): ב במשנה אילה מן הדרום. בגיגה ובר"ם נדפס בטעות עלת מן הכפון. ודע דאילת היא לי' מערי אדום ובגמרא דברים ר' ומגלגים לי' ע' נקחה המלך שלמה ובאנש

ים לומר שסוברים דמתחלה היתה התקנה על עובדים מעשה הנסכים . ואחר כך היה התקנה על כל הפירות שאמרו בבבלי בבילה ורלא הגה דף לא בשם רבי יוחנן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ומשמע בכל פירות דמה לי עיטור השוק בעובדים מה לי בשאר פירות ועוד בפירות שתמא קאמר . וגם רבי יוחנן גופיה איהו מריה דתלמוד ירושלמי . הלכך מפרשים דמתניתין דהכא אע"ג דתני כרם רבעי לא עדיפא ממשניות אחרות דתני נמי כרם רבעי . ומתני תנין בפלוגתא דתנאי וכו' . וסברי דלהכי נקט ר' יוחנן סתם . דסבר כמאן דאמר דתני נטע רבעי . אי"ב שבא לפרש להלכה מפרש למתניתין כמאן דתני נטע רבעי . דהכי הלכתא . אבל להרמב"ם

ר' עובדיה מברטנורה

אפילו כרם שמוך לחומה : שאימתי שירצו . אם יתמעטו הפירות : ותנאי היה הדבר יג) שאימתי שירצו יד) יחזור הדבר לבמות שהיה . רבי יוסי אומר משחרב

שפוסק במתניתין דהכא כרם רבעי דוקא . לריך לומר דפירות דנקט ר' יוחנן הייט פירות דכרם . ["ובירושלמי דר"פ . זונא שאל לרבי מה נתני כרם רבעי . אי נטע רבעי . אמר לון פקון־באלון לר' יצחק רובא דבהנת ליה כל מתניתא . נפקין ואתלון ליה אמר לון קדמיא כרם רבעי . ותניינא נטע רבעי . וא"ל דרולה לומר זו המשנה ומתעסה דר' יוחנן שהיתה התקנה לבסוף על כל הפירות . ומיהו י"ל נמי דר"ל מתניתין דד' וה' וי' שסש נשמו נטע רבעי . ובין כך ובין כך קשיא למה קתני פעם [כרם . ופעם] נטע . אלא ודאי דהייטו מעמא שיש פלוגתא התנאים ושנה רבי פעם כזה ופעם כזה . ובהכי נראה לי לייסב ג"כ אמאי הסיב רבי לזונא בישאל לר' יצחק שהמשניות בחוטת ומלורפות אלו והרי רבי חברם . ואם הוא לא ידע ר' יצחק מנא ליה . אבל למה שכתבתי דרבי לא רלה לסתום כחד ומש"ה פעם תנא כרם ופעם תנא נטע . אפשר שנשכח ממנו איזו היא שנאמה כך ואיזה היא שנאמה כך . שמפני שלא היתה נפקותא להלכה מכיון שלא סתם כחד לא רלה להטריד עצמו שיהיה בקי בכך ודומה לדאמר ר' חייא לרב [שבת דף ג.] בר פחתי כי קאי רבי בהא מסכת לא תשיליה במסכת אחריתי לפי שהיה טרוד בחבור המסכת הייא משא"כ ר' יצחק שלא הוה ליה טרדא זו ידע רבי ביה שהיו מובחנות אלו כל המשניות היאך הן שנויות אע"ג דלא נפקא מינה מידי להלכה] : ותנאי היה בדבר שאימתי שירצו יחזור וכו' . פירש הר"ב שאם יתמעטו הפירות . וכן כתבו הרמב"ם והר"ש . ולא סגי בבטול טעם האיסור . ונראה לי טעמא מדמסקינן בפ"ק דבילה [דף ה:] דכל דבר שבמנין לריך מנין אחר להתירו . ופרש"י אפי' אינה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת אפילו הכי אסור עד שהתירוה חכמים בפירוש בקבון חכמים ע"כ . והואיל ואין שום דבר שבמנין מתבטל מעצמו ולריך מנין אחר להתירו . חששו המתקנים שמא אותו המנין שיבא אחריהם לא יהיו גדולים מהם בחכמה ובמנין . ותנן בפ"ק דעדיות אין ב"ד יכול לבטל [דברי] ב"ד חברו אא"כ היה גדול ממנו בחכמה ובמנין . לפיכך המתקנים עצמן הטילו תנאי בדבר להחזיר לכמות שהיה לכשיתבטל הטעם . דהשתא המתקנים עצמם הם המבטלים התקנה בהתבטל הטעם . וסובר אני שמ"ש הרמב"ם בפרק ב' מהלכות ממרים אפי' בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולים לבטל עד שיהיו גדולים מהם עד כאן . שממשנה זו למד כן דמדאורלא לתנאי שמע מינה שלריך שיהיו המבטלים גדולים מהמתקנים אפי' אם נתבטל הטעם . והראב"ד שהשיג עליו ואומר שכל שנתבטל טעם התקנה א"ל שיהיה ב"ד המבטל גדול מן המתקנים . נראה שמפרש למשנתו דתנאי היה שיחזור וכו' כל זמן שילו אפי' כשעדיין לא נתבטל הטעם . וא"ת בין להרמב"ם וסייעתו בין להראב"ד . מה היה לריך כלל לתנאי שהרי התקנה שיהא נפדה וכו' אינה תקנה אלא דין תורה הוא שאין לנטע רבעי אלא דין מעשר שני . ומעשר שני פודהו סמוך לאומה כדלגיל בפ"ג משנה ז ח . וא"כ זאת התקנה שיהא נפדה . אינה אלא עקירת התקנה הקודמת שיעלו לירושלים ולא יפדו . ועקרוה והעמידו הדבר על דין תורה . ומעתה ודאי הרשות נתונה לכל ב"ד שבכל דור ודור לתקן כעוד וכיסר בעוניהם לעלות לירושלים אם יום או יומים פחות ויתר כמו שהראשונים תקנו במהלך יום . ונראה לי דמהני' דייקא דתני התקינו ומאי התקינו הא לא הוה אלא בטול ועקירת התקנה הראשונה . אלא ודאי דהתקינו תקנה שיהיה נפדה ולא יעלו כלל לפי שרבו הפירות ואין קונה . וכיונא בו מצאנו לר' יהודה בסוף פ"ד דבבא מליעא [דף פ.] שסובר לא יחלק המעני קליות וכו' . ולא יפחות השער . הרי לסברתו ראוי לתקן שלא יפחות השער . ונראה דהייטו סברת רבי יוסי שמחלק לפי שהוא סובר כחכמים דפליגי על רבי יהודה וסברי זכור לטוב להפחית השער ולפיכך אומר שהתקנה היתה מפני שחרב הבית . ולר' יוסי נמי הולרך תנאי מפני שהתקנה היתה שלא יהו רשאים להעלות כדי שלא לעטר שוקי ירושלים הנתונה בידי האויבים ואף אם יתבטל זה הטעם שיבנה בית המקדש במהרה בימינו . ולא יהו אותו בית דין שבאותו דור רשאין לבטל כי אולי לא יהיו גדולים מזה הבית דין . כי בנין בית המקדש קודם למלכות בית דוד כדאיתא בירושלמי דמתניתין . וכל שכן קודם לתחיית המתים . ומזה ודאי קשיא להראב"ד דהואיל והתנאי עצמו לא היה אלא לכשיבנה בית המקדש . וממילא בטל הטעם וא"כ מה לורך לתנאי . וגם בזה יש לי להליץ בעדו מזה הירושלמי שבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד . ומצאנו שעד מלכות בית דוד יהיה לאויבים קלת ממשלה עליהו וכמו שהיה בתחלת בית שני . ובשלטון האויבים בנו ויהיו בירושלים . עדיין לא נתבטל הטעם לגמרי . לפיכך הולרכו לתנאי שהבית דין שבאותו דור יחזרו הדבר לכמות שהיה על פי זה התנאי . ולפי מה שכתבתי דת"ק אתיא כרבי יהודה ורבי יוסי כחכמים . ולא לי טעם נכון למה שהרמב"ם העתיק בחבורו דברי רבי יוסי ולא דברי תנא קמא . אע"ג דקיימא לן הלכה כר' יוסי מחברו ולא מחבריו . משום דרבי יוסי כחכמים דהתם דהלכה כוותייהו . ועוד נראה לי דפסק כרבי יוסי משום דסוגיא דמסכת רחש הגה [דף לא:] מוכחת דזאת התקנה אחר החורבן היתה . ולרב פפא מתקנות רבן יוחנן בן זכאי שאחר החורבן . ולרב נחמן בר יצחק בדור שאחריו

מלאכת שלמה

ירושלים ונראה כי כיון שהיו מחוייבין להעלות הפירות לירושלים היו מעלין עמהם מעט פירות אחרים למכור בירושלים עכ"ל ז"ל : ר' יוסי אומר משחרב

יכין

אפילו כרם שמוך לחומה נפדה ולא יעלוהו שיפסידו לסוחרים בקלקול שער הפירות : יג) בתחלה כשתקנו שלריך להעלותן : יד) כשיתרבו

משנה

תקנת חכמים גזרה אמו מעשר שני ואימתי שילו יחזור כו' : ר' יוסי אומר משחרב בהמ"ק כו' . ונראה דפלוגתייהו דת"ק ור"י בטעם התקנה מפני מה תיקנו שיהא עולה דת"ק שכר הטעם כדי לעטר השוקים כדאמר בגמ' דיקן

תפארת ישראל

הפירות . והולרכו לתנאי דלא לחוי כדבר שנאסר במנין דאין ב"ד בלאחריהן יכול לבטלו אא"כ גדול מהראשונים בחכמה ובמנין . ואולי לא

ראשונה

וסלכך מסרבו הפירות אותו . וכ"ז שכר בטעם סירושלמי משום נסכים ומשחרב בהמ"ק הותר . ומימא שהרמב"ם בחבורו הסמיק דברי ר"י דאיהו שכר סיקר סירושלמי שהרי כתב שהגזרה לא היתה אלא על עובדים והייטו משום נסכים ומה

יכין

שאימתי נ"מ אימתי .

חדושי מהרי"ת

פ"ה משנה ב [הי"ם ד"ה] ותנאי היה בדבר כו' עי' עד גמירא ותראה כמה מן הדחוקים שיש בו ול"נ לומר שמה שתני התקון שיהא נפרה סמוך לחומה זה לא היה התקנה רק שבטלו תקנתם הראשונה ומה שקרא המשנה תקנת המשנה בעצמה מפרשת מה שאני קורא תקנת משום שתנאי היה בדבר וזה תקנה משום שאם לא היה תנאי אזי כשבטלו היה בטל לשלם לכן המילו תנאי בכדי שא"ב לא יוכל לבטלו ב"ד שכמותם אם לא יהיה גדולים מהם ובזה אין קשיא בלל על הראב"ד ור' יוסי סבר משחרב בהמ"ק היה תנאי זה ולא אמר התקנה כנ"ל ורו"ק והבוחר יבחר :

תוספות רע"ק

בהר"ש כאן מ"ה ובתוס' בב"ק דף ס"ם ושם תירצו א"נ שלא היה מועיל הילול למה שנדיל אח"כ: משנה ב' [אות יט] [בתוי"ם ד"ה] ותנאי. לר"ש מתקנות ר"י בן זכאי שאחר החרבן) וים"ם קשה לי דהתם אמרי' נמנו עליך חבריך והתירוה ואילו תקנה דהכא כפי מ"ש התוי"ם לעיל הוי התקנה שאסור להעלות הפירות וצריך דוקא פדי' וכן ברמב"ם כתב רק נפדה אפי' סמוך לחומה ולא כתב שצריכים לעשות כן :

תוס' אנשי שם

ומצריה חזר ולקחה (מלכים ב' י"ד) אבל הנזכר כאן אחרת והיא מלי' הכראשונה ירושה מירושלים יותר מג"י ואפילו תו"מ לא הגנו בבית שני מדרבנן אלא במעשר שבעל פמון ומחוסר הנקמה בכלל סוריא כמ"ש הר"מ בה' תרומו' ו' ל"ומ"ש לדעת הר"מ אפי' בכוריי' לא מצו.(מר"ן): תוי"ם ד"ה ותנאי כו' ולר"י נמי סולרך כו'. לבאו' לר"י בלא"ה א"ם הולרכו לתנאי דתיכף כשיבנה בהמ"ק אף אם לא יבא הכמים שבאותו זמן לתקן כלל מ"מ יהיו ממויינין מכת תקנתם הקדומה דהא ר"י לא הזכיר מלת שילו בדבריו כמו הה"ק . ול"ל דלא הגו בלל ברמב"ם ול"ש : בא"ד בנין בהמ"ק קודם כו' . כתירה לזה מיומא ה': לע"ל נמי לכשיבא אהרן ובניו ומשה עמהם ע"ם . אמנם במ"ש בחלק א"ב פמ"ג דאיתי שכתב בשם מד' הנעלם פ' תולדות ח"ל בקיצור בנין בית המקדש קודם לקבון גליות וקבון גליות קודם לתה"מ מ' שנה . (רש"ם): בא"ד מחברו ולא מחבריו. בגמ' בכמה דוכתי איתא ואמינו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

ג כרם רבעי. קדושין נד. מלה פ"ח מ"ג. עדיות פ"ד מ"ה. מי"ר פס ה"ג: כולו לגת. מי"ר פס. עול הע"ש י"ד פיסון לגר פנינ ו:

תוספות חדשים

פ"ה מ"ג [בפשנה] כרם רבעי. בפו"ע ז"ד מי' לל"ד מ"ה הגיה דשת לי כרם רבעי ונטע רבעי מהגיים בחו"ל לו לגת ע"ש וס' הס"ך דיסדה גלת ברכה:

ראשון לציון

משנה ג [הר"ב ד"ח] אין לו ביעור בשנה רביעית ושביעית כו'. עיין בפירוש הר"ב לקמן מ"ו עד שיגיע פסח של שנה הרביעית כו':

תוס' אנשי שם

ואפילו מחברין וכ"כ בפס התוס' במ"ה פ"ד דתענית ומ"מ אמתי נריכין אנו לעמוד בהתי"ם מטום דהא דהלכתא כותיה אפי' מחברין דוקא בפסק מטורפים במשנה בכמס אבל במקום סתם משנה לא כדאמרינן בכ"ד והד מיניהו בפ"ב דשבת מ"ה וע' ברפ"ק דעדלה ועוד שם בפ"ו. (כ"ד): ג בר"ב ד"ה ואיל ביעור בשנה רביעית ושביעית. עוטאת דשנה ברב"ב הוא בשנה עליית ושביעית וכ"ה

משנה ראשונה

ומה שכתב ג"כ מעם ביעור שווקים כ"ל בסוכר עיקר הטעם מטום נסכים אלא מטום זה היו יכולין לתקן שיעלו לקנות מון לירושלים ולא להתיר מכירה בירושלים אלא כדי לעשר השוקים ב"כ עשו כן: היה הגמי הזה. אין הלשון מיושב דהו"ל למימר הקנה אחת כמ"ש תו"ע. ומיהו לתלי דפי' לעיל דתקנה הכניה היתה שיהא נפדה דוקא ולא יעלוהו מטום איסור התכילה גזרה אטו מעבר שני והבו שלא יתמרו שמעיקר הדין אסור התכילה שדינו לגמרי כמעשר מדאורייתא ושוב אין לו היתר לכך הולכו לתנאי אימתי שילכו יחזור

מלאבת שלמה

משחרב בית המקדש היה התנאי הזה. שיהא נפדה סמוך לחומה וריב"ז הוא דבעלה כדאיתא בפ"ק דביצה: וחזור הדבר לכמות שהיה. שמהלך יום אחד לא יוכלו לפדותו וקסבר בית המקדש עתיד לבנות קודם מלכות בית דוד כדאיתא בירושלמי ומש"ה הוצרכו לעשות תקנה מזמן לזמן הדור לכשיבנה ובירושלמי מתמה עלה והכתיב ודם ענב תשתה חמר הייטו ביאת המשיח דכתיב ביה פורה לרכתי לבדי ואח"כ תשתה חמר הייטו יין נסכה משמע דמלכות בית דוד קודמת: ג כרם רבעי בש"א וכו'. ברמב"ם פ"ם דהלכות מעשר שני סי' ד' כתב דרבעי פטור מפרט ועוללות וגם מלקט ושכחה. ופעמא דב"ם גבי חומה וביעור פליגי רבי ורשב"ג אבין בירום רבי סבר כיון דכתיבי בהדיא גבי מעשר שני דכתיב ואם נגאל יגאל איש ממעשרו וכתיב מקלה שלש סים תוליא את כל מעשר וגו' וסבירא ליה נמי דגמרי ב"ש קדש קדש מש"ה הוכרח לפ' דדוקא בשביעית הוא דפליגי דלא הוי מעשר שני בו הלכך אי איתרמי כרם רבעי בשביעית לית ביה חומה וביעור ורשב"ג סבר אף בכולהו שני נמי פליגי דב"ש לא גמרי קדש קדש ממעשר: ובה"א יש לו. נמ"ד דפליגי בשביעית דוקא פעמא דבית הלל הוא דקסברי דלחומרא הוא דילפינן קדש קדש ממעשר אבל לקולא דהייטו לפטורו מקדושתו לחומה וביעור כיון דאין נוסא בה מעשר שני לא יליפי' ולמ"ד בכולהו שני נמי פליגי פעמייהו כדמפ' בפ' האיש מקדש דבית הלל גמרי קדש קדש נאמר בכרם רבעי קדש הלוים ונאמר במעשר שני וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ קדש לה' מה מעשר שני יש לו חומה ויש לו ביעור דבהדיא כתיב ביה אף כרם רבעי נמי וכתבו שם הוס' ז"ל וגם הר"ם ז"ל ות"ת נמה לן הלוים למשמע דאחליהו והדר אכליהו תיפוק לי מהך ג"ם וי"ל דאי מג"ם לא הוה ידעינן דפליגן רבעי טהג אלא בזמן שמעשר שני נוסג ולא בשנה שלישית ושביעית א"נ ה"א מאי חזית דגמרת ממעשר ניף משביעית שתופס

*) בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

דמיו אבל מאחר דגמר מהלוים שאינו תופס דמיו גמר ממעשר ע"כ: יש לו פרט ויש לו עוללות. הך דבעא בין לרבי בין לרשב"ג בכולהו שני שבוע איתה ואפי' במעשר שני נמי פליגי ולהודיעך כחן דבית הלל שנייה גבי רבעי תדע דגמרי ב"ם נטע רבעי ממעשר שני דס"ל כר' יהודה נכסיו הוי ומש"ה חייבו בחלה בירושלמי ואליבא דר' יוחנן. והוא רבנן דר"מ דמחייבי מעשר שני בחלה בברייתא דבפ"ק חלק. ואית ביה נמי קדושין וא"כ הא"נ נבי מעשר שני נופיה דס"ל למיתני הכי דלב"ש יש לו פרט וכו' אלא משום דבנא דרישא שנייה נבי רבעי חנא סיפא נמי נבי כרם רבעי אבל על כרחך הכא ל"פ ב"ש וב"ה אלא במשמעות דקדש קדש דכתיבי במעשר שני ובכרם רבעי בהדיא דלא משמע להו לב"ש דקדש משמע ממון נבוה דלעולם נכסיו הוי ומש"ה לרבי דסבר דגמרי ג"ש פי' דדוקא לית להו בשנה שביעית לגריך חומה וביעור אבל בשאר שני שבוע הכי תרתי אית להו אבל בפרט ובעוללות דלא כתיבי דכ"ע ל"ש ובכולהו שני פליגי בשניהם דנכסיו גמורין ניהו דהא בתרוייהו כתיב קדש ובמשמעות קדש פליגי דב"ה נופייהו לית להו נבי מעשר אלא משום משמעות קדש דמשמע ממון נבוה וב"ש פליגי עלייהו דסברי דלא אתי לאורויי דממון נבוה הוי אלא לענין דבעי פדיון הנבולים והפדיון צריך להעלותו בירושלם כבבורים אבל לדבר אחר לא ומש"ה ר"מ דפליג עליה דר' יהודה הייטו דס"ל דמשמעות קדש משמע נמי דהייטו ממון נבוה ואין כאן קדושין כב"ה בהאיש מקדש ומילתייהו בין לענין קדושין בין לענין חלה הוי. והעניים פודין לעצמן לית ספרים דגרסי ליה ולית ספרים דלא גרסי ליה וכפ' האיש מקדש אינו בשום ספר והרשב"א ז"ל לא גרים ליה וכן משמע מן הירושלמי מדלקאי ליה ר' זירא לרב ביבי מדיוקא דמתני' ולא מקאי ליה בפשיטותא דקתני והעניים פודין לעצמן משמע דלא גרסינן ליה במתני'. כולו לגת ואין לעניים בו כלום כדפרישית דכולו ממון נבוה הוא וכר' מאיר עכ"ל ה"ר שלמה שיריל"ו ז"ל.

אבל

משחרב בית המקדש היה התנאי הזה. ותנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה: ג כרם רבעי. בית שמאי אומרים אין לו חומש יז). ואין לו ביעור יח). ובית הלל אומרים יש לו. בית שמאי אומרים יש לו פרט. ויש לו עוללות יט). והעניים פודין לעצמן כ). ובית הלל אומרים כולו לגת כא):

כיצד

*) בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

ולא מחון גבוה. הלכך חייב בפרט ועוללות ככל כרם דעלמא והעניים שמלקטין הפרט ועוללות מכרם רבעי פודין לעצמן ואוכלין הפדיון בירושלם: וב"ה אומרים כולו לגת. דסברי ממון גבוה הוא כמו מעשר הלכך אין לו פרט ועוללות אלא דורכים אותו כולו לחחת ומעלה

יז) בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

יח) ג בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

יט) ג בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

כ) ג בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

כא) ג בד"ת רביעית ושביעית והוגה כן ע"פ הכ"ד ועי' בתוב' מ"ם.

יכין **תפארת ישראל** **יכין**

לא יהיה הבית דין שלאחריהן גדול באלה יותר מהראשונים לבטל הקנהן ושיהיה חיוב דוקא לבעלות: טו) ולא חששו לקשט ירושלים שביד חייב: טז) והוצרכו להגלות זה גם כשהחרבו פירות שלא יהיו נראים כמבטלי דברי ב"ד הקודמים כך כ"ליו) כשפורהו בעה"ב א"ל לאוסיף חומש כמע"ש:

יז) ס"ל לבעה מהבית כמע"ש עם שאר המעשרו' בשנת ד' וז' בשמיטה כמ"ז: יט) ס"ל לב"ש דרבעי ממון בעלי' הוא. ולהכי חייב בפרט ועוללות לעניים ככל כרם כפ"ז דפאה מ"ג וד': כ) הרבעי לאכלו בירושלים: כא) ס"ל ממון גבוה הוא ופטור מפרט ועוללות ודורך הכל בגת ופודהו

לו

ט' ופלה אתי ר' יוסי לגמיתר דהתנאי הזה אימתי שילכו כו' נמי לאו מטעמא דאיסור מכירה כדאמר ת"ק אלא משחרב בהמ"ק וד"ה לטעמיה דאמר בפ' הערל ד' פ"א קדושה דאשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא דכתיב אשר יבשו אסתיך וירמסה יבוסה ראשונה ושניה יש לכן שלישית אין לסם. ולפ"ז הוצרכו להגלות בהמ"ק התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה יאתמו אמום איסור מכירה אבילת מעשר וכנעני בירושלים הוא שלאחר מרכן אין כאן קדושה ואמתי דס"ל לר"י בחמת הקדושה קיימת לעולם והוצרכו להתנות שאימתי שילכו יחזור לכמות שהי' שלא לאחר חורבן יש היתר מכילה בירושלים. וח"ק לא סבר הכי אלא דלא קדשה לעתיד לבא כדאמרן נמי בפ"ק מ"ה אם אין מקדש ירקבו ולכך אמר דהתנאי הוצרך אמום איסור מכירה כדאמרן. והא דקא"ל יוסי הו ותנאי היה אימתי שיבנה בהמ"ק הו' מלמא אחריתא הוא דגם התנאי הזה אימתי שיבנה בהמ"ק ולא כדאמר מ"ק אימתי שילכו דהייטו משמעמעו הפירות דאיהו ס"ל מעם התקנה ראשונה נמי לא שיבנו הפירות בשוקים אלא אמום נכסים כדפי' לעיל והלכך בנבנין בהמ"ק תליא: ג ב"ש אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור. אכ"ל דבכפי ליקרי קדש אינו מעון ביעור דהאי בעבדי הקדש דכתיב בביעור לאו בכל קדש קאמר דהא הקדש ובעינא ס"ל ביעור דלא אמיר אלא בתבואות ומעשרות דכתיב כי תבלה לעשר וגו'. וכ"ה דיליפי ממעשר לפנין ביעור נמי הוי כמעשר. וח"ת גב"ש דלא יליפי ממעשר מנ"ל דבעבדי מוחר בתחילה דאמ"ב דכתיב הילולים ודבעי' מילולים דלמא בלא מילול אסור לגמרי כמו הקדש שדה לו בית וצריך לפדותו מן ההקדש שיהא מוחר בתחילה דכל שני מעלה אסור ולא מסני פדיון ובבנבני מהני אבל בלא פדיון לעולם אסור. ואפשר דהייטו דאמרו ביהושלמי בפ' פאה פ"ז הביאו הר"ם שם קדש הלוים הכי הוא בקדש שאומרים פליו הלל ע"כ כלה דהייטו פסא שאומרים הלל באכילתו וה"ל מוחר באכילתו. ושוב מצאתי בילקוט פ' בשלח ואיש את קדשיו לו יהיו בנבנ דבעי לאמר בו קדש מיני יודע אם קדש לנפלים לו לכהן וכו' עד ר"ש הגליל אומר להוסיף לכם תבואתו מוסיפין חמשים על הביעית מה חמשים לנפלים אף הביעית לנפלים פ"ב וי"ל דהייטו נמי פעמיה דב"ש. ואני אמר שבתבנון יוצאן פירא ובשנה הרביעית יהיה כל פריו הילולים ובשעת הביעית תוצאתן דבעי' מתפרק מן הנגע פ"ב וזה לא מליטו בשום מקום שיהא לכהן זכות בכרם רבעי ול"ע: וב"ה אומרים יש לו. הייטו דיליפי ממעשר. וח"ת כיון דמעשר יליף לא יהא רבעי טהג בשביעית כדרך

אחין

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ואוכל בירושלם או פודהו ומעלה הדמים לירושלם: **ד** מניח את הסל על פי שלשה. בקיאין בשומא דסתם נטע רבעי אין דמיו ידועין לפי שצריך לחשב הילאות כדתנן הכא: לפדות בסלע. כלומר ליקח בסלע במחובר לקרקע: על מנת להוציא יציאות מביתו. שכר פעולת הכרם משנה שנקרא פרי כגון שכר שמירה ועידור: ומניח את המעות. לפי השומא לאחר שנמנו כך וכך סלים בסלע: **ה** ובשביעית. שאין שכר שמירה ולא עבודת קרקע פודהו בשוויו: אם היה הכל מופקר. אם הפקירו הבעלים נטע רבעי שלהם אין הזוכה בו מנכה אלא שכר לקיטה ומעל' הפירות לירושלם או פודה ומעלה הדמים ולא אמרינן כיון דמהפקירא קא זכי

ד ביצד פודין נטע רבעי. מניח את הסל (כב) על פי שלשה (כג). ואומר כמה (כד) אדם רוצה לפדות לו בסלע על מנת להוציא יציאות מביתו (כה): ומניח את המעות (כו) ואומר כל הנלקט מזה מחולל על המעות האלו בכך וכך סלים בסלע: **ה** ובשביעית (כז) פודהו בשוויו (כח). ואם היה הכל מופקר (כט) אין לו (ל) אלא שכר לקיטה.

הפודה

ח"ג. **ד** יציאות נד"ב ול"ו יצאות. ומניח נד"ג ול"ו מניח וכ"ה במשנ"ב. בכך וכך סלים נירושלמי מכך וכך סלים ונל"א בכך סלים ונל"א בכך סלים וכ"ה במשנ"ב. **ה** ואם נל"ב אם וכ"ה נירושלמי. מופקר נל"ם מובקר וכ"ה נירושלמי.

מלאכת שלמה

אבל בת"כ פרשה ג' דפרשת קדושים גרסי' והעגיים פודין וכו'. ובירושל' מפ' לבע"ם דאמרי יש לו פרא זיש לו עולות מחייבי בחלב בנבולין ור' יהודה ס"ל כותייהו וכדלתבינן. ור' יהודה דפטר טוריא מנטע רבעי בסוף פ"ג דמס' תרומות וי"ל שהה נמי של כנום והלוק פטר להו מנטע רבעי בירושלמי אע"ג דמחייבי בערלה כדתנן ברים ערלה עת שבאו לאבותיו וכו' ס"ל כבית שמאי: **ד** ביצד פודין נטע רבעי. וכתוב בספר לקח טוב פ' קדושים תבואתו מלמד שאיש נפדה אלא תבואה שאין פודין אותו עד שיגיע לשומת המעשרות ע"כ: על פי שלשה. כתב ה"ר שמשון ז"ל דשמא הכא בעו כ"ד חשוב אע"ג דהתם נבי מעשר שני אמרי' בשלש לקוחות אפי' אחד מהן עובד כוכבים ואפי' אחד מהם בעלים עכ"ל ז"ל. ועיין בסוף ספר אבודרהם ז"ל שכתב שאחר שפודה הכרם רבעי משמיט פירות הכרם כל אותה שנה לכל שובר ושב ולא יאסוף אותן לדורכן בגת אבל אוכל מהן כשאר כל אדם ושולח מהם לזרון לכל מי שירצה ובשנה החמישית אוכל מהענבים ודורכן ושותה מהם יין ומוכרו ושותה בו כרצונו וזהו שאמר הכתוב שלש שנים יהיה לכם וגו' ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו ע"כ. וקצת מהגאונים פסקו שאע"פ שפדה אותם בשנה הרביעית עכ"ז אסור לאכול עד השנה החמישית וכבר כתב הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות מ"א כי היא שגגת הראשה וכן נ"כ כתב הרא"ש ז"ל וכן כתב נ"כ רבינו שמשון ז"ל בראש פירקין דתלמיד מועה הגיה ותלה באילן גדול דהיינו בעל הלכות גדולות והתריב שם עיין עליו: כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע. מפ' בירושל' ליקח לו בסלע וה"פ דמקילין נבי נטע רבעי יותר ממעשר שני דאילו נבי מעשר שני תנן פ' המוליך המביא פירות מן הגרן לעיר השבח לשני ויציאות משלם מביתו והכא משער כדי שאחר שיפרע ההוצאות מן הפירות שאירו פירות שוין שלש וה"ק כמה אדם רוצה ליקח לו פירות בסלע כלומר אם היה כרם זה חולין בכמה סלין מתפייס ליקח לו בסלע ע"מ שיהיו כל ההוצאות שאני הוצאתי שאני חייב לפוטרן עליו שהרי מצטרך לשכור פועלים להוצאות הכרם כגון חרישה וזריעה וזבל בגירה לו לקיטה ושימור כ"כ פירות פודה בסלע לאחר שישומו השלשה כמה סלים שעומדים ללקט רואי ליקח בסלע ואומר כל הנלקט מפירות אלו אחר שיהא נלקט דאין פודין במחובר. מתולג על משות: מכך וכך סלים בסלע. כמו שישומו הם אם שני סלים או שלשה ואיכא למידק דהכא משמע דבכרם רבעי לעולם בעי שלשה ובפ"ק דסנהדרין תנן נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה ותירץ רבינו שמשון ז"ל דאין דמיו ידועין לאו אנטע רבעי קאי דבגמ' תניא איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין יין שהקרים כדתנן לעיל ולא קתני בהדיה איזהו כרם רבעי וכו' משום דכולהו הוי אין דמיו ידועין שצריך לפחות הילאה כדתנן הכא ע"כ. ויש ליתן טעם דמ"ש הלי מסלי וגרלה דמעשר ימלא לוקטין הרבה דבשנה שלוקטו לא הוי טבל עד אחר מירות והבנלעה ליקטין אותו הלכך כל הילאות יצאו מביתו ואפי' תימא אתרמי והוצא הוצאות עליה באנפי נפשיה מה שאין כן בכרם רבעי אלא ימלא לוקטין אלא בשעות הרבה שאין יכולין לאכול ממנו דהא במחובר הוא קדוש הלכך צריך למעט הילאות מן הפירות ולא יעברו אותן כדרך משאין בשאר פירות חולין דעלמא כך נ"ל ה"ר שלמה איריני"ו ז"ל. ועיין במ"ש לעיל פ' שני סימן ה' בשם מהר"י קולון ז"ל: **ה** ובשביעית פודהו בשוויו. ס"א כשוויו בכא"ק: אם היה הכל מופקר. פי' בשאר שני שבוע אם היה כל זה המין מופקר כלומר שהוא מפרי של הפקר זה הרבעי. ה"ר יהוסף ז"ל: אין לו אלא שכר לקיטה. מפ' בירושל' שכר

יכין תפארת ישראל יכין

לו מעלהו: כב) הריקן שיתן אחר כך לאחוז הפירות שולקט אח"כ: כג) הבקיאין לשום ההוצאות שיוצא: כד) סלי' כזה: כה) ר"ל על מנת שיתן הפודה שכר שמירה במחובר ושכר עידור ובצירה: כו) כפי שישמו: כז) שאסור לשמרו ולעדרו גם משכר לקיטה ממנעים בג"א מדאין הכל בקיאין לומר כפרק ח דשביעית משנה ד: כח) ומדא"ל לשום ההוצאות דהרי גם שכר לקיטה אסור [בשביעית פ"ח מ"ד]. אין צריך גם כן לשום כמה שוין: כט) בהפקירו בעלים השדה בשאר שני שמיטה: ל) לנכות: כשעדיין

דלא יצפי ממעשר אלא למה שמפורש בגמרא בגון חומש וביעור ולשאר מילי אמרי' חוקי באתרה שדינו כשאר קדש בלא"ה ניחא: **ד** מניח את הסל ע"פ שלשה. פי' הר"ב דסתם נטע רבעי אין דמיו ידועין שצריך לנכות ההוצאה כמ"ש הר"ש. והמו' פ"ק דסנהדרין ד' י"ד כתבו בדבבי אפי' דמיו ידועין בעי שלשה מתוך שהדם לחוש לאבוד נאבוד אפי' ע"כ. ויש לדקדק לשון הר"ש דמשום ההוצאה אין דמיו ידועין ומשמע דבמעשר שני אין מנכה דמי ההוצאה ומתני' גופה נמי הכי משמע דהכא הני בהדיה ע"מ להוציא יציאות מביתו. ובמעשר שני אדרבה תני לעיל רפ"ד השבח לשני ויציאות מביתו וכן ברפ"ב כל שאין שבחו ניכר הבנת לשני. וגרלה הטעם דבמעשר אין שם מעשר אל במחובר והלכך הוצאת שמירה ועידור שהוא במחובר לא נתפסו מעות הוצאה למעשר שאין כאן מעשר ואפי' הוצאת שמירה וכיומור דמשבחת לה בתלוש מ"מ אין מעשרין מן המחובר עד שילקח פי' הבית והלכך אפי' מה שהוציא בהבאה מן הגורן לעיר אני ברפ"ד השבח לשני ויציאות מביתו דקודם כניסתו לבית אין מעשר אבל רבעי מתחלתו אל עליו שם רבעי ונתפסו מעות של הוצאה לרבעי והיא דאין שבחו ניכר השבח לשני דוקא שבח אין מוקצין אבל הקרן של המוצין מנכה ומיהו הוצאה: **ואומר** כמה. כך הגיגסא בספרים אבל יותר נראה של"ל ואומדין כמה כו' וכן הסתיק הרמב"ם בחבורו פ"ש: כמה אדם רוצה לפדות. משום דקי"ל פודין כשאר בחבורו פ"ש: לפדות. פי' הר"ב כלומר ליקח בסלע במחובר וכ"כ הר"ש. משום דהכא במחובר הוא אינו כא אדם ליקח במחובר אבל הפדיון הוא בתלוש דקתני כל הנלקט מזה מחולל ומשמע שכבר נלקט והרי הבעלים כבר הוציאו כל הילאות משלשה וצריכין לנכות אותם מדמי הפדיון ודמי הילאות אין דמיו ידועין והלכך אומדין כמה ילאה הוצאה במחובר ליתן ע"מ להוציא יציאות מביתו כדרך שהוצאה זה וכך יתן זה בפדיונו: **ה** ובשביעית פודהו בשוויו. פי' הר"ב שאין שכר לקיטה בשביעית שכ"א מלקט לעצמו וכ"כ הרמב"ם. וריטב' דעיקר מצות שביעית כך היא שלא יקלוט כדרך שקולט בשאר שנים לשכור פועלים ולקוצר הרבה לאסוף לביתו אלא אוכל ומשמר ס"ם הרמב"ם רפ"ד מהל' שמטה. והא דתנן פ"ז דשביעית האומר לפועל לקח כו' אתם במופקר מיירי כדמוכח התם מ"ב דכל שאר שפיחים אסורין פי' בתוי"ט ע"ב. אבל בעה"ב בשדה שלו אינו בשאר לשכור פועלים. והוי"ש נדחק בתם בזה. ופוד מוכח בסמוך כדפי': אין לו אלא שכר לקיטה. קשה דמתי פסקא ומי לא משכחת שהפקיר קודם גמר פרי וזכה בו אחר וניכש וזימר ועידר וה"ז ממכס כל יציאותיו ומתני נקט שכר

ד ביצד פודין. פיי' עפ"י ה"ה ובשביעית. עפ"י:

תוספות חדשים

משנה ד [במשנה] ביצד פודין. בשו"ע סי' הנ"ל סיז פ' דבזמן הזה פודין הכל בכוסה פרוטה וישלימנה לים הגדול:

תוס' אנשי שם

בר"ם ואע"ג דהביעור הוא בע"ש על שנה ד' ה' כמבואר לק' בפרקין מ"ו מ"מ הפירות שמתבערין הם משנת ג' ו' (כמ"ש הר"ב שם) ולישנא דקרא נקט כדכתיב כי תבלה לעבור וכו' בשנה הבלוית וכן כתיב מקלה שלש שנים הוא"ל וכו' ובתוס עלת הב"ד להגיה בדברי הר"ב דל"ל בשנה רביעית ובשביעית. (ס"ל): **ה** אין לו אלא שכר לקיטה כו' וכ"ל דטעמא דמילתא כו'. נ"ל פשוט דה"ע משום דבשביעית אינ לזכות בשדה רק כמה שלקט לעצמו ולגרנו בלבד ובשאר מ' לקיט פ"ם באופן המובר ולאי מוכרת הוא ליתן יותר משכר לקיטה גרידא דאמו בשופטני עכין' שהרי אלו הפירות שזה השוכר ליקטן נדמי שכר מועט שנתנין בשאר ימי שנה בעד הלקיטה משכיר עצמו יכול לזכות בהן ע"ש ודאי שהלוקט בשביעית אינו אלא מוכר ממש ולכן הלריכו להפוס לכון שאינו מראה כמכירה וקל הוא שיקנו בו כדאי' התם מ"מ משום שכר הלקיטה בשביעית מרוכה משאר שני שבוע בכל מטעמא לאחרון

משנה ראשונה

שאין מעשר בשביעית. וי"ל דאפשר אין ה"ב דאינו מהב בשביעית והכי משמע בירושלמי שבנית הר"ש פ"ח דשאה. א"נ שא דנוהג בשביעית הוא כמ"ש המו' בקיצוטין ד' כ"ד והר"ש במס' שאה דכיון דלפי ב"ה ג"ש ממעשר לא הוה נדיך. לכתוב הילונים אלא דאי מג"ש לאוד ה"א שאין רבעי נוהג בשביעית ושמית כמו מעשר לחכי כתיב הילונים ע"כ ומהכא יצפי' נמי בשביעית. ולמאי דפי' בתתני' לעיל

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מלקוט בשכר. ומיהו אכתי לא ניחא לי דמשמע מדבריהם דבשאר שני שבוע מנכיס שכר לקיטה נמי ["וכדמוכח גבי הפקר] ולא פירשו כן במשנה לעיל. ובחבורו כתב שומרים חמרים ופועלים. ואולי דבכלל פועלים הלוקטים. והר"ם כ' דיש מפרשים למהניתין לעיל ילילות מביתו. חפירה. וזמירה. ובשביעית כל הכך ליח ביה דאסורין בשביעית. ע"כ. משמע דאילו לקיטה בשביעית נמי מנכה. ותגא לא בא למעט בשביעית אלא הכך ושכר לקיטה לעולם מנכין בין בשאר שני שבוע בין בשביעית. ולקיטה בסופה מתניא ועלה קא סמיך בכולהו.

ר"ע מברטנורה

ובתחלה כ' הר"ם דילילות דלעיל שילטרך לשכור פועלים ללקט ובשביעית הוא"ל ודינו להיות הפקר ואין ראוי ליתן בו שכר לקיטה פודין בשיווי אבל הפקר תחלתו היה עומד לפחות ממנו שכר לקיטה ולא פקע משום דאפקריה ע"כ: ובין שניתן לו במתנה. פי' הר"ב כשהוא סמדר דאילו לאחר שנגמר בישולו וכו' אין יכולים ליתן [אותו] במתנה. בגמרא פ"ב דקדושין דף נד כגון דיהיב ליה כשהוא סמדר. ודלא

הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו. בין שהוא שלו ובין שניתן לו במתנה לא): ערב

זכי אין דין רבעי נוהג בו. ובשביעית אינו מנכה שכר לקיטה שכל אדם מלקט לעצמו: מוסיף עליו חומש. סתם מתניתין כבית הלל דילפי קדש קדש ממעשר: בין שנתן לו במתנה. כשהוא סמדר דאילו לאחר שנגמר בשולו הא סברי בית הלל דממון גבוה הוא כמעשר ואין יכולים ליתן אותו במתנה: ערב

כרבי יוסי דאמר סמדר פרי לענין ערלה ומשמע דדוקא סמדר אבל בוסר לא. הואיל דלענין ערלה הוי פירי לרבעי נמי הוי פירי. ואע"ג דאתקש למעשר שני [ועיין במשנה ח פ"ק דערלה] ולענין מעשרות בוסר לא הגיע לעונת המעשרות כמ"ש הרמב"ם בפרק ב' מהלכות מעשר. י"ל דלחומרא דינו כערלה דהיתירא דאסורא דערלה ניהו ומערלה הוא בא כמ"ש בסייעתא דשמיא במשנה ח פ"ק דערלה. והרמב"ם בחיבורו כתב אינו נקנה במתנה אלא אם נותנו בוסר. וכתב עליו הכ"מ דיש לתמוה דעד כאן לא שריגן אלא סמדר ולא בוסר. ואין לומר דטעמא דשריגן סמדר משום דאינו פירי. ובוסר נמי אינו פירי שהרי שהגיע עליו בורא פרי העץ. וכ"ע. ע"כ. וכלומר ולא ה"ל להתוס ולכאורה בוסר בסתם. דמשמע דכל בוסר אפילו הגיע כפול הלבן נקנה במתנה. ועוד קשה לי דבפרק ה מהל' מזיר כתב הרמב"ם בפירוש דבוסר הוא פירי. וכ"ל דלפי מה שכתב בפירושו ולא תתקיים המתנה במעשר אלא א"כ נתנו הפירות קודם שיבואו לעונת המעשרות דלא קשיא ולא מידי. דהא כתב בפ"ב מהל' מעשר. פירות שאין ראוין לאכילה מקטנן כגון הבוסר וכיוצא בו. אין חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו אוכל שנאמר (ויקרא כז) מזרע הארץ מפרי העץ עד שיעשו פרי. ע"כ. וסייעתא לדבריו בר"פ שלישי ממסכת בכורים בירושלמי הביאו הרמב"ם והר"ב בפירושם הנה הבאתי את ראשית פרי בשעת הבאה צריך שיהא פרי ולא בשעת הפרסה אלא אפי' בוסר. הרי שבוסר אינו פרי ותו כתב הרמב"ם הענבים מסירתו החרגן שלהם מבחוץ. ע"כ. והשתא אם זה שירתה החרגן מבחוץ הוא הבוסר שהגיע כפול הלבן. וכמו שנראה ממה שאמר עד שיעשו פרי והרי כשהגיע לכפול הלבן הוי פרי לברכה. א"כ כמו שסותם בהלכות מעשר וקראו בוסר סתם ורוצה לומר בזה כל שלא הגיע לכפול הלבן. הכי נמי הכא לענין נטע רבעי קרא לבוסר סתם לשלא הגיע לכפול הלבן. וכן יפורש בוסר שכתב בהלכות מזיר [*כשהגיע לכפול הלבן]. ואם שירתה החרגן מבחוץ גדול יותר מכהגיע לכפול הלבן. אכתי שפיר קאמר בוסר דנקנה במתנה לפי טעמו דיהיב דכל שלא בא לעונת מעשרות לא הוי ממון גבוה. והא דגמרא נקט סמדר לרווחא דמילתא נקט סמדר שעדיין אינו פרי כלל אפי' לברכה. דאילו בוסר שהגיע לכפול הלבן הוי פירי לענין ברכה. אע"ג דלפוס קושטא דמלתא אפי' בוסר שהגיע כפול נקנה במתנה. משום דהואיל ועדיין לא הגיע לעונת המעשרות אינו ממון גבוה. מ"מ גמרא לא נחית השתא אלא לומר דשייך מתנה בנטע רבעי ונקט מלתא דרווחא. והייט סמדר דלכולי עלמא לא הוי פירי אלא לר' יוסי. והשתא דברי הר"ב יכולין להתפרש כדברי הרמב"ם ועיין בפירושו משנה ז פ"ק דערלה ומה שכתבתי שם. [*ובדברי הר"ב במשנה ו פ"ג דטוקלין מוכח כמו שכתבתי באחרונה ועיין סוף פ"ג דגיטין]: ערב

מלאכת שלמה

שכר עקילה נשון תלישה כמו עקון תאנה וכו' כלומר ולא יפתחו מן הסווי אלא שכר תלישה ותו לא ולא שכר חמר ולא שכר כתף לכדי לזכות מן ההפקר אלא

סהדי דמחיל שכר הבאתו ואינו מפזר משות לכתפים הלכך לא יפתחו ממנו אלא שכר עקילה: הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חומש. דומיא דמעשר

יבין תפארת ישראל יבין

לא) כשעדיין סמדר דאחר כך אסור במתנה דקיימא לן כבית הלל סי' כ"א דממון גבוה הוא:

משנה ראשונה

שכר לקיטה. ולמאי דפי' לעיל דבשביעית פודהו בשווי היינו בשמור שאינו רשאי לשכור פועלים אבל במופקר אף בשביעית מותר לשכור פועלים כדדרשי' בת"כ והביאו הר"ב פ"ו דשביעית מ"ב מעני מיכך לא תבצר מן השמור אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר ע"כ והיינו ע"כ לשכור פועלים דאילו לבצור לעצמו אף בשמור מותר למאכל ביתו כדפי' לעיל. והלכך בריש בשביעית פודהו בשווי ואינו מנכה שכר לקיטה דמייני בשמור שכל אדם מלקט לעצמו ועלה מני שאם היה מופקר אף בשביעית מנכה ואינו מנכה אלא שכר לקיטה שזה מותר במופקר ע"י פועלים כדאמרי' אתה בוצר מן המופקר ובגירה ולקיטה חד הוא אלא שזה בענבים וזה בתבואה אבל שכר שמירה ועבודת קרקע אף במופקר אסור והיינו דקתני אין לו אלא שכר לקיטה. אבל הר"ב במפרש דאין לו אלא שכר לקיטה לאו בשביעית מייני אלא דאתי לאימר דרבעי נוהג בהפקר ואין לו לנכות אלא שכר לקיטה והשאר כולו קדש כדין רבעי וכ"כ הר"ם. ולא יתכן כלל דמה ענין זה לכאן דהוא מייני בענין ניכוי הילילות. ועוד דמאי ס"ל משום דאפקריה פקע איסוריה. ואפשר טוענתם שהפקירו קודם שנכנסה שנה רביעית ומשום דהפקר פטור ממעשר סד"א דליפטר נמי מרבעי דילפי' קדש קדש ממעשר קמ"ל דחייב. גם זה לא יתכן דהא שביעית נמי פטור ממעשר וחייב ברבעי והא תני לה ריש"א ובשביעית פודהו ועוד אמאי נקט שכר לקיטה ליתני אין לו אלא הילילות. והעיקר כ"ל כדפי': ובין שניתן לו במתנה. פי' הר"ב כשהוא סמדר. ובפ"ק דערלה מ"ז כתב דבוסר לגו"ע שי פרי ומ"ש הכא מיר ניתן במתנה. וג"ע דהא לענין מעשר בוסר

גמ

לאו פרי הוא בדתנן פ"ד דשביעית מ"ח וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' מעשר ורבעי הא ליף ממעשר. ותירץ תוי"ט דבוסר כיון דלערלה הוי פירי לרבעי נמי הוי פרי שמן הערלה הוא בא ולומרא דיינינן ליה כערלה מכ"ל אבל בפ"ק דערלה מ"ח מוכח איפכא דמחלפים וזגין וגרעינין אסורין בערלה ומותרין ברבעי ופי' הר"ב שם משום דרבעי איתקש למעשר ואינו אלא בראוי לאכילה כמו מעשר ע"כ אלמא דילפי' ממעשר להקל ולא מערלה להחמיר. ומיהו למאי דפי' לעיל במ"ב דלמ"ד דון מינה ואוקי באתרה לא ילפי' רבעי ממעשר לכל מילי אלא לדבר המפורש במעשר י"ל נמי דלענין ראוי לאכילה נמי לא ילפי' מינה ובוסר אסור ברבעי אע"ג דמותר במעשר והלכך נקט הש"ס סמדר ואע"ג דהתם גר"מ קאי וכ"מ ס"ל דון מינה ומינה ניחא ליה להש"ס לאוקמי בסמדר דאתיא שפיר אפי' אמרי' אוקי באתרה ותדע דלאו לגמרו מילי ילוף ממעשר שהרי מעשר אינו במתוכר ורבעי פודין אף במתוכר כמ"ש הר"ש במתני' דהכא דמן התורה בפדה מתוכר אלא מדרבנן אסור שאין דמיו ידועין והר"ב שכתב בפ"ק דערלה גבי תרגלים וזגין דברבעי מותר דילוף ממעשר ע"כ. לא היה לריך לזה דבלא"ה מותר ברבעי דערלה נמי אינו אסור אלא מדלכתיב את פריו הערל לפריו. וברבעי לא כתיב את פריו אלא כל פריו קדש. והרמב"ם כתב דברבעי אפי' בוסר ניתן במתנה דס"ל לגמרי ילוף ממעשר ולעתמיה אזיל כדפי' בשמו במ"ב ולכך כתב ג"כ בפ"ע דין ב' שאין פודין אותו במתוכר כמו מעשר שאין מעשר במתוכר ע"כ וכבר הקשו עליו בזה מסוגיא דמנוגה כמ"ש הר"ש במתני' ובר"מ בשם תשובות להרמב"ן.

ולפי

ציונים

חפודה נטע רבעי. קידושין נז: מיי' שם ה"ב פסב עשין קלז טור תע"ע שם:

חלופי גרסאות

בין שהוא שלו נקדושין בין משלו. ובין נד"ם בין וכ"ה בירושלמי ונקדושין. שניתן לו במתנה נד"ב ולא שנתן לו מתנה וכ"ה במשנ"ב.

חדושי מהרי"ח

משנה ה [תי"ם ד"ה] ובין שניתן לו במתנה. פי' הר"ב כו' וכ"ל דלפי מה שכתוב בפי' ולא תתקיים המתנה במעשר אלא א"כ כו' עכ"ל. אל בכרם רבעי כן הוא בפי' המשנה ע"ש: בא"ד דכל שלא בא לעונת המעשרות לא הוי טמון גבוה כו' עכ"ל. ולפ"ז אינו כמו שכתבתי פ"ד משנה ג' דבאמת עד שלא בא לעונת המעשרות פשיטא שיכול ליתן במתנה רק הואיל ובנמ' לא אוקמי הכי רק מטעם דלא כהורבו דמי לבן פסק הרמב"ם ומטעם של ר"י קורקס רק היינו גבי מע"ש שנתן במבלי שמעורב הכל חולין ומעשר. אבל כאן שכל הכרם הוא כרם רבעי לכן ע"כ צריך לאוקמי שלא הגיע לעונת המעשרות ודו"ק:

תוס' אנשי שם

דאמרן ומעתה אם היה מנכה לו שכר לקיטה בשביעית לא הי' שום מתומה לפדותו שכר לקיטתו היא דמי שיוויו כולאי מצא"כ במופקר שאם קדם והחזיק במקלת השדה זכה בכולו ושוב אין לאחר יכול לזכות בו בכלום ואין לפועל אלא שכר לקיטתו בלבד כנ"ל ברור. (לח"ש): בא"ד ובחבורו כ' כו'. נפי' כתב ג"כ פי' הילילות הרלוזות לענודת הכלה ומזמירתה מן הענבים ועבודת הילוגות ואחר סגריך בעבודה ע"כ וספיר מאמע גם הלקיטה בכלל זה. (מ"ל):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ן ערב יום טוב הראשון של פסח וכו'. דכתיב (דברים יד) מקלה שלם שנים תוליע את כל מעשר תבואתך ונאמר להלן (שם לא) מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות מה להלן רגל אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסכות אף כאן חג הסכות (שם טו) כי תכלה לעשר. רגל שכל מעשרות כלין בו הוי אומר זה פסח שאין פירות של שנה שלישית נגמרים להיות נלקטים כולן עד שיבא פסח של שנה הרביעית. וכן של שנה שניה עד שיבוא פסח של שנה שביעית: תרומה ותרומות מעשר

ן ערב יום טוב הראשון של פסח רביעית ושל שביעית היה בעור. ביצד היה בעור נותנין תרומה ותרומת מעשר

ן ערב יום טוב הראשון של פסח. והרמב"ם כפ' אחד עשר מה' מעשר שני הטעיק ערב יום טוב האחרון. והכ"מ הביא ראיה לגירסתו מן הירושלמי דפריך ויתודה ביו"ט הראשון של פסח. כדי שיהא לו מה לוכל ברגל ויתודה בשחרית ע"כ מלוה הוא לוכל. ואם איתא שהביעור היה מערב יו"ט הראשון הרי לא היה לו מה לאכול ברגל. עכ"ל. וא"ת מאי משני הירוש' לדפריך ויתודה בשחרית דעד כאן מלוה [הוא] לוכל. הרי ביער הכל מערב יום טוב. דאין לומר דפריך לשחרית של יום טוב הראשון דאכתי תקשה ויתודה ביום הראשון של חול המועד. וי"ל דה"ק דמלוה הוא לאכול עד כאן שכל שלא יצא המועד יכול לקיים מקלה וגו' במועד. ולפיכך לא התקינו להתודות שחרית אבל לפי שביום טוב אי אפשר לבער וחשבו אם ישייר *)ביום טוב ולא יאכלנו שלא יוכל לבער ולהתודות לפיכך אמרו לבער מערב יו"ט. ומפני שעדיין לא יצא המועד והיה ראוי לוכל עדיין לכך לא התקינו הוידוי עד למחר [*כדלקמן מ"] והא דתנן במשנה ה פ"ב דמגילה כל היום כשר לוידוי מעשר הייגו שאם התודה יצא ידי וידוי אחרי שכבר ביער מערב יו"ט. אבל חכמים התקינו במגחה מהטעם של הירושלמי. ולהר"ב בפירוש משנה י גירסת הספר נכונה. ואין מן הירושלמי קושיא. [*ובסדר משנה שבירושל' לקמן במשנה י לא גרסינן אלא במגחה ביו"ט ולא גרסינן האחרון מזה מוכח דהכא גרס האחרון ולא הראשון אע"פ שבסדר המשנה דירושלמי גרס הכא הראשון מ"מ מהוך דלא גרס במשנה י כלום אם כן אקמייתא סתמא. וממילא דבקמייתא דהייגו הא דהכא על כרחין הגירסא האחרון. כך דן לפני בני האלוף מוהר"ר אברהם שיחיה ודבריו נכונים]: של פסח. כתב הר"ב באין פירות של שנה שלישית נגמרים להיות נלקטים כולם עד שיבא פסח וכו'. כלומר שבשיבוא פסח כבר נגמרים להיות כל הפירות נלקטים. ואין ה"נ דקודם לכן נגמרים דהייגו מחנוכה וכמפורש במשנה ו פרק קמא דבכורים. אלא שלריך שיהיה במועד והמועד הקודם לחנוכה עדיין אין כל הפירות נלקטים. אבל המועד שאחריו שהוא שיבא פסח כבר נגמרים כו'. וזהו שאמרו בירושלמי

*) נד"פ ליום טוב

מלאכת שלמה

למעשר שני דכתיב ביה מעשרו ודרשינן ולא של אחר: **ן ערב יום טוב הראשון** וכו'. ועיין בפ' הזרוע דף קל"א שכתבו שם הוס' ז"ל דשני דיני מעשר הם אחד מתחלק בתוך הבית ואחד מתחלק בתוך הגרנות כדמשמע בפ' בתרא דנדרים ואותו המתחלק בתוך הגרנות לא לעלים בו טובת הנאה אלא באותו המתחלק בתוך הבית ובספרי מפרש להו מקראי כתוב אחד אומר מקלה שלם שנים תוליע את כל מעשר תבואתך והאחת אומרת צריך להניחו בגרן ובאין עניים וטוענין אותו ואחר אומר כי תכלה לעשר וגו' ונתת לוי וגו' אלמנה בתוך הבית מחלקן מדכתיב ונתת הא כיצד עד הפסח שהוא זמן נשמיט ואם מניחו נפסד מחלקן בתוך ביתו וזהו מעשר עני המתחלק בתוך הבית מכאן ואילך שהוא ימי הקיץ מניחו בתוך בגרות ועניים באין וטוענין אותו עכ"ל ז"ל. וברמב"ם פי"א דהלכות מעשר שני גרסה דגרים הוא ז"ל ערב יו"ט אחרון וכו'. וכן כתב שם מהרי"ק ז"ל והביא שם ראיה לגרסתו אל הרמב"ם ז"ל מן הירוש' שכתבתי לקמן בתחלת פי' י'. וכן כתב ה"ר יהוסף ז"ל בשם ס"א. וכתב הר"ם שירילי"ו ז"ל וז"ל ערב יום טוב הראשון של פסח היה מצות הביעור דאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה של שמטה ושביה חייב להוציאן מן הבית בשנה הרביעית דכתיב בפרשת ראה מקלה שלם שנים תוליע את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא ונתת בשעריך ומפ' בירושלמי דלסוף

משנה ראשונה

ולפי הטעם שכתבנו במ"ב הא דמוקי בסוגיא דקידושין דיסוד לי' כשהוא סמוך היינו אליבא דר"מ דוקא דאיהו סבר דון מינה ומינה. אבל לחכמים לא שייך מיקור מכיה ומתנה בדבעי כלל ואתיא מתני' שיתן לו במתנה כפשטא. לולי מדעת המפרשים אינו כן: **ן ערב** יו"ט ראשון ש"ל. וכן התחיקו התו' פ"ק דר"ה ד' ד' וכ"כ רש"י בסנהדרין ד' א' ע"ב והרמב"ם נוסח ערב יו"ט האחרון. וא"ת אמאי מיקרי הביעור מערב יו"ט ולא ביו"ט עצמו קודם הוידוי. ותו"ט כתב שא"א לבער ביו"ט. ולא ידעתי למה. דדוקא בתרומה עמאה דמעותה בשרפה ס"ל להתו' פ"ג דבילה מ"ה דשרפתה אסור ביו"ט. אבל הכא שביעורו בכל דבר אף להעיל נים כמ"ש הרמב"ם פי"ח מאסורי ביו"ט. ומיהו לשעת רש"י והר"ב שם דכל ביעור אסור ביו"ט אף להאכילו לכלבו דרמאנא אמשנה ומיקרי מלאכה ניחא. אבל לשעת התו' קשה. ואין לומר דנזכו כל שאר ביעור אלו שרפה. דשרפה נופה שי מדינא שיוכל ליהנות בשרפתה להסיקה אחת מבעילו והוי טורך אוכל נפש כדאמרינן התו' שם ובפ"ב דשבת ד' כ"ד אלא גזו אלו קדשים והיכי מיגזור שאר ביעור אלו שרפה. ונראה משום דבשעת הביעור מי שלא הפרש מעשרותיו עדיין חייב להפרים וכ"כ התו' בפ"ק דר"ה דף ד' ואין מגביהין מעשרות ביו"ט לכך הקדימוהו לערב יו"ט. ולפ"ז נראה גירסת הרמב"ם שיקר דערב יו"ט האחרון היה דלמה נסם להתיר הביעור מן הוידוי. ונהכי מיושב דמחייב הכא כולהו דשייך בהו ביעור ואתאי לא מחייב אלא וגבי וידוי. אי לא לקמן מ"י והכא אמאי שייכא. אלא דכל הני דחייב ביעורן דוקא בערב יו"ט אבל אלא מותר להפרים ביו"ט הלכך ביעורו אמי ביו"ט דכל שאפשר לקרב הביעור לוידוי עדיף שהוידוי נתחייב מיד אחר הביעור. **ואע"ג** דשיסה שילוחה מערב יו"ט אין מפרישין אלמה ביו"ט. ואבל לגוש שיסה

ציונים

ן ערב יו"ט. מיי' שם פ"ח ה"ז ס כמג עשין קלא טור ושו"ע יו"ד סימן שלא סעיף קמה. תוס' בכ"ה דף ד וביומות דף עג וב"מ דף יא וקידושין דף טו:

חלופי גרסאות

ן כיצד היה בעור נ"ל ונ"ל נ"ל פירות היה נשב וכ"ה במשנ"ב.

ראשון לציון

משנה ו [תי"ם ד"ה] ערב יו"ט הראשון של פסח כו'. גם תוס' דר"ה ד. ד"ה ומעשרות כו' העתיקו עיו"ט הראשון של פסח כו' (וכן ברש"י בפי' התומים פ' תנא ע"ב) אמנם בספרי איתא בעיו"ט האחרון אבל בעתון ערך בער גרס עיו"ט הראשון וכן בתוס' דב"מ יא: בתוך ד"ה עישור:

תוס' אנשי שם

ן תוי"ם ד"ה ערב יו"ט כו' ואית מאי כו'. כ' הכ"ל דר"ל ע"כ מלוה וכו' ולפיכך כשהיה מבער מעיו"ט האחרון היה מגיע ב' סעודות של יו"ט ולהכי לא היה מתודה עד המחתה ותמיהני על התי"ט דלא אסיק אדעתיה שישייר לאכול ביו"ט ולהכי כתב מה שכתב ע"כ ותמה אני על התכם הזה למה לא הבנית שבבר קדמו גם בזה התוי"ט שב' לק' ולכ"ב בפי' מ"י אין מן הירוש' קושי' דהייגו שהר"ב במ"י כ' להן מלאה דשיבא אך כאן קושית התוי"ט היא לשעת הרמב"ם שלא הזכיר שיור זה כלל אדרבה נראה להדיא בדבריו שם דס"ל דאין מגייר כלום אלא מעבר הכל קודם יו"ט שב' וז"ל בד"ח שאוסף ומבער בשבאתו אלא פירות שאינו יכול לאכול כלן קודם שיכנס יו"ט ע"כ הרי בהדיא שלא כדברי הר"ב דלק'. ושוב ראיתי דלק' הבית שב"ד ל' זה של הרמב"ם וכ' דע"ם הוא ונ"ל קודם שיצא יו"ט. חז קשה מן הראשונה. (ש"ל):

בא"ד דא"ל דפריך כו' כלומר דאין לומר דהכי פריך ויתודה בשחרית של יו"ט הראשון שבבר אבל בערב ומאני עד כאן מלוה הוא לוכל דלא סגי בתכלת שלילה ואריך לקבוע שעודה גם ביום הא ליכא לאימר דא"כ אכתי תקשה ויתודה ביום ג' של חול"מ. והב"ד לא דק גם בזה. (ש"ל):

במשנה נותנין תרומה כו'. ע"ש דלא קתניב כאן כל אינך דלק' מעשר. (לה"מ):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לו כשתכלה לעשר את כל הפירות. יכול אפי' בחנוכה נאמר כאן מקלה וכו' מה להלן במועד אף כאן במועד: [*מעשר ראשון לבעליו. פירש הר"ב לעוים. ועיין במשנה טו]: **והבכורים**. עיין בפ"ב דבכורים משנה ב: **התבשיל**. פירש הר"ב שיש בו מפירות שביעית לו ממעשר שני וכו'. ול"ע מה ענין שביעית לכאן. ואין לומר משום דחייב גמי בביעור. חדא דאין ביעורן שוה דהך דהכא מתבערין מן העולם. ושביעית אינו כן לדעת הר"ב כמו שהוכחתי מפירושו מ"ב וח דפ"ע דשביעית ועוד דטעמא דהכא כיון דאין ממשן ניכר. אינו עולה לשביעית. °דהא גבי שביעית אזלינן בתר טעמא דאיכא פירות שביעית שאין הממש ניכר. כדתנן התם בסוף פ"ז. והרמב"ם בחיבורו פ' אחד עשר כתב תבשיל של מעשר שני ונטע רבעי ועיין במשנה י:

מעשר לבעלים. ומעשר ראשון לבעליו. ומעשר עני לבעליו. ומעשר שניו והבכורים מתבערים בכל מקום. ר' שמעון אומר הבכורים ניתנין לכהנים כתרומה. התבשיל. בית שמאי אומרים צריך לבער. ובית הלל אומרים הרי הוא כמבוער: ן מי שהיו לו פירות בזמן הזה והגיעה שעת הבעור. בית שמאי אומרים צריך לחללן על הכסף. ובית

מעשר לבעלים. ומעשר ראשון לבעליו. ומעשר עני לבעליו. ומעשר שני והבכורים מתבערים בכל מקום. ר' שמעון אומר הבכורים ניתנין לכהנים כתרומה. בית שמאי אומרים צריך לבער. ובית הלל אומרים הרי הוא כמבוער. ן מי שהיו לו פירות בזמן הזה והגיעה שעת הבעור. בית שמאי אומרים צריך לחללן על הכסף. ובית

מעשר לבעלים. ומעשר ראשון לבעליו. ומעשר עני לבעליו. ומעשר שני והבכורים מתבערים בכל מקום. ר' שמעון אומר הבכורים ניתנין לכהנים כתרומה. בית שמאי אומרים צריך לבער. ובית הלל אומרים הרי הוא כמבוער: ן מי שהיו לו פירות בזמן הזה והגיעה שעת הבעור. בית שמאי אומרים צריך לחללן על הכסף. ובית

ח"ג. לבעלים נד"ג לבעליה וכ"ה בירושלמי. ומעשר עני לבעליו נד"ג נ"ב מעוה"ל. ניתנין נד"ב ד"ל נתנין וכ"ה נותנין וכ"ה בירושלמי: ן שעת בירושלמי שנת.

ן צריך לחללן על הכסף. פי' הר"ב לכתיב ולרת הכסף בידך הכסף בלבד מעלין. וכך כתב הרמב"ם. וכ"ל לפרש דרוצה לומר הואיל ואין בית המקדש אין לך ריחוק מקום גדול מזה הלכך מחללן על הכסף וכאילו ולרת הכסף אינו רשות אלא חובה. דכיון שריחוק מקום כזה שאין בית המקדש אי אפשר להעלות הפירות אלא ולרת צריך לחללן. אע"ג דפשטיה דקרא בזמן בית המקדש ואינו אלא רשות. והר"ם הביא הירושלמי בזה הלשון ולרת הכסף בידך ובלבד בידך. ובירושלמי שלפנינו ולרת הכסף בלבד בידך. וכ"ל דהכי פירושו דבזמן שאתה מניחו בידך כלומר במקומך וא"א להעלותן למקום הבחירה יהיה הכסף בלבד בידך ולא הפירות אלא צריך אתה לחללן על כסף. ודייק מבידך דמיותר דהוה ליה למימר ולרת הכסף והלכת וגו' ולרת הכסף וגו'. [*ועיין בפירוש הר"ב משנה י פ"ג דב"מ]:

מלאכת שלמה

נותנין תרומה וכו'. כך הגיה ס"ר יהוסף ז"ל: ור' שמעון אומר הבכורים נתנים לכהנים. דסבירא ליה דהואיל ותרומה קרינהו רחמנא מה תרומה לא בעיא ביעור אף בכורים: והתבשיל וכו'. ירושלמי הכל מודים בפת ומן שצריך לבער דאין מסתפקין ממנו כ"כ ופת תבשיל. ביין ותבלין הכל מודים שהוא כמבוער יין דשותין מרובין ותבלין דמדרבנן נינהו: ן בש"א צריך לחללן על הכסף. לכתיב ולרת הכסף בידך ובלבד בידך

מי

יכין

לב) של שני שעברו: לג) לכהן: לד) נלוי: לה) לעני: לו) ר"ל מאבדן מהעולם: לז) ממע"ש ורבעי שאין ממשותן בעין: לח) עי' מ"ש בפ"ד

תפארת ישראל

יכין

[שביעית ספ"ז]: לט) דקודם שעת ביעור אינו חייב עדיין לבערן אף שאין בהמק"ק: מ) שלא היו יכול להעלותן לירושלים: מא) ומדאין בהמק"ק

משנה

אפי' ביד כהן וכ"ש פליג דתרומה קריי' נחמנא. ולריך טעם מ"ע דת"ק הא הך דתרומה קריי' ת"ק נמי מודה בה כדלקמן רפ"ג דבכורים ופטיעא לן בכל דוכתא שהם נכסי כהן ונאמר לא יאכם לכהן בשעת הביעור אלא כדפי' דודאי מותנים לכהן אלא לת"ק לא יצא בנתינה זו אלא הכהן עצמו צריך לבערו דדרשים הקדש זה קודש ראשון וכ"ש לא דרשים: **ומעשר** שני והבכורים. וה"ה נטע רבעי ונכלל מעשר שני הוא ולקמן מ"י מני מעשר ונטע רבעי גבי וידוי ולא תני בכורים אפשר דסתם נפלוגתא לא מייתי: **מתבערין** בכל מקום. האי בכל מקום אבכורים לאוד קאי לומר שאפי' ביד כהן מתבערין כדפי' לעיל. ולטעמיו מעשר שני לא שייך זה שאינו נתון לכהן לעולם אלא נאכל לבעלים והנאתר מבערו וכן בעתיק הרמב"ם בתחלתו בכל מקום אבכורים לחוד. ואין לפרש דאמעשר שני נמי קאי וקמ"ל דאפי' מיקר מצוה לאוכלו בירושלים וכן הבכורים אפ"ה בשעת הביעור מ"מ יהיו לירושלים ומתבער בכל מקום. דבאמת מעשר שלריך דוקא להביאו לירושלים בשעת הביעור שהרי בוידוי הוא אומר הבאתיו לבית הבחירה כדלקמן וכן פי' רש"י בדברים אפי' ההולה שאם השאה ולא העלם לירושלים לריך להעלותם עכשו. וכן נראה שלכן נקרא וידוי שמתודה שעשה עד עכשו אלא כדין שהשאה מעשרותיו ובכשיו בא לתקן את אשר עויות. ומיהו אתי אינו מוכרח דהרי דלכתחלה לריך להכלותן. מ"מ התנא דיבא קמ"ל שאם הגיע זמן הביעור ולא העלם מתבערין במקומן וכן פי' רש"י בהדיא בפ"ק דסנהדרין ד' י"ח ובפ' הערל ד' ע"ג וכי' כפ"ג דפסחים לענין שריפת קדשים דמן המוקה עצמן שכפה במקום אכילתו והיכא דלא עבוד שוכפו במקומו וכ"ע: ר"ש אומר הבכורים ניתנין לכהנים. ויש"א בתיה ז ולא"ל ביעור ביד הכהן כתרומה כיון דלא כתיב בהו קדש וקדש הקדש לא דרשים כדפי' לעיל וכ"ע על רש"י בפי' המוקה שפירש וגם כתתיו לגוי גם לרבות תרומה ובכורים ע"כ. דהו סברת ר"ש ולת"ק מתבערין. ולקמן מ"י אמר גם לרבות תרומה ותרומת מעשר: **התבשיל**. פי' הר"ב שיש בו מעשר שני. משמע שמעורב בהבשיל מפירות מעשר ולהכי שני נ"ב שאין ממשן ניכר כדמסיק. אבל אם הוא כולו מעשר שני מודו ב"ה שחייב לבער. אבל מן הירושלמי שהביא הר"ם נראה דאין הטעם משום ממשן ניכר אלא כל דבר שאם שהה אותו יפסד הוי כמבוער והתבשיל כשימתוד ויפסטו

ראשונה

יפסד ולכך אמרו בירושלמי יין ותבלין של מעשר שני הן כמבוערין נמי מה"ע שמפיגין טעמן ונפסדין וכ"כ הרמב"ם בפירושו מעם זה ולפ"ז אפי' כל התבשיל של מעשר הוי כמבוער לב"ה וכ"ל מלשון הרמב"ם בתחלתו. וכ"ז דוקא בתבערין אבל מעשר שני לכהן אין לחלק אפי' הנפסדין מתנין לכהן וזה פשוט: ן בזמן הזה. וא"ת מאי קשיא תנאי דתמתי' אי ס"ל קדושה לאשונה קדשה לשמה וקדשה לעתיד לבא יכול להעלות הפירות לירושלים ולאוכלן כדאמר בפ"ק דמגילה ד' י' אוכלין קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה. ואי ס"ל לא קדשה אין מעשר טהג שבעלה קדושת הארץ דהכי אמר בפ' הערל ד' פ"ב דלמ"ד לא קדשה תרומה בזמן הזה דרבנן. ומאמי' דהכא משמע דמלחלוייתא הוא דס"ל דרשי מקרא ולרת בידך. ושמא קרא אסמכתא בעלמא ומדרבנן פליגי דלב"ש חילול עדיף שמא יבנה בהמ"ק ויעלם לקיים מצותו ולא יגיע הפירות שמא יתקנו. ושוב כיון שהגיע זמן הביעור החילול עדיף אפי' הוי מקלת ביעור וב"ה לא חייבי דס"ל בגיתתן היא מצות הביעור ואחר כסף ואחר פירות. וראיתי בשהגו הרו' במשנה ד"ע וא"ה אי לא קדשה א"כ לא מקבחת מעשר שבעל קדושת הארץ. וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לענין מעשרות ע"כ. ונראה כוונתם דקדושת הארץ לענין מעשרות קדשה מדרבנן כדפי' וכדמשמע מתני' פ"ב דבכורים מ"ג שהתרומה והמעשר נוהג אף אלא בפני הבית ולמ"ד לא קדשה מוקי לה מיסת מדרבנן. ודבר דנפ' הערל ד' פ"ב כתבו בהפך דקדושת הארץ לא קדשה לעתיד וקדושת הבית וירושלים קדשה מאשר לו חומה וכו' ע"ש. אלא דסתם כתבו אליבא דמ"ד קדשה קדושת הבית אמיר עפי' מאשר לו חומה וקדשה מלחלוייתא וקדושת הארץ דרבנן. ולמ"ד לא קדשה מדרבנן קדושת הארץ קדשה מיהת מדרבנן וסברת אין בו קדושה כלל והיינו נמי שמעמייהו דתנאי דתמתי' וכדפי'. ומיד ס"ל דלעולם מתני' נמי סברא קדשה לעתיד ואע"ה אסור לאכול מעשר שני בירושלים דסברי כי' ישמעאל דאמר בסמ' מכות ד' י"ב יכול יהא מעשר שני בזמן הזה ויאכלנו בירושלים ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ובכורות בקרך איתקש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר. ומסיק דאפי' קדשה לעתיד אין בכור נאכל אלא בפני הבית כמ"ש הסו' שם וכ"ל דטעם הרמב"ם שפסק אפ"ו מהל' בית הבחירה קדושת ירושלים

וסברא

ציונים

רבה"א. מ"ר שם ה"ש:

תוספות רע"ק

משנה ו [אות כ], [בתי"ם ד"ה] התבשיל. דהא גבי שביעית ובר') בבר הראיתי לדעת בשביעית פס"ו ובפ"ם פ"ה דלא אזלינן בתר טעמא רק לאכלו בקדושת שביעית. אבל לא לאתחייב בביעור:

תוס' אנשי שם

ב"ב ד"ה הרי סו' כיון דאין וכו'. לכאר"ה שכ"כ הר"ם בהלה אבל מפיש לה"כ ובירושלמי לאמרי' הכל מודים בשם ובמן שצריך לבער ביין ובתלין שהוא כמבוער מה פליגין בתבשיל כו' משמע הר"ל פת ומן שהוא בעין ויין ותבלין שהן בעין ופליגי בתבשיל הטעם מפירות ע"כ הרי דלפי פירוש' אין הטעם לפי שאין ממשן ניכר דלא מיירי בתבערות כלל אלא התבשיל שכולו מפירות מע"ש והטעם דתשיב לב"ה כמבוער לא פירשו הר"ם אבל מבואר הוא בפי' הרמב"ם לפי שאם יאבר ויהיה יפסיד ע"כ כלו' וע"ל בין פירוש בין לאמר צריך לאכלו ואל"כ נפסד וממילא אזיל לאבוד ולפיכך תשיב כמבוער וגם הר"מ בחבורו לא הזכיר הבערות כלל דאפילו בעיניה תשיב כמבוער מהטעם שבתב בפירושו ומ"מ אני בער ולא הדע איך פרשו הם ז"ל מ"ש בירושלמי שהכל מודים ביין ותבלין שהיא כמבוער ומיירי שהן בעין למ"ם הר"ם והרמב"ם ג"כ הפתיקה שם ולא ידעתא אמאי. דלא שייך כהו הטעם שהבא הרמב"ם דאדרבה היין מ"שמר ומתיישן יפה וכל המיושן מחבירו יפה עדיף וכ"ש תבלין שהן בני קיימא וטעם אחר לפירוש הבוכין כמבוערין לא מצאתי בעניי. ושיניתי בפי' פירוש' למהר"ל ז"ל וראיתי שמפי' דלא כפי' הר"מ והר"ם ח"ל שם הכל מודים בפת ומן שצריך לבער דשהן בתבשיל לפי שהן בעין וממשן ניכר. ביין ותבלין הבתבשיל שהן כמבוער פליגים בעין בני פליגי בתבשיל כלומר בתבשיל עצמו ולא כמשורב בהן והיינו הטעם תבשיל מפירות כ"ם ס"ל דהוי בעין וב"ה ס"ל דאין זה נקרא בעין ע"כ ונראה לפרשו נמי קשה עפי חדא דלא ידעינא מה נשתנה יין מפתן כשהם מעורבין עם התבשיל שהשתן נקרא בעין ולא כן היין וכשלמא אם היה הבמן הזה משורב עם משקה אחר היה אפשר לומר לפי שטעם הבמן להיות לף למעלה ואינו מתערב לעולם עם משקה אחר כידוע אבל בהיותו משורב בתבשיל מאי רבותיה מסיין ושוב מ"ש דפלוגתייהו בתבשיל של פירות מ"ש בלא שום תערובת דלב"ה אין זה נקרא בעין

כוח

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ד) ולרת הכסף בידך הכסף בלבד מעלין: אחד שהן בסף ואחד שהן פירות. טעונים גניזה ומה מועיל החלל: **ח** מהרו ותקנו את פירותיכם. תרומות ומעשרות לתת לוחן לרלוי להן ומעשר שני להעלותו ולאכלו בירושלים: שלא הגיעו לעונת המעשרות. כל פרי ופרי כמו שמפורש עונתו בפרק קמא דמעשרות: פטורים מן הביעור. ובראשונה היו אומרים דקודש עונת המעשרות נמי זקוק לבער. והלכה כר"ע: **ט** מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו. וכבר נתקנו והגיע זמן הביעור: צריך לקרות להם שם. לזכות לוחן לבעלים כהך עובדא דר"ג וזקנים: ברבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה (מח) אמר רבן גמליאל

עטור

ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו. פי' הר"ב וכבר נתקנו. ולאו דוקא נקט דאפילו קודם שנתקנו נמי כדלעיל שכל הפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות פטורים. הא שהגיעו לעונת המעשרות חייבים ואע"פ שעדיין לא הופרשו. והכי איתא בירושלמי והביאו הר"ש לעיל והלא טבל הוא רבי הילא בשם [ריב"ל] שמואל זאת אומרת שהטבל קרוי קדש. ועוד דעובדא דרבן גמליאל מוכח שעדיין לא נתקנו שהרי אמר שאני עתיד לגוזר וכו': צריך לקרות להם שם. פי' הר"ב לזכות לוחן לבעלים. ולא הוי כקריאת שם דבמס' דמאי שהוא לקבוע מקום בגפנו או בדרומו ושיזכיר הסכום מאה חולין וכו'. אלא הכא איכא אלא לברר להם בעלים למי יתנום כך כתבו התוספות בקדושין [ריש] דף כו:

עטור

יבית הלל אומרים אחד שהן בסף ואחד שהן פירות (מב): **ח** אמר רבי יהודה בראשונה היו שולחין אצל בעלי בתים שבמדינות מדרו והתקינו את פירותיכם (מג) עד שלא תגיע שעת הבעור (מד). עד שבא רבי עקיבא ולמד שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות (מה) פטורים מן הבעור: **ט** מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו (מו) צריך לקרוא להם שם (מז). מעשה אמר רבן גמליאל

עשור

ח יג. **ח** שבמדינות נל"ס שבמדינה. את נל"ס ל"ג. **ט** לקרוא נל"ס לקרות נל"ס בירושלמי. והזקנים נל"ס וזקנים וכ"ה בקדושין וכ"מ. אמר ר"ג בקדושין אמר להם ר"ג לזקנים.

מלאכת שלמה

בידך כשתגנו ר"ל כשתקבור בידך ובלבד שיהא כסף מה שתקבור: אחד שהן כסף ואחד שהן פירות. פי' בין שיחללנו על הכסף בין פירות עצמן מבערן ומניח הפירות במקום עד שירקבו ומה מועיל החלל. לשון הירום ולרת הכסף בלבד בידך כלומר יש זמן שתאור הכסף בלבד בידך ולא פירות דהייט בזמן הזה ע"כ הר"ש ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בזמן הזה עניינו בזמן שאין בית המקדש קיים אומרים ב"ש ולרת הכסף בידך הכסף בלבד מעלין ובה"א כי זה הוא כשיש שם מקום להעלות הפירות ונאכלן בו אבל בזמן הזה שאין שם מקדש הדין הוא שיבער הפירות ע"כ: **ח** א"ר יהודה וכו'. ופי' ה"ר שמשון ז"ל דהא דאמרי' התם שאלה רבן גמליאל לבני גליל עילאה ותתאה דזמן ביעורא מאי לאפרשא מעמרי שבלייא וממעטי זיתייא הכוא קודם ר' עקי' ע"כ: מהרו והתקינו פירותיכם. ל"ל שלא היו צריכין להזהירם שיתנו המעשרות לבעלים כי כל מי שהיה מעשר לא היה משה' אותו בביתו כי אסור לשהותו דהא איכא כהנים ולוים ועניים והמשה' שובר משום בל תאחר וכ"ע. עד שלא תגיע פי' כי אם תגיע שעת הביעור הנשרכו לבער מעשר שני שהוא ניתן בשעת הביעור. ה"ר יוסף ז"ל: שלא באו לעונת המעשרות. לאו בהבאת שלש קאמר אלא בגרגן הוא דקאמר והשתא אתי שפיר הא דאמרי' בירוש' ממעטי זיתייא ומשומרי שבוליא דהייט קודם מירות וקודם שירד שמן

יכין

בהמק"ק שוחקו ומטילו לגהר: מב) ושוחקן ומטילן לגהר. וכבי קיי"ל [י"ד ר"ל]: מג) קלרו הפירות מהר והגו הומ"ע לבעליהן: מד) והלטרכו לאבד מהשולם הבכורים ומעשר שני: מה) כפ"ק דמעשר: מו) וכבר

תפארת ישראל

יכין

נגמרו למעשר אי שהפרישן כבר רק שלא נתנה עדיין לבעליהן: מז) ר"ל לקרות שם מי יקבל המעשרות ולזכותן לו וכדמשיק בר"ג: מח) ערב פסח היה והגיע הביעור ופירות שבביתו כבר נתן מהן ה"ג לחזקה

לגורן

משנה

והבית קדשו לעתיד וכרפ"ב מהל' מעשר שני מייתי הך סיקפא דמעשר שיש עאכל אלא בפני הבית כמו בטבל. וכזה מיושב מה שהמיג הגאב"ד שם בהל' בית הבחירה דאי קדושת ירושלים והמקדש קדוש לעולם היכי תנן לעיל בפ"ק מ"ה אם אין מקדש יקבו ונם הכ"מ לא אלא לישב זה ותוי"ט בפ"ח דעדיות גם הוא נדחק בזה. ולע"ד נעלם מהעלם הסיקפא הזה שכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מע"ש: וב"ה אומרים אחד שהן בסף כו'. פי' הר"ב שמעונין גניזה וכ"כ הר"ש. ואמ"ג דבזמן הבית בגניזה לא יצא ידי ביעור אלא צריך לבערן מן העולם. בזמן הזה ס"ל דסגי בגניזה. ונראה דס"ל בהראב"ד פי"א מהל' מעשר שני דוידוי מעשר אינו אלא בפני הבית דכתיב לפני ה' ובזמן הזה דליכא וידוי ליכא נמי ביעור דעיקר המצוה היא הוידוי כלשון הרמב"ם בהבוכו מצות עשה להתודות כו' וכן בספר המצות מצוה קל"ח לא מצא הביעור במצות עשה אלא הוידוי. והלכך בזמן הזה דליכא וידוי ליכא נמי ביעור ובגניזה סגי. אבל הרמב"ם בפירושו כתב לב"ה שצריכין ביעור. ונעמיה אזל שכתב בהבוכו בוידוי טהר אף אלא בפני הבית והלכך צריך נמי ביעור. ודברי הר"ב אין מכוונים בפי' לג"ש הכסף בלבד מעלין כלשון הרמב"ם שסובר צריך וידוי וביעור וצריך שיעבור לירושלים. ובדברי ב"ה כ' שעשון גניזה ואיא כמצות הר"ש. והר"ש נמשך מזה ולא כתב לב"ש מעלין אלא בלבד בידך: **ח** עד שבא ר"ע ולמד וכו'. פי' הר"ב ובלשונה היו סבורין דקודש עונת המעשר נמי זקוק לבער פ"ב ולשון הר"ש שהיו סבורין דקודש מירות נמי איקבי קדש. ונקשה אין היו עושין בכך והא קודש עונת מעשר אינו אלא לאכילה ואין בהן בטל אלא קדש. ולשון הר"ש שפי' עונת המעשר הוא מירות הוא שמוה דמירות אינו עונת מעשר

ו ובית"א. ביי' שם פ"ו ופ"ב ס"ג ופ"ח מהלכות פ"ה פי"ח פמב לאוין קכד פוי ופ"ב ו"ל פ"ח פמ"ב לאו קפ"ו: **ח** אר"י. שם פ"הכרים פ"ה: שבבל הפירות. ביי' פ"ה מהלכות מע"ש פ"י פמב עשין קלא פוי ופ"ב ו"ל פשון מ"ה פפ"ו קפ"ל: **ט** מי שהיו. ביי' שם ה"ה: מעשה בר"ג. קידושין כה: ב"מ יא. שם' כב"ג דף לא ובפרכין דף ל:

תוס' אנשי שם

הוא דבר שאינו שמר דאין לך כשן גדול מזה. סוף דבר ל' הירושלמי הזה לעיל ק' לתולמו ול"ע. (ש"ל): **ח** במשנה והתקינו. ותקנו לא קתני אלא והתקינו דמשמע אף ל' אומנה כלו' הזמינום שיהיו לאיים לתקן דסיינו שגיעתם לעונה"מ ועל ניוור ההמנו' קאי עד שבא ר"ע וכו' כמ"ש הר"ב. (הו"ע): **ט** תוי"ט ד"ה בא כו' ולאו דוקא כו'. מלאה שבר"ב אינו בגיעת התוס' דב"מ די"ל שבכריתו דהתיא הר"ב דבסמוך שבבר הפרים המעשרות קודם לאתו לדרך דהזקת הבר שאינו מוציא מתחת"ל דשא"מ ולא הוה תבר אלא נתינה לבעלים ומש"ה פ' הר"ב לכולה מתני' בהכי דבבר נתקנו אב"ג דלדינא אינו לא נתקנו דין הגיע"ע אמת ולע"ד מתני' דייקא עפי' בהתוס' ומהרין לדידהו מה שהקשיתי בסמוך דהול"ל לשאול א"ג להפרים שהמה אלא מדיני שבבר הפרים ואיט חסר אלא נתינה והייט דקתני לעולם כלו' לתת לאוך בלוי של הלוי לא הענו במדה כדי להרלות לו שעתן לו כדי מדהו אבל אה"ל דבשפרים תהלה הפרים במשקל דעדיף ספי. (ש"ל): ר"ה צריך כו' אינו חייב כו'. וכ' הר"ש והשתא למ"ד מתנות אלא הוהמו כמי שהרמו דמיין ניחא. אבל לא"ד לאו כמי שהרמו דמיין א"י לזכותן כדמוכח בפ' הזרע ד' ק"ל וא"כ מה הועיל לענין ביעור ושמא מקודם לכן אמר מה שאני עתיד להפרים יהא מעשר ע"כ ועמ"מ סוף ה' מע"ש:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

["עשור וכו' נתון ליהושע. כתב הר"ב לוי היה וכו'. ואם תאמר הא קנסם עזרא [כמ"ש הר"ב במשנה טו] ויש לומר כר"ע דאמר קודם קנס דוקא לגוי ואחר קנס' לכהן ולגוי כדאמר בפ"ב דכתובות תוס' דב"מ [יא:]]: ומקומו מושכר לו. פי' הר"ב ויקנה המעשר לגב קרקע. בפ"ק דב"מ דף יא ע"ב. ["ועיין במשנה ז פרק ה דב"ב]. ופריך וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו המעשר בחליפין. ומסיק מתנות כהונה נתינה כתיבה בהו. חליפין דרך מקח וממכר הוא. מטלטלי לגב מקרקעי נתינה לגמיתא היא. והרמב"ם בפי"ח מהלכות מעשר שני כתב שאין מקנין מעשר בחליפין וכתב הכסף משנה וז"ל נראה שלמד כן מהך עובדא וכו' ע"כ. ..אשתמיטתיה דתלמוד ערוך הוא: ונתקבלו זה מזה שכר. כתבו התוס' דאילו חליפין שכירות נקנה בחליפין והרא"ש כתב דכיון שעל ידי חליפין לא היה יכול להקנות כדמפרש בגמ'. [כמו שכתבתי] אלא היה צריך להקנות להן לגב קרקע יותר קל ליהן פרוטה לשכר מקנין חליפין: י' במנחה ביום טוב האחרון. משום דאין זמן מאוחר ביום טוב אלא מנחה האחרון. ואיתרוהו לוידוי כל עוד שיכולים לאחרו. מטעם שירושלמי שהבאתי במשנה ו. ומכאן ראיה וגדולה היא אלי. שאין מחוייבין בסעודה שלישית ביום טוב דלא כסוברים שגם ביום טוב מחוייבים כמו שכתוב באורח חיים סימן תקכ"ט. שירושלמי אומר על של שחרית עד כאן מצוה לוכל. כתב התכס מהר"ר עובדיה מברטנורה

ספורנו

מלאכת שלמה

עשור שאני עתיד וכו'. מה שסיים רבן גמליאל בבל בביתו ולא תיקן אע"ג דאחזקה על חבר וכו' שמא קודם שיצא מביתו הודיעו: נתון ליהושע. לוי היה כדאמרי' בערכין ובספרי מעשה ב"ר יהושע ב"ר חנינא שהלך לסייע את ר' יוחנן בן נורנדא בהגפת לוחות א"ל חזור בך אתה מתחייב בנכסך שאתה מן הממזרין ואני מן השוערים אלמא לוי היה ואע"ג דקנסינהו עזרא למ"ד קנסא לעניים טעל בתורת עני ומה שלא נתן לו מעשר עני דאמרי' בעלמא הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם א"ל היו לו מאתים זוז ואעפ"כ מעשר דלאו לאוריתא לעני היה מטל האיל ומתפרנס בדוחק שהיה פחמי כדאמרי' בברכות

עשור שאני עתיד למוד (מט) נתון ליהושע (נ) ומקומו (נא) מושכר לו (נב). עשור אחר שאני עתיד למוד (נג) נתון לעקיבא בן יוסף (נד) שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. °אמר רבי יהושע עשור שאני עתיד למוד (נה) נתון לאלעזר בן עזריה (נו) °ומקומו מושכר לו (נז). ונתקבלו זה מזה שכר (נח): י' במנחה ביום טוב האחרון היו מתודין (נט). ביצד היה הודוי (סא).

ח"נ. נתון נקדושין נתון לו וכן נסמוך. עשור נקדושי' וב"מ ועשור. שיזכה נדפ"ס כדי שיזכה וכ"ס נקדושין וב"מ. י' האחרון בל"ס ל"ע וכ"ה ע"ס.

*) כד"ת הפרים.

ומסייר

מרבי אלעזר בן עזריה ונקנה לכל אחד מקוס המעשר הראוי לו בכסף שנתן למסיר בשכירות קרקע נקנית בכסף: י' ביום טוב האחרון היו מתודין. ולא היו מתודין בי"ט ראשון מיד אחר הביעור כדי שיהיה לו מה יאכל ברגל. הלכך ערב יום טוב ראשון היה מבער

יכין — תפארת ישראל — בועז

לגורן שלא תעקר ממקומה עד שיפרישו ממנה ת"ג [כירושלמי פ"ג דמעשרות]. אבל לא הפרים עדיין המעשרות: מט) למעשר ראשון: נ) לוי היה ואף דקנסינהו עזרא שאני ר"י דלא היה עשיר ועזרא לא קנס רק לעשירים שהיה אפשר להם לעלות [ועי' מ"ש בס"ד פאה פ"ה סי' מ']. ולא"ל שהיה לו ר' זוז דהא"כ גם מעשר עני היה מהן לו [תוס' קדושין די"ז א']: נא) של המעשר: נב) שיקנה המעשר אג"ק (א): נג) למעשר עני: נד) נבאי עניים היה: נה) ממעשר זה שאני חייב ליתן מעשר מן המעשר לכהן: נו) כהן היה: נז) שכר המקומות דשכירות נקנה בכסף משא"כ בחליפין בסודר אינו נקנה השכירות. ומה"ט גם במתנה לא היה אפשר (ב): נח) דהי' מבערן בעוי"ע ומעיר לעצמו כדי לאכל מעש"ש ורבעי בירושלים עד מנחה של יו"ט האחרון: נט) לכתחלה הי' צריך להיות

פ"ה (א) כתב רבינו הגאון מהו' עקיבא אלגזי"ז [בחות כ"א] ק' לי מהכא אמהרי"ם בתמו' ח"מ סי' פ"ג כו' וע"ע עכ"ל. ולפענ"ד לתרץ קושי' הגאון ר"י דהכא שאני דהרי ר"ג היה יכול להפרים התמ"ע כניסיון דל"א והרי ר"ג הקרקע שלו היה וכיון דר"ג נתנו לר"י מדעתא דהכי ר"י שליחותי' דר"ג עבד: (ב) וא"ת עכ"פ מדלו' אין ברירה. ומה הועיל באמירה זו. ומ"ש תוס' [קדושין כ"ו א'] שכבר מופרשין היו המעשרות רק שלא ניתנו לבעליהן. במהכ"ר עשור שאני עתיד למוד לא משמע כן. וכ"כ ק' לעיל [תרומות פ"ג מ"ה וע"ש ועיין עוד מ"ש בס"ד פ"ז דדמאי סי' י"ח] ובשלמא להרמב"ם [ספ"א דתרומות] דתרומת מעשר בזמן בית שני הוא דרבנן ספיר יתישב אלא להראב"ד שם דהוא דאורי' ק'. וי"ל דהראב"ד ס"ל כתוס' תמורה [ד"ל ע"א] דהיכא דלא היה האיסור מצורר משיקרא אף בדאו' יש ברירה. ולפ"ז גם להראב"ד יתישב שפיר. וא"ת עכ"פ ק' להרמב"ם הכ"ל ממנחות [דל"א א'] כר"ש שנתערב לו מבל בחולין ומאל לו וא"ל דמדאו' בטל והכי דמאי פרים על התערובות מדמאי. וק' ונ"ל כולי האי. הרי בל"ז תרומה בזה"ז דרבנן. י"ל א"כ יש בהדמאי ב' דרבנן תרומה בזה"ז דרבנן וגם רוב ע"ה מעשרין דרבנן. להכי אי לאו שיש בהתערובות נומר מדאו' בטל ברוב ליכא אלא חד דרבנן והו"ל כמפרים מפטור על החיוב ודו"ק:

משנה ראשונה

אפי' בני יומן כדאמרי' פ"ק דפסחים אבל התו' שם כתבו דשמא הזכיר ר"ג לבניו בימו שלא יאכלו ממנו: עשור שאני עתיד למוד. פי' הר"ב ותרומה גדולה כבר הפרישה בגורן. כלומר ומסתמא נתנה ג"כ מיד לכהן אאין דרך להפרישה בביתו משום תקנה. ועוד שאם השאה אותו רגל אחד עובר בעשה כדאמי' פ"ק דב"ה. ופל הכיכורים לא קשה שודאי כבר קנה לכהן שם שהרי מצוה לקנות לכהן שם שלא יהיה לו מה יאכל ברגל. הלכך ערב יום טוב ראשון היה מבער

לקנות לכהן שם במתנה לקרקע. ולבערן מן הטולם אינו יכול עכשו שאינם אלא. ומוד י"ל דבמתה לא היו לו בלל משבעת המינים: י' היו מתודין. מ"ש תוי"ט בשם ר"ש ספורנו שהוידוי היא שהוכרחו לבער לבלתי תת אותם לכהנים וכו'. לא נסילא דהא תרומה לבדה אינו מייב להתודות ואינה מצוה וידוי אלא בכלל שאר המתנות כדתנן פ"ב דביכורים מ"ב. ואי משום בכורות הרי תרומה עיקר

בזה

מדי יומן הפרים. פ"ק דפסחים אבל התו' שם כתבו דשמא הזכיר ר"ג לבניו בימו שלא יאכלו ממנו: עשור שאני עתיד למוד. פי' הר"ב ותרומה גדולה כבר הפרישה בגורן. כלומר ומסתמא נתנה ג"כ מיד לכהן אאין דרך להפרישה בביתו משום תקנה. ועוד שאם השאה אותו רגל אחד עובר בעשה כדאמי' פ"ק דב"ה. ופל הכיכורים לא קשה שודאי כבר קנה לכהן שם שהרי מצוה

הכריחו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

עשור אחר. ירושלמי פ"ל דשלה ובמשנת הרשב"א פימן פפקל"ו ופימן אלף וקפ"ה: ו' במנחה. מיי' שם ה"ע סמג עבין קלא טור ושו"ע יו"ד סימן ס"ל סעיף קטן:

תוספות חדשים

ס"י [תוי"ט ד"ה] במנחה כו' ביו"ט עכ"ל. הייט השפקים

תוספות רע"ק

משנה ס [אות כא] [במשנה] אר' יהושע כו' ומקומו מושכר לו) קשה לי מהכא אמהר"י פפראני בתשו' הוה"מ (פי' פ"ג) שכתב דאף דקיי"ל קרקע בשכירות ומטלטלין בחתנה מקרי אג"ק זהו דוקא בהיה הקרקע לחמקנה בקנין נמור ולא בשהקרקע רק מושכר לחמקנה. והראב"ד דברעסלו"א בסדר פתח הבית מסתפק וכתב שלא מצא מקום מבואר בזה. ונראה לי על הארעות האלו הא הדין מפורש בבאן בהיפוך דדייקינן מינה בקידושין (דף כ"ו) דקרקע בשכירות ומטלטלין בחתנה מהני. וא"כ בגמא דחזר ר"י ואמר לראב"ע מושכר לו. הרי אג"ק שהיה לו לר"י רק בשכירות הקנה לראב"ע מטלטלים וצ"ע:

[אות כב] שם ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה שכר) בשי"ת בני אהרן (סי' א') הביא בשם בעל העיטור אות שכירות שכ' וז"ל ור"י ששכרה לראב"ע כשנתן לו ר"ג רשות דהא קיי"ל אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר אא"כ נתנו לו הבעלים רשות עכ"ל. וכ' בתשובה הנ"ל דהבהע"ט ס"ל כסברת הראב"ד בהשגות (פ"ה מהלכות שכירות) דאף בקרקע הדין דאין השוכר רשאי להשכיר. ואף דשמא דהראב"ד שיש בני אדם שמחריבים הבית ל"ש הכא מ"מ י"ל לא פלוג עי"ש: [אות כג] שם ברע"ב ד"ה ומקומו. ויקנה המשש אג"ק) דמדין הצר

תוס' אנשי שם

בר"ב ד"ה ומקומו כו' אג"ב קרקע. בכ"מ י"ל אר"מ דעוק"ל דמו"מ לאו ממון הוא לכהן לא עבדו בחליפין ולכהי לא נקנו אגב קרקע כשאר מטלטלין. והכא קנו מחמה מגר דאפילו אגר שאינה משתמרת קונה אם דעת אחרת מקנה לוקה ופי' המגדלי אגי"ב דעוה"ב לאו ממון ואין כאן דעת אחרת מ"מ הכא שהקנה להם גם הקרקע שייך דעת אחרת מקנה וא"כ קנאו מהורת אגר דהוא מתורת שליחות אינה נחשב לא בר"ל לא הזכיר שם אביו אלא יהושע כהם ע"ד גדול מרבן שמו. (רמ"ז): י' ת"ש ד"ה מתודין כתב המכס כו'. המתודה ומודה מה שעשה הן עוד הן רע נקרא וידוי ולפנא מי

ספורו בפרקא כי תבא שהודוי על שבחטיו ובעוטת אכותיו הוצרכו לבער הקדש מן הבית לבלתי הת אותם לבכורות שהיו רגילים לתרומות ומעשרות כאמרו (יחזקאל כ) ואטמא אותם במתנותם בהעביר כל פטר רחם. וילמד וגם נתתיו ללוי כמו ואע"פ שנתתיו ללוי וזולתו כמצותיך אעפ"כ אני מתפלל השקיפה לעובה במקום ההשקפה לרעה הראוי לעוני עכ"ל: [*זה מעשר שני. עיין מה שכתבתי בשם הרמב"ם במשנה יג] : זו תרומה ותרומת מעשר. לשון הר"ם. ובירושלמי דייק מדלא תני בכורים שמע מינה ר"ש היא דתנן וחייבים בביעור ור"ש פוטר [בפ"ב דבכורים ולעיל מ"ו] דהא לא תני להו בהדי תרומה ותרומ"ע משום דבכלל תרומה ניהו דבכורים אקרו תרומה כדדרשינן ותרומת ידך אלו בכורים עכ"ל. וראיה לומר דאי אתיא כר"ש אתא שפיר דלא תנא להו משום דהוו בכלל תרומה שנתנין לכהן כמו התרומה אבל לרבנן מתבעריס הוי ליה למתני. וגראה להגיה שלריך להיות והא דלא תנא וכו': **אע"פ** שאינן מעכבין.

ר"ע מברטנורה

ומשייר עד יום אחרון: זה מעשר שני ונטע רבעי. שנקראו קדש: זה מעשר לוי. כלומר מעשר ראשון: וגם נתתיו זו תרומה גדולה. וגם תוספת הוא משמע וגם נתתיו ללוי חוץ ממה שנתתי לכהן: מן הבית זו חלה. שהיא נתרמה אשר צויתני. **הא אם** (סב) הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות.

בערתי הקדש מן הבית (דברים כו) זה מעשר שני ונטע רבעי (ב). נתתיו ללוי זה מעשר לוי. וגם נתתיו (סא) זו תרומה ותרומת מעשר. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני הלקט והשכחה והפאה אע"פ שאינן מעכבין את הודוי. מן הבית זו חלה (סב): **יא** בכל מצותך מן הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות.

לא

ח"ג. נתתיו ללוי נל"ס וגם נתתיו ללוי וגירושלמי ונתתיו ללוי. הלקט נל"ס והלקט: יא כבל גירושלמי הכל מעשה מ' עם הקו"מ.

הרמב"ם בפרק י"ח כתב אע"פ שאין לקט שכחה ופאה מעכבין: **יא אם** הקדים מעשר שני לראשון. עיין במשנה ו פרק ג דתרומות: מלברכך

מלאכת שלמה

מידי. ומלת האחרון מחקה ה"ר יהוסף ז"ל מספרו וכתב שכן מצא: בערתי הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי. לתרווייהו איקרו קדש דכתיב קדש הלוים וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ קדש הוא לה'. ומשמע לעיל בירושל' דר' עקי' ס"ל כר"מ דשניהם ממון גבוה דאמר גבי נטע רבעי לא דברה תורה אלא כנגד היצר שלא יאמר אדם הרי ד' שנים מצטער אני בו חנם לכך נאמר להוסיף לכם תבואתו פי' שיוסיף פירותיו בחמישית וישלם לכם כל אותן פירות של שנים שאבדו מכם לשמי וכן נראה שפירש הר"ש שירליו"ו ז"ל. ובירושל' דייק מדלא תני בכורים בהדי מעשר שני ונטע רבעי ש"מ ר"ש היא דתנן בפ' שני דמסכת בכורים וחייבין בביעור ור"ש פוטר לבערה מן העולם אלא תנתן לכהן כתרומה והא דלא תני להו בהדי תרומה ותרומת מעשר משום דבכלל תרומה אינהו דבכורים איקרו תרומה כדדרשי' ותרומת ידך אלו הבכורים אבל בתוספתא מוסיף בכורים בהדי מעשר שני ונטע רבעי דיליפו להו דבנן מקרא דכתיב בערתי הקדש הקדש הטליון במשמע דפרשת בכורים כתיבא לעיל מפרשת ודוי מעשר: זה מעשר לוי. בירושל' מפ' דמדקרי ליה מעשר לוי ש"מ דקסבר האי תנא דמעשר ראשון לוי ולא לכהן ואיכא מ"ל דסיינו דתני גבה יותנן כהן גדול העביר הודיית המעשר: וגם נתתיו זו תרומה וכו'. ועיין ברב המגדי בסדר כי תבא שהכן טעם למה שינה רש"י ז"ל לשון משנתנו שפירש שם וגם נתתיו אלו התרומות והבכורים ולא הזכיר תרומת מעשר: והלקט והשכחה והפאה וכו'. דבכולהו כתיב לעני ולגר וגבי מעשר עני כתיב והגר והיתום והאלמנה: **אע"פ** שאינם מעכבין את הודוי. ממעט שאם חסר ולא נתנם דיכול להתודות וקשה דהא אמרי' בירושל' זאת אומרת שאם נשרף שבלו אסור

בערתי הקדש. פיי' שם פ"ט ונם נתתיו. תוס' יומא דף ע: : יא בכל מצותך. מיי' שם ה"ב פיל רש"ל שם פפיף קמו : אם הקרים. מיי' פ"ל מהלכות מ"ע ה"נ :

תוספות חדשים

להשופטי' דזמן שעורה ג' חוא אחר מנחה אבל להשופטים אסיא *) דוקא קודם מנחה אין ראיה מכאן גם י"ל דלכ"ע אין ראיה דאי אפשר להתאחר עוד דהודוי צריך להיות ביום וכרגל במ"ב התוי"ט במ"ז ע"ש. (מהתורה"ת ז"ל):

אמר המגיה

מדברי התוי"ט נראה דע"כ מצוה לאכול קאי על שחרית ולפנ"ד דקאי על מנחה וכן מצאתי במפרש ות"כ יש לדייק מיהוס' בהיסך דמצוה לאכול ממנה ואחר אכילה יהודה ועיין בירושלמי

*) פ"ש ונ"ל לף (פרי"ב)

תוספות רע"ק

חצר אינו קונה כיון דלא היה עומד בצדו ואינו משתמר לגבי השוכר. ועיין בשאגת אריה (סי' ע"ו) דתמה דלפ"ז מוכח מהכא דס"ל לר"י דס"ה ממון מדיבול להקניתו באג"ק. וכמבואר בסוגיין וא"כ איך ס"ל לר"י פ"ג דפסחים (דף מ"ג) דלא זהו חמץ שמוחרים עליו. הא כיון דס"ה ממון דרי שלו ועובר בב"י עיי"ש :

תוס' אנשי שם

הכריחו לתוי"ע להזכיר נסם הרע"ם עוזמות וחטאים כו' זה. (הו"ע):

תוי"ט ד"ה זו תרומה וחמ"ע כו'. ע"ם וז"ל זה מע"ש וכ"ל לשון הר"ם כו'. וכ"ה נפי' הר"ם(כ"ד): בא"ד אבל לרבנן דמתבעריס הו"ל למיתיניהו כל"ל (כ"ד): בחת"ר והא דלא תנא כו'. לפנינו איתא כן בהר"ם להדיא. (הר"מ): במשנה זו חלה. כ"ל הא דהרים מן הבית המוקדש בפסוק לאתרומה הוא משום דזה ודאי דדין חלה בתרומה לענין זה שא"ל לנערס מן העולם דתרומה קרי' רחמנא לכן סמכה לדרשה דוגש נתתי לאהות דדיקה כוותייהו. (רש"ם):

יכין תפארת ישראל יכין

להיות בבהמ"ק ובדיעבד בכ"מ [ברמב"ם פי"א ממע"ש]. ונקרא ודוי בבחטיו אבותיו בעבל לריך לבער הקודש מהבית דלולא כן היה הכל לבכורות. והודוי נאמר בכל לשון ואומר המקראות כמו שכתובים בתורה רק דהגא

משנה

בזה שהכהנים נכנסו התחיסם אלא הודוי היא למי שבשבה המחנות אלו ולא הפרישן או הפרישן ולא נתנם לבעליהן מיד ומעשר שני וביכורים שלא הגיע לבית הבחירה. והלכך תרומות שהם לכהנים לא שכיח דמשהי להו משום תקלה ויכול ליתנם לכהן מיד בלא טורח. אבל מעשר שמותר לזרים אינו יכול ליתנו מיד וכ"ש מעשר שני וביכורים שא"א לו להעלותן מיד. ואשכח שהתורה לא דברה אלא במידי דשכיח בפ' הזהרו ד' ק"ל מעשה מלמד שהמתנות דין יכול אף חזה ושוק מ"ל זה. ופי' רש"י דחזה ושוק דלכפרה ומיטו אתי לא שכיח דמעכב ע"כ: זה מעשר שני: מה שהקדים הכתוב מעשר שני לתרומה ומעשר ראשון אלא כסדר הפרשתן. משום דזה שנקרא קודש עליו עיקר הודוי בערתי הקדש ותרומה אע"פ שנקראה קדש אינה בכלל שהני בערתי כתיב ותרומה אינה מתברכת אלא מתנת לכהן. ולכך הקדים ג"כ מעשר ראשון לתרומה שהמעשר לבדו שעון ודוי ולא התרומה כדפי' לעיל. ויתא השתא דמפרש מן הבית ע חלה בתחלונה ולא תני לה מיד אחר מעשר שני כלשון המקרא בערתי הקדש מן הבית דמן הבית הייט חלה אלא דחלה נמי הייט תרומה שאינה מעונה ודוי בפני עצמה להכי תני לה בסוף: **ונטע** רבעי. בירושלמי קאמר דר"ש היא מדלא תניב נמי ביכורים. וראיה דר"ל דהכא בפלוגתא לא מיידי ולהכי לא

ראשונה

תניב לה לא בהדי תרומה ולא בהדי מעשר שני וכבעי. וה"ק דאף ר"ש היא אבל הר"ש כתב דדוקא ר"ש היא ולא משנה בהדי תרומה דהיא נמי בכלל תרומה וקשה דא"כ אמאי תני חלה הא בכלל תרומה היא אלא ודאי חלה דמודו רבנן נמי דיתנה לכהן תני לה וביכורים דפלוגתא לא קא מיירי והכי מסתברא דלא יתכן דליהוי סתמא כר"ש: **אע"פ** שאין מעכבין את הודוי. אלקט שכחה ופאה קאי כמ"ש הרמב"ם ותוי"ט. וי"ל הטעם דהני כולהו מצותן לבוז ולא לאלקט כדתנן בפ"ד דפאה ואמרי' בפ' הזרוע ד' קל"א כולהו מזיבה כתיב בהו וכיון דליתהו בנתינה לא קיימו בהו אתיא לגר ליתום וגו': **מן** הבית זו חלה. אסמכתא בעלמא הוא דעיקר קרא למעשר אתי דדרשי' בב"מ ד' פ"ח מן הטבל מתחייב במעשר מד מיראה פני הבית שנאמר בערתי הקדש מן הבית. ולענין ודוי איכא לאחויי חלה מוגש נתתיו כמו תרומה ותרומת מעשר: **יא הא** אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות. אבל הקדים מעשר לתרומה יכול להתודות. שהמעשר הוא כתיקון אלא שבתרומה עשה אלא כהוגן שהיה לו להקדימה והודוי אינה על התרומה אלא על המעשרות כדפי' לעיל: מעשר שני לראשון. הא דאמר בחפי נפשי' ולא בלוי ליה בהדי הר' דנסמוך נגי לא מצרתי דמפרש לה לא הפרשתי ממון על אמיתו מיטו ולאתמי

נהא

יכין

דרים לה הכא כוונת פרשת הודוי: ם) שאלו נקראו קודש ולריכין ביעור מהטעלם שתמא כב"ה לעיל [נמ"ג]: סא) גם רבוי הוא: סב) דשאר מתנות דרך לחלקם בגורן: סג) כ"ל דבכל דבר שלא מחכר עוד אסורו

במקום

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מלברכך ומלהזכיר שמך עליו: והרא"ש פרק כילד מברכין גורס ומלהזכיר [שמך] ומלכותך עליו לרבי יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אבל התוס' כתבו דאמרו תנא כי רוכלא ליתני וליזל. ותמיהני על המזרחי ורבינו בגור אריה שכתבו על מה שפי' רש"י בפרשת כי תבא ולא שכחתי מלברכך על הפרשת מעשרות סר"ל שכח והודאה דאינו טוסח ברכה אבל כנסת הגדולה תקנה ומזרבנן היא. ואמר המזרחי שזאת המשנה שאומרת מלברכך ומלהזכיר שמך מסכים עם זה הפירוש על דברי רש"י ואיך תסכים עם זה הפירוש אחרי שהגמרא מייתי למשנה זו אפלוגתא דרב ור' יוחנן בכל ברכה שאין בה שם ומלכות אלא הנכון דרש"י טוסח הברכה קאמר ["וכן הוא בהדיא בפי' רש"י בפרק כילד מברכין דף מ וז"ל ומלברכך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפרים תרומה ומעשר עכ"ל]. ואע"ג דמדרבנן היא אקרא

לא עברתי. מיי' פי"ל מאכלי' פ"ב הל"ו טור וכו"ע שם: לא שכחתי. נכנסת מ"ש: יב לא אכלתי. מיי' שם:

תוספות חדשים

משנה יא [תוי"ט ד"ה] מלברכך כו' ואיך תסכים כו'. ולפע"ד לא ידעתי מאי קשיא ליה לקה"י דיש לומר דהמשנה קאי על שכח והודאה מ"מ מוכיח הגמ' שפיר דל"ל בהשכח שם ולא"י יתקן אל"ל שם ומלכות וכמו שאמרו שם בגמ' קדש לזה דיוצא על כפת כשאומר ברוך ואמרת מלכו מריה דעלמא פיתא וע"ש ברא"ש והרא"ש אבל מ"מ טוסח ברכה שלו אנשי כנסת הגדולה תקנה והגמרא מביא ממשנה זו דבודאי בטוסח הברכה תקנו מה שיש חיוב לומר בשבח והודאה כל אחד לעצמו:

תוס' אנשי שם

יב במשנה הא אם אכלו אחיבה כו'. קשה דמאי קמ"ל פשיטא שאדם מברך בשלמא על כל מצותיו אחר גזיזתו הוצרך התנא לפרש מה היא זאת המצוה אבל בכל המקרא משום הוא ומאי קמ"ל לכן נל"ע דהכי גרסו אמאמרי' תנא נמי זה דמן המקרא דכתוב בו ממנו נראה דאף אם לא אכל באמיתת כ"א מקצתו ומקצתו אכל כתקון בא"י להתודות [קמ"ל דדוקא כי אכלו כולו באמיתה א"י להתודות אבל אם אכל מקצתו כתקון יכול להתודות. כל"ל] כי ממנו קאי אמאי דמתודה עליו והוא אותו מקצת אחכל כתקון: ולאותו המקצת קמכוון בדבורו ובהכי אינו מבקר דדמי לגר ויתום ולאלמנה דאם לא נתן אלא"ם מכין שנתן המ"ע יכול להתודות ולא מקרא מבקר דלמ"ע קמכון וכה"ג יש לפרש בפירושים דלא בערתי ממנו בעמא וכ"ה לא נתתי ממנו למת דאמ"ג דהתם הוכיר בתנא בפירושו נמי תיבת ממנו דהכי לא לקחתי ממנו לארון ותכריכין למת הוא משום דא"ל בלא"ה דאם לא יאמר כן אין יאמר לא לקחתיו לארון והכריכין למת והמ"ש אינו מרון ותכריכין אלא פירות לו מעות וגלה דעתו בסוף דבריו דקתני ולא נתתיו לאונים אחרים ולא קתני ולא נתתי ממנו לאונים אחרים דהוה משמע אפילו אם לא בגלעד ואין לומר אין לא מקיימין לדבורו במקום שהרי אפי' אין לו אלא מש"ם לבד אם אכולם לבד הוא מתודה כל הודוי בדאי' בדוקא ס"ל דבכורים ופסקו הר"מ בפ"ו מה' מע' ומע"ש ומה"ע ג"ל דאם דתנן אם הקדים מ"ש לראשון אינו יכול להתודות דדוקא הוא דעל הפרשת מ"ש קודם אלא לראשון הסמוך לו א"י להתודות אבל אם הקדים א' מעשר אחרותה לגבורתה כגון מ"ר לתרומה ואפילו תרומה לבכורים יכול להתודות הואיל והפרש המ"ש אחר עליו לבדו אבל אם מעשר אחרותה אחרות אין יכולים להתודות ואע"ג דהבכורים נמי דמו למע"ש בדין זה מ"מ אין הפרשתה תרומה להם הפרשת הבכורים היא אלא כהוגן אבל הם בעת שמפרישים בתקונם הוא מפרים כי לא נעבר מהם מחמת הפרשת אחרות אחר קדמו להם אלא כהוגן ולכן יכול לומר כל מעתה אחר שיתי שהרי לא הקדימם לשום א' מהמתנות אלא כמנות ה' אבל כשהקדים המע"ב לראשון ודאי קמשקר שהרי בספריהו המע"ש קודם ומע הוא עושה אלא כמנות ה' וה"ל לומר אני הייתי דוקא כשלא הי"ל כ"א מ"ש זה הספרים אלא כהוגן אבל אם הי"ל מע"ש אחר עם זה יכול כ"ב להתודות ודוקא דנתנו לאחש"ש אלאחר להתודות עליו. ואפי' לא הי"ל מע"ש אחר כ"א זה אחר הקדים אבל הי"ל בכורים אפי' הקדים התרומה להם ואפילו א"ל כ"א הבכורים אלו בשעת הבשור וא"ל שום מתנה אחרת יכול להתודות בשבילם שהרי אינו משקר בשם כלל המש"ל ושאר פרטי הודוי אחר אינם שייכים להם כשאינה סדר הבלות אחשבינן ליה. כלל העולה שאם אחר כל המתנו' האחרות אם אקלקל בספרשתם אם לא נעשו הם

לא עברתי מצותך לא הפרשתי ממין על שאינו מינו. ולא מן התלוש על המחובר. ולא מן המחובר על התלוש. ולא מן החדש על הישן. ולא מן הישן על החדש ס"). ולא שכחתי לא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו סח): יב לא אכלתי באוני ממנו. הא אם סג) אכלו באנינה אינו יכול להתודות סד). ולא בערתי

*) הגאון שבי"ן הגיה ממצותיך כמו שהוא במקרא.

חיג. ולא מן התלוש נד"ם לא מן התלוש וכ"ה בירושלמי. ולא מן החדש נד"ם לא מן החדש וכ"ה בירושלמי. ולא שכחתי לא שכחתי נד"ם נ"ג מנות ולא שכחתי וגירסת נ"ג מנות לא שכחתי: יב באנינה נד"ם באנינות וכ"ה נד"ם.

מן הטיסה בתוך הבית: יא ולא מן התלוש על המחובר וכו'. דהיינו מן המחובר על הפטור ומן הפטור על המחובר: ולא מן החדש על הישן. דכתיב (דברים יד) היולא השדה שנה שנה ולא משנה זו על של חברתה: ולא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. לפי שמברכים להפרים תרומה. וכן על מעשר ראשון ושני ומעשר עני ולפדיון מעשר שני ולחלה. על כולן מברכים: יב לא אכלתי באוני. כל יום המיתה הויא אנינות דאוריתא. ואפי' לאחר קבורה. ולילה שלאחר יום המיתה הויא אנינות דרבנן. וכן יום קבורה שאינו יום

מלאכת שלמה

תרומות ומפשר לחרן כי דוקא על מעשר שני היתה הקשה שיקדימו ולא על ראשון כי מי שהיה עולה לירושלים היה מפרים מעשר שני ולוקח אותו עמו ולא שלא הפרים מעשר ראשון עדיין וע"כ היו מפרישין מעשר שני. ה"ר יהוסף ז"ל: לא הפרשתי ממין על שאינו מינו. ונשמוה על זה מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש וגו' ודרשי' ליתן חלב לזה וחלב לזה: ומלהזכיר שמך עליו. בפ' כילד מברכין דף מ"ב דייק מהכא אביי דברכה צריכה הזכרת השם ואינה צריכה מלכות מדלא קתני שמך ומלכותך עליו ורבא פליג עליה פתח ואמר דאמרו כי רוכלא ליתנוב וליזל וקשה דמשמע דברכת המצות דאורייתא ורבא לפ' דאמעשר שני תוך מחיצתו קאי דברכה אחרונה מוקמינן לה ונשבעת המינין דברכה אחרונה שלהן דאורייתא הרש"ש ז"ל ואיני יודע היכן מצא הוא ז"ל דרבא פליג עליה דאביי ובטוסחאות שלנו אינו מוחזר שם

יכין תפארת ישראל יכין

במקום אחר ורק מן פרשה זו בעצמה הוא דילפינן לה קאמר נבה הא אם וכו' [ועיין לקמן סימן ס"ח]: סד) והא דדרש מכלל מצותך ההקדמה. ומלא עברתי ממצותיך דרש מן אשאינו מינו ואיך ואימא איפכא ה"ש משום דכל מצותיך הרבה מצות משמע דכשעותני ב' מצות כגון מעשר

משנה

נהא נמי לא הקדמתי שני לראשון. משום דכולהו הכי דנסמוך אם עבר אפי' בדיעבד אינה תרומה ושייך בהו לא עברתי. ואך דהקדים שני לראשון קי"ל בתס' תרומות מה שעשה עשוי וקמ"ל דאפ"ה אינו יכול להתודות ומפיק ליה מינויא דכל מצותך. וה"ה דה"מ למיתני אם עישר מן הרב על היפה אינו יכול להתודות דלכתחלה הוא דלא ובדיעבד מה שעשה עשוי. ועוד ז"ל דהך דאינו אלא לכתחלה מפיק מכל מצותך דכתיב מצותך חסר יו"ד דמשמע מצוה א' דאינו אלא לכתחלה וכני דבדיעבד נמי לא שייך בהו מצותיך דמשמע תרתי לכתחלה ודיעבד: לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא כו'. כל הני דתניא לא תני לה בשום דוכתא נבי מעשר דאמרינן אלא נבי תרומה הני לה בתס' תרומות ומשמעינן דה"ה בתמעשר. ומכאן יצא לו לרמב"ם פ"ח מהל' מעשר דין ז' שכל שאינו בתרומה אינו במעשר והכ"מ לא מצא לו מקום. והמעם בכ"ז כתב"ם הרמב"ם בפירושו פ"ק דתרומות מ"ה שענין אחד כולל אותם כו' ובפ' בתרא דבכורות מ"ז כתב הר"ב דמעשר תרומה קרייה רחמנא דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לד' תרומה: ולא מן התלוש על המחובר. פי' הר"ב דיינו ממחוב על הפטור וכו' ול"ל משום דבפ"ק דתרומות תניא מילי מובה שאין תורמין מהן והכא לא נקט אלא הך מן התלוש על המחובר. אלא דטולהו דהתם חד מעמא להו דמן הפטור ניחא. ונקט הכא חדא דמן הפטור לא וה"ה לטולהו: לא שכחתי מלברכך. פשטיה דקרא משמע דאלדעלא מיניה

ראשונה

קאי לא עברתי ממצותיך מיד ולא שכחתי שונג. ואפשר דא"כ הו"ל למפרשיהו לא עברתי ולא שכחתי ממצותיך. ומדאפשקינהו ש"מ דלא שכחתי לא קאי אמצ' גופה. ועוד י"ל דדרש שכחתי מלשון שבחתי כמו שדרשו בפסוק וישבחכו בסיר אשר כן עשו אל מיקרי וישבחכו אלא וישבחנו. וה"ג לא שכחתי אלא שבחתי. והא דלא תני בכל הני אם עשה אחד מאלו אין יכול להתודות כדאמר ריש"ל נבי הקדים מעשר שני לראשון. דדוקא התם צריך למיתני דאמ"פ שאינו אלא לכתחלה אפ"ה מעכב דוידוי אבל הני דבהדיא כתב לה ואפי' דיעבד לא עשה כלום לא צריך למימר דמעכב דפשיטא דהא אין כאן מעשר כלל. אלא דנבי לא שכחתי מלברכך דבדיעבד אין הברכות מעכבות הו"ל למיתני שמעכב דוידוי ומדלא תני לה ש"מ דברכה אין מעכב דוידוי כיון דפיקרא דבנין ולא דמי להקדים מעשר שני לראשון דיש לה סמך בקרא: יב הא אם אכלו באנינה אינו יכול להתודות. הכא נבי אנינות ומומאה צריך למיתני אפילו יכול להתודות. משום שלא מצינו בהם אזהרה אחרת שאסור באנינות ומומאה. אלא מן הוידוי נופה נפקא לן איסוריהו. וקמ"ל דלאזהרה היא זו ואינו יכול להתודות. והא דאמר בפ' הבעל ד' פ"ג היכן מוזהר על אכילתו בטומאה דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו'. דוקא אאכילה צריך אזהרה דלא בערתי משמע הלקה ואינוד ולא אכילה. ומה שפי' רש"י אם אאפי' נטמא ואינו ראוי לאכילה קד"ל שיוכל לבערו ולהדליקו להכי כתב לא בערתי. הך דאינו ראוי לאכילה היינו מלא תוכל לאכול

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

יום המיתה הוא אכילת דרבנן: לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת. *וכהאי גונא אפי' לחי אסור שהרי לקנות מלבוש וכיוצא בזה ממעשר שני כדתנן לעיל סוף פרק קמא כל שהוא חוץ לאכילה ושתיה וסיכה אם נקח יאכל כנגדו ולא נקנו הכא ארון ותכריכים אלא לאשמועינן דלא מיבעיא אם כך ממנו למת שאינו יכול להתודות דכתיב ממנו מגופו של מעשר אלא אפי' קנה ארון ותכריכים דלא נתן מגופו של מעשר אקרא דמי גרעינא ברכה לאסמוכה אקרא משאר דברים דמדרבנן שהסמיכום על המקראות: **יב** ["ולא נתתיו לאוננים אחרים: לא ידעתי ממאי מפיק להא. דלמא למת דוקא]: **ושמרתי**. מבנין הרגוש בערתי ממנו בטמא. **הא אם** סג) **הפרישו** הש"ן בחיר"ק והמ"ס לגופה: בטומאה סד) **אינו יכול להתודות** סה). **ולא** כדי נתתי ממנו למת סו). **לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת. ולא נתתיו לאוננים אחרים. שמעתי בקול ה' אלהי. הבאתיו לבית הבחירה** ע). **עשיתי ככל אשר צויתני. שמרתי ושמרתי** עא) **בו**: השקיפה

מלאכת שלמה

עשה כן בלין: הא אם הפרישו בטומאה. גפ' הערל אמרי' דאם אכל מעשר שני בטומאת עצמו לוקה ונפקא לן מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ואמרי' נמי דאם אכלו בטומאת הגוף לוקה וג"ל מקרא דולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים והני לאוין דאכילה מיהו אבל איסור בהפרשה לא שמעינו והכא דריש ליה מדקאמר לא בערתי ושמא דה"ק אף הבישור שהייתי חייב להפרישו ולבערו לא עשיתי בטומאה לפי שאסור להפרישו בטומאה ומעשה משום דמגע בו ומטמאו ונראה דלאחרה זו נפקא מכלל דכתיב בכל קדש לא תגע ומעשר שני ומעשר רבעי מיקרי קדש ומהאי קרא דלא בערתי ממנו בטמא נפקא לן גם כן דאין מדליקין במעשר שני שמא אכל במעשר שני עהור מדליקין וכמו שפי' רבינו עובדיה ז"ל פ"ח דבכורים סי' ב': לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת. משום דאינם אכילה והתורה אמרה

יכין **תפארת ישראל** **יכין**

שאינו יום המיתה רק דרבנן הוא: סז) גראה לי דר"ל שהיה הטבל טהור והוא טמא ועיימא למע"ש כשהפרישו ואי"ל דהטבל היה טמא דאז באמת מפרישו ושוההו: סח) והא דלא קאמר מלות הא אם וכו' רק בג' דברים דהיינו הא אם הקדים והא אם אכלו באמיעות הא אם הפרישו בטומאה היינו לאשמעינן רבותא דבהקדמה הרי נתן כל מה שחייב ליתן. והא אם אכלו באמיעות אפי' באמיעות דרבנן. והא אם הפרישו בטומאה אף על גב דקרא לא הזכיר רק

משנה

לאכול ואפי' שיעור לאכילה מק"ו שאינו מבישול הא אין מזכיכין מן הדין להכי צריך קרא אחרינא לאכילה: הא אם הפרישו בטומאה. ג"ב הפרשה מלא דבר שמה הכא ולא שאינו אלא ביטול ואכילה בטומאה. ובהדיא כתב הרמב"ם בתורו פ"ג דין ג' אפי' בטומאה שפיות כולן כשהן עבל מפרים מעשר שני בטומאה ופורחו ע"כ ובפי"א דטהרות זו כלבוקה אם הפרים בטומאה אינו מתודה. ואין לומר דנהי דהתורה לו הפרשה בטומאה מ"מ מעכבת הוידוי דמיכה נפקא ליה הא. אלא שעיקר דין זה שכתב הרמב"ם שמותר להפרים לכתחלה בטומאה לא נודע לנו היכן מצא זה וגם הכ"מ לא מצא מקומו ומתוך הסברא היה נראה דאסור שהרי מעשרות ניפלין אלא מן המוקף וממילא מותר אמי מן הטהור על הטמאה ואמה לא יפרים עליהן ממקום אחר בטהרה ואיך שייהיה לשון המשנה קשה דסיכא משמע הפרשה אלא בשעתי: לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת. כתב הר"ב הא אפי' למי אסור וכו' אלא קמ"ל לא מבעיא אם שך ממנו למת וכו' אלא אפי' ארון ותכריכין כו' וכ"כ הר"ש ונראה דאסור בהתורה שכתב שנאי מותר כגון סיכה למת אסור ואם אכלו ליה לחנה לאיתני ארון ותכריכין ליתני סיכה דמת ומשמיע מכ"ש דארון ותכריכין למת אסור דנמי למי אסור. ונראה משום דקי"ל אם אוכל משום מעשר מון לאכילה ונשתיה ולסיכה יאכל כנגדן. ומפרש רש"י בפ' האיש מקדש ד' כ"ז שמביא מעות אחרות ומאכל המעות שביד המוכר על אלו ע"ש אמנם שזה שאוכל כנגדו הוי פדיון על הראשון וממילא יש לו כל דין מעשר. ומתורה ג"כ עליו כמו על פדיון מעשר. והשתא קמ"ל קרא דאם נותנו לוקח המעות אינו מתודה אפי' אוכל כנגדו לא מהני ולכך אמי לאשמועי' דאם נתנו לארון ומכריכין ואוכל כנגדו אע"פ שזה פדיון מעלית מ"מ אינו מתודה כיון שנתנו אמלה למת. ומי היה מני סיכה למת לא שמעי' הא דהא בסיכה מ"מ שיאכל שמן על המעות כיון שאינו בעולם אינו בר מיגל. ואפי' אם המוכר אינו לפניו הקנו סתו' אם שאינו יכול לאכל דבר שאינו ברשותו אי לאו מעשה זכין לו אלא בפניו ופ"ש. ומ"כ פשיטא שאין יכול לאכל השמן הנישון בבר לסכי קמ"ל אפי' ארון ותכריכין שנקנו בדמי מעשר אז בחילוף המעשר עצמו והרי המעשר לא דמיו אם בעולם וזה אוכל כנגדן ומתגלין אפ"ה אינו יכול להתודות. ומיהדר לפי פי' רבינו מאיר שהביאו הטו' אם בקידושין דיאכל כנגדו אינו אלא קנקנו והמעות נשאר בקדושתן ניד המוכר אע"פ שמשמע דעל

ראשונה

אכילה כנגדו לעולם אינו מתודה שהרי אינו פדיון מעשר. אלא דעיקר נראה כפי' רש"י דמתלגן דכל עיקר מעשו של הר"מ משום קושיא דאינו יכול לאכל דבר שאינו ברשותו ולמאי דמסקי הטו' אם אין זו קושיא דזכין לאדם שלא בפניו מ"ש וקבלה הוא כשאפשר לאגל למה לא יאכל להגיל את המוכר מן האיסור והוא יאכל כנגדו בקדושת מעשר. והא דקי"ל פ"ק דבכורות מ"ו דמעשר שני אינו חייב בחלה שבאחריותו הייתו כשנאבד ואינו בטולם כגון שנפל ליס דומיא דמת פטר תמור דהתם. אבל אי איתי' בטולם מחייב לאלגל. ומתני' דסכא נמי דיקא וכאפי' לעיל. ועוד יש לפרש מתני' דנקנו ארון ותכריכין שהם עורכי המת בהכנה ובשמולא מת מצוה שאין לו קוברין ואין בידו אלא מעות מעשר פטינא שאמרייב ליתנם לארון ותכריכין אבל לא לסיכה וקמ"ל מתני' שאפי' הוא אינו מצוה כזו שחייבו הכתוב בה אעפ"כ אינו מתודה. ומלאתי סמך לזה בלשון הרמב"ם בספר המצות ל"ת קנ"ב וז"ל ואם הכילנו מהוליא דמי מעשר שני אלא באכילה ושתיה והוא אומרו לא נתתי ממנו למת כו' ואמנם זכר המת לאחוק כאילו יאמר אע"פ שהוא מצוה לא תוציא אלא בתנאון לבד ובשהוליא בזולת המתון כאילו הוליאו למת שאין לו תועלת בזה עכ"ל: ולא נתתיו לאוננים אחרים. כתב מוי"ש לא ידעתי מהיכא מפיק להא ע"כ. ולמאי דפי' לעיל יש ליישבו. דגבי ארון ותכריכין למת אפי' אם יאכל המעות שביד המוכר ויאכל כנגדו אינו מתודה אע"פ דלבותתה נמי היה מתודה כמו על פדיון מעשר. בתת אינו כן. ומשמע ליה לאגא דמתני' שזה שהמחיר בתת יותר משום שהקפיד הכתוב לאוכלו בשמחה דכתיב ביה ושמחת אתה וביתך וכדאני בסמוך שמחתי ושמחתי בו. ובשהוליאו לצורכי המת אינו בשמחה ואתחיל בו דלא מהני ביה פדיון לענין הוידוי. ומיהו שמעי' בתר' אם האכיל מעשר שני לאוננים אחרים אינו יכול להתודות מאינו מאכל בשמחה. ולפי פי' הטני שבתנו לעיל אע"ג דלמצוה הוליאו וסיה מחויב בדבר אע"פ אינו מתודה. שמעי' נמי שלא נתנו לאוננים לשמודת הבכלה שמחויב מדלוויאתא מדכתיב ולחם אבנים לא תאכל. אע"פ אינו מתודה ומה דנתנה עפי' שהמעשר עצמו נאכל לחיים כדין כל שעכין המת הוא אינו מתודה: **הבאתיו לבית** הבחירה. **מעשר מ"ש** להביאו לבית אלא לפנים מן המחוה. ונראה דאינו אינו קאי. **ובמעוך נמי** שמחתי ושמחתי בו מקיים בה הרמב"ם בתורו שאמר ושמחת בכל הטוב. ואפי' נמי בביכורים כתיב ונראה משום דהתם כתיב אתה והני וכגר שנשר אינו אלא בקנקנו ושמחתי אתה וביתך

ציונים

לא נתתי מכנו למת. שם' יומא סב. ב"מ סב. ע"ז מב:

חלופי גרסאות

הבאתיו בתוס"ע הביאותיו. עשיתי בל"ם ל"ג. שמרתי נ"ל ששמעתי. ושמרתי בתוס"ע ושמעתי.

תוספות חדשים

משנה יב [במשנה] הא אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתודות. פי' אם הפרישו בלומר שהשתמש ממנו בטומאה בלי פדיון דעל זה קאי

ראשון-לציון

משנה יב [תי"ם הר"ה] ולא נתתיו לאוננים כו' למת דוקא. כרמב"ן בפי' הטומאה אחרינ ומסיק שמעתא לכל זה ע"ש:

חדושי מהרי"ח

משנה יב [תרי"ם ד"ה] ולא נתתיו לאוננים אחרים לא ידעתי מנאי מפיק להא דלמא למת דוקא ע"כ. ואפשר לומר דהלא

תוספות רע"ק

משנה יב [אות כד] ברע"בד"ה לא לקחתי וכו' וכת"ב אפילו וכו'. ורש"י ז"ל

תוס' אנשי שם

לא קלקל במע"ש וי"ל מע"ש לא אפילו קלקל במע"ש וי"ל בכהיים יכול להתודות אבל אם קלקל בחלו הפנים לא שמר מסם מע"ש שקיים כל מרבי הודוי הפייכים לאחר המתנות אינו מתודה עליהם. (הו"ע): במשנה הא אם הפרישו פ'. הרי"ל מ"ו הכ' דלא אמכמן בשום דוכתא אינו הפרשת מ"ש בטומאה והוי"ל הא אם בערו בטומאה אינו המת בתומה. וי"ל דאין שום קושי בענין שהרי כל האדם חייב לבער ולהתודות וכל מין בטור בטומאה אסור בין אכילה בין הדלקה אז שום בטור אחר מן העולם וא"כ כיון שהפרישו בטומאה א"א לבתבער אלא בטומאה ולכך כיון שהוא בערו הוא אלא אחר שנתנו לו מ"ש אז שאכלוהו בטומאה אינו יכול להתודות הסכרא דוומה הא דאסור להפרישו בטומאה ולא אינעריך תנא לאשמעי' כ"א בכאן דוקא בתחומה תניון לה משום דשותפים להלקה וכ"כ הר"מ בפי' בפי"ל כליאנא דמתני' ואח"כ מלאתי אין לי פ"ג דסוסס גבי הא דתנן של תרומה שסורם לא יטול וכו' ואל מע"ש בירחנים לא יטול וכו' וקאמר גבמ' דא"ל מפני שמפסידם וא"ל מפני שמכשילם וכי סיכי דפליגי גבי תרומה שהורם פליגי מני גבי מע"ש וכרי בסדיא דאסור גרוס מחמאה נמ"ש. (רע"ק) בשנה לבית הבחירה הכמרים. לא הקשה דהא מע"ש מ"ל מעלה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

יג כדי וכו'. [*אפילו במקום שאינו זבת חלב ודבש. לשון הפירוש שהזכירתי] וכתב הרמב"ם וז"ל וזה הדרש שהוא דורש בכאן זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הידוי. אבל יודיענו בכאן על דרך הפירוש עניני זאת הפרשה אבל בשעת הקריאה איני קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שנתבה ע"י הנביא וזה מבואר מאד עכ"ל: **יד ישראל.** לאילו כהנים ולוים פליגי בהו ר"מ ור' יוסי בסיפא: **טון** [*העביר הודיות המעשר. פירש הר"ב לפי שעזרא קנס את הלוים. ונדחקו התוס' בפ"ב דכתובות דף כו ע"א למצוא קרא דמוכח מיניה דעזרא קנס את הלוים ומפני כן נדחקו לפרש הכתוב בעזרא (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלוים במעשר הלוים להכי קאמר כשיבואו הלוים לחלוק בבית הגרנות יבואו הכהנים עמהם. וכר"ע דכתבתי לעיל במ"ט. אבל לראב"ע דכתב קנסא דוקא לכהן לא משמע מהאי קרא דל"ל עם הלוים דקאמר קרא היינו לקבל מהם מעשר ראשון משלהם דהא משלהם לא קנסם עזרא כדמוכח בפ' הזרוע [דף קלא]. וי"ל דלראב"ע לא ממנו הלוים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר כדאמר בסמוך דלמא אקרי אף

יג השקיפה ממעון קדשך מן השמים. עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות עב) **ואת האדמה אשר נתתה לנו בטל ובמטר. ובולדות בהמה. כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש. כדי שתתן טעם בפירות: יד מבאן אמרו** עג) **ישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים. ולא עבדים משוחררים. שאין להם חלק בארץ. ר' מאיר אומר אף לא כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ. ר' יוסי אומר יש להם ערי מגרש** עד) **: טון יוחנן כהן גדול** עה) **העביר הודיות המעשר** עו) **.**

מעשר על מה שאינו יכול להתודות: יד מבאן אמרו. מדכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו: יש להם ערי מגרש. ויכולים להתודות על המעשרות שמביאין ממגרש הערים שלהן. והלכה כר"י: **טון** יוחנן כ"ג. שמש בכהונה גדולה אחר שמשון הצדיק: העביר הודיות המעשר. לפי שעזרא קנס את הלוים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו ולזה שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן כהן גדול בטל הוידוי כיון שאינו

חי"ג. יג ובבנות נד"ל וד"ל ובנות וכ"ה נמשנ"ג. בטל ובמטר בירושלמי בטל וברוחות ובגשמי. שתתן בירושלמי שיתן. **יד** ישראל בירושלמי שישראל. וממזרים נד"ל וד"ל ממזרים. כהנים ולוים בירושלמי לכהנים וללוים. **טון** יוחנן בירושלמי הכל מצנע ל' עם הקודמת ואין נפרק זה רק ר"ג מצנות. הודיות נד"ל וד"ל הודיות וכ"ה נמצנ"ג וכ"ה נרא"ב ד"ל.

מלאכת שלמה

בגקודת חיר"ק כמו ושמה את אשתו אשר לקח: **יג השקיפה ממעון קדשך.** בירושל' אמרי' אמר רב הונא בר אחא בשם ר' אלכסנדרי בא וראה כמה גדול כהן של עושי מלות שכל השקפה שבתורה אריכה ושקף על פני תהום ועמדה וגו' וירא והנה עלה קיטור המארן וגו' וכתיב ושקף אל מהנה מלרים בעמוד אש וענן וגו' וזה בלשון ברכה. עוד גרסי' בירושל' ג"ר הילא בשם הונא לפי המקום מי שהוא אומר עשיתי והוא לא עשה מעתה מי שהוא מפרים מתודה מי שאינו מפרים לא יתודה ומשמי בהדא דתני על השקיפה היו אומרים קול ממון מכאן ואילך היו אומרים קול גטות: עשינו מה שגזרת עלינו. והיינו דכתיב השקיפה הביטה משמינו וברך אותנו"ג ברוב ספרים מה שהבטחתנו וברך את עמך וכו'. והשאר נמחק מספרו של ה"ר יוסף ז"ל: כדי שתתן טעם בפירות. זה"ק קרא ברך את האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ותהא ארץ זבת חלב ודבש הרש"ם ז"ל. ובתוספתא דמעשר שני זבת חלב ודבש מלמד שהמעשרות עתידין טעם ריח שומן ודגן בפירות. וז"ל הרמב"ם ז"ל שתתן טעם בפירות עניינו שיהיו שמנות ומובות הטעם עד כאן: **יד מבאן אמרו ישראל וממזרים.** כל"ל: ר' יוסי אומר יש להם ערי מגרש. פי' ר"ע ז"ל ויכולין להתודות על המעשרות שמביאים ממגרש הערים שלהן. הקשה הר"ם ז"ל למה לא יתודו אפי' על מה שמביאים מערים אחרים שקנו כמו ישראל שמכר אחוזתו וקנה קרקע אחר שמתודה והר"ם ז"ל לא כתב זה ע"כ. ונראה דת"ק דמתני' ר' יוסי הוא וטעמא דר"מ ור' יוסי מפ' בירושל' דר"מ אזיל לטעמיה דאמר בס"פ שני דמסכת מכות לא היו מעלין לגויים שכר ישראל הבא לדור אצלן או רוצה שלריך לדור שם דהא כתיב ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ור' יוסי ס"ל כר' יהודה דפליג התם אר"מ ואמר דמעלין להם שכר לבית דירה ויתנו והלכך נמי סבר הכא דמתודין: **טון** יוחנן כהן גדול. זהו שמשמש שמנים שמה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה לדוקן וחשמוני היה כך מלאתי כתוב. ודע כי לפי זה יש טעות בתוספתא דפי"ג דסוטה שכתוב שם אמר להם ריב"ז וכי יש שינה וכו'. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בדפ"ע דהלכות מעשר יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק. וכתב שם בכסף משנה שמה בכהונה גדולה שמנים שמה ולבסוף נעשה לדוקן ע"כ. ובהקדמת הרמב"ם ז"ל נסדר זה בפ' שני כתב בפירוש יוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיהו ע"כ ויש לומרים שהוא יעלי המלך המוזכר בקדושין פ' האומר שהרג חכמי ישראל וכדאיתא בפ' תפלת השחר דף כ"ט ותרי יעלי כהן גדול הוו. וז"ל הריטב"א ז"ל בפ' האומר דקדושין דף פ"א ע"ב מדקה בו מיעות פי' וזו היא מיעות שהיה לו בסוף דיעלי זה הוא האומר בברכות שהוא יוחנן כהן גדול שמשמש בכהונה גדולה ארבעים שנה ולבסוף נעשה לדוקן ומכי השמועי היה ואין יעלי זה הוא שבפ' הבא על יבמתו דאמרי' תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת ביתוס ליעלי מלכא עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי שאינו היה זה שהוא

תוספות יום טוב

יג כאשר נשבעת. מי"א שם פפ"ז: **יד** ישראל וממזרים. שם פי"ז: יש להם ערי מגרש. שם: **טון** יוחנן כה"ג. נדרות מז: סוטה מז. העביר. מי"ז שם הי"ג. **טול** ע"ד פישון אלא:

תוספות חדשים

קאי אלאו לא בערתי ממנו בטמא כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל"מ אבל ח"א לומר שהפרים המעשר מעכל שהוא עומת הא הרמב"ם פי' שם דמכל שנעמת מייב להפרים מעשר ופוריהו ותמיהני שהרמב"ם העתיק המשנה כלשונה ולא פי' כל"ל כדרכו:

ראשון לציון

משנה טו [תוי"ט ד"ה] העביר הודיות כו' ומפני כן נדחקו לפרש כו' והיה הכהן בן אהרן עם הלוים (במעשר) הלוים כו' כ"ל בעשר הלוים כו' וכן הגהתי בתוספות:

חדושי מהרי"ח

דהאא הרע"ב כתב לא מבעי' כו' דכתב ממנו כו' וא"כ לפי האמת קשה למה באמת כתבה התורה תיבת ממנו. אלא ולא נתתי קאי על שניהם ולא נתתי ממנו דהיינו לאונגים אחרים וגם לא נתתי למת וק"ל:

תוספות רע"ק

ז"ל ביבמות (דף ע"ד ע"א) פי' דמיירי במ"ש שנטמא דקאי אדליעל מינה לא בערתי ממנו בטמא ומהא דכתיב ולא נתתי ממנו בלומר ממעשר טמא ובבה"ג כיון שנטמא מותר לחללו וליקח ממנו חלוק ולמת אסור עיי"ש ועי' מ"ש בגליון רפ"ב דטבלתין:

תוס' אנשי שם

הנאה רק בירושלים ומפסר לרמוז דבעי' דוקא בפני הבית דאל"כ אינו נאכל כמ"ש הרמב"ם פ"ב ושוד שבודוי ל"ל בבמק"ק ולדעת הראב"ד פי"א אפילו בדיעבד. (ס"ל): **יד** במשנה וממזרים. נ"ל דתני ממזר משום דכתיב ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך וזרעי' זרע המיוחס אחריך וסד"א דהייט דוקא זרע כשר קמ"ל דכיון דממזר מקרי כש לכל דבר וכדתנן בפ"ב דיבמות מני אמר אשר נתת לנו. (רמ"ז): במשנה **ולא עבדים.** מספקא לי אם הגשים מתודות אף דאין יכולים לומר אשר נתת לנו וכדתנן גבי כהנים פ"ח מ"ה דשמא יש לחלק בין נתת לי לנתת לנו דהו"ל כעין מ"ש פסוקים והביאם הכ"ל בלו"ח סי' תקס"ע דיכולות הגשים לנרך על מ"ש שהגיע קדשו ושוב כיון שהאמים

יכין תפארת ישראל יכין

בפנים יפות ושמחה: עב) אע"ג דסתם ברכה היינו בממון וכדקאמרי' יברכך ד' בממון הכא אמ' את קדרים מדהוה סגי בשיאמר וברך את עמך ישראל אלא ש"מ דאת ב' לשון עם הוא וה"ק וברך את עמך עם ישראל דהיינו עם ישראל קדושים דהיינו בבנים ובבנות: עג) מדכתיב

משנה

ואם לא: **יג וברך** את עמך בבנים ובבנות. היינו דכתיב במקום אחר ברוך פרי בטנך. ואת האדמה בטל ובמטר דכתיב ונתתי מטר ארצכם. ובולדות בהמה דכתיב בברכה ופרי בהמתך שגר אלפיך וגו'. וכדי שתתן טעם בפירות. בזכות המעשרות כדתנן בפ' בתרא דסוטה המעשרות נעלו את שומן הדגן: **יד אבל** לא גרים. למאי דפסקא הר"ב בפ"ק דביכורים מ"ד דאין הלכה כאותה משנה אלא הגר מביא וקורא שהברהים הוא אב לגרים וכו' פ"ם וכ"כ הרמב"ם שם. ומ"כ משנה דהכא אמי איכא הלכה דאד מעמא הוא וא"ע שלא כתבו כאן כלום. ולא עוד אלא שהרמב"ם בתבורו סוף הל' מעשר שני הסתיק מתני' דהכא שהגר אינו מתודה ובפ"ד מהל' בכורים פסק הגר מביא וקורא. וע"ש בתשנה למלך שמגיד בזה. ומי' בפי' הרא"ש שם בתם' ביכורים שהאיך וגם אמו' בב"ב ד' פ"א הארכנו בזה: **ולא** עבדים. ונראה דכל הני אמי דתשיב פ"ק דביכורים מ"ה אפומרופוס ושלית ואשה ומומטום ואנדרוגינוס מביאין ואין קורין שאין יכולין לומר אשר נתת לי. פ"ב מה"ע נופיה אין מתודין. וא"ל

ראשונה

דסבא אמיק אדעתם. וכן פלוגתא דהכא בכהנים ולוים שייך אמי התם ולא אמי לה התם דאמיק אדעתא. והרמב"ם הסתיק ג"כ התנאיות בלשונם הכא והתם. מלבד דין כהנים ולוים כתבם הכא והתם וע"ע: **שאין** להם חלק בארץ. ואין יכול לומר אשר נתת וה"ה שאין יכולין לומר אשר נשבעת לאבותינו. ובמסקנא ביכורים תניתה ושם מילק עוד אם אמן מישראל: **יש** להם ערי מגרש. ומעמא דר"מ שאין אלו נחלה שנתן להם המקום אלא שה לבני ישראל ליתן להם משלהם כדכתיב בפ' ואלה מקשי ע את פ"י ונתנו לוויים ערים לשבת ומגרש וגו'. ומיהו בפ"ק דביכורים מ"ד מייתי הר"ש והלא"ה מן התוספתא כל הגרים מביאין ולא קורין ובני קני מותן משה מביאין וקורין שנאמר חלק בארץ דכתיב לכה אתנו והשבנו לך ונתנו להם דומנה של ירמיו ע"כ משמע שאע"פ שמשל ישראל נעלו מביא ים להם חלק. ואפשר דהיינו כר' יוסי ולא כר"מ: **טון** העביר הודיות המעשר. פי' הר"ב אלא יכול לומר וגם נתתיו לוויי ע"כ אע"ג דלמשנה בכמה דוכתי דהכהנים מיקרו לוויים אינם מעשה מון

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שאינו יכול לומר וגם נתתיו ללוי: בטל את המעורדים. שהיו הלוים אומרים בכל יום על הדוכן עורה למה תישן ה' (אמר*) להסוכי יש שינה לפני המקום. עמד ובטלן: את הנוקפים. שהיו משרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעינו כדי שלא ירלאה ויהי' נוח לכפתו ולשחטו. ועמד הוא ובטלו. שגרלה כבע"מ והתקין להם טבעו' בקרקע להכנים נוחר הבהמה לתוכה. נוקפים מכין ודוגמתו אין אדם נוקף אלבעו מלמטה (חולין דף ז): היה פטיש מכה בירושלים. תרשי נחושת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלם משום דאוושא מלתא טובא ואיכא זלזול מועד:

אף הוא בטל את המעורדים (יז) ואת הנוקפים (יח). ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים (יט). ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי (כ):

ח"ג. ועד נל"ם עד וכ"ם בירוח' ובכוטה. פטיש מכה נל"ם מכה פטיש.

סליק מסכת מעשר שני

ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני. שיכולים לומר ללוי אם בעני הבית ראיה שהוא טבל וטול. ומחקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הם מתוקנים אם לאו אלא מיד מפרישים מהן תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר. שכל הלוקח פירות מעם הארץ הם בחזקת דמאי: סליק מסכת מעשר שני

*) גד"ו אמר וכי

בלעו ועובדי כוכבים בשלוה לכך נאמר (שם מד) עורה למה תישן ה' עד כאן. וכתב הרמב"ם והם היו אומרים זה הפסוק כאילו היו מדברים עם הם יחד' והיו לוקחים אלו בזה הפסוק וזה מה שאינו ראוי לעשות ולומר כלפי הש"י ע"כ: ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. [*שינה הלשון מעטה שכתוב בירושלמי עד תחלת ימיו. רבי חסידא שאל לרבי חזקיה לא מיסתברא עד סוף ימיו א"ל אף אנא סבר כן ע"כ והטעם שסותר [שאומר כל"ל] מסתברא סוף ימיו. נראה לי שאם היה טעם המשנה בשינה הלשון להודיע שהיה זה תחלת ימיו. אם כן הוי ליה להקדים מעשה זה קודם לכולן] ועיין בסוף פ"ק דמועד קטן: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. לפי שעד ימיו היו שואלין אם הוא מעושר אם לא. ומי שמדקדק על עצמו היה מניחו ולא היה לוקחו מפני שהיה צריך להוציא ממנו המעשרות. והוא תיקן שלא יוציאו וכו' כמו שכתב הר"ב ועמ"ש ברש פ"ז דברכות בשם התוספות. ועמ"ש ברש דמאי. ושם בפ"ד מ"ג: סליק מסכת מעשר שני

מלאכת שלמה

*) בפסוק ואמרתם כי מצות הלוים לא נתנה ויברכו כו'

בלעו ועובדי כוכבים בשלוה לכך נאמר עורה למה תישן ה' וכן הוא אומר ובהמרותם תלן עיני. ואת הנוקפין כדתניא שהיו חובטין אותן במקלות להפילו לארץ ונוקפים לשון הכנה. ה"ר שמשון ז"ל: עד ימיו. עד תחלת ימיו ובמסכת משקין דף י"א מייתי לה ומאי דקשה אמתני' מהניא להגיר והאמר כתבתיו שם ס"פ ראשון: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. ברוש' מפ' לפי שהעמיד זונות ופי' הר"ש שיריל"ו ז"ל כדתנן באבות דעד הגל הזקן טולנו זונות

יכין — תפארת ישראל — יכין

דים כח ביד חכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה: עז) שהיו משרטין לקרבן בין קרניו שירד הדם בעינו ויהא טוח לכפותו ובטלו מדמחזי כמוס. וי"א מחשש ניקב קרום של מוח: עח) חורשי נחושת וברזל הכו בפטיש בחוה"מ במלאכת דבר האבוד ואפ"ה בטלם מדאוושא מלתא טובא ואיכא זלזול מועד: פ) דעד ימיו

משנה ראשונה

ממה שנתן לכהן כדלעיל ומ"מ לא מחייב דלמא וגם קאי אמתני' בתיות ולעולם שמיהן לכהן. אלא היינו טעמא דס"ל כר"ע בפ' יש מותרות ד' פ"ו דגבי מעשר לא מצינו אמרת לכהן דכתיב ואכלתם אותו בכל מקום יצא כהן שאין יכול לאוכלו בבית הקברות. ומדברי התו' שם משמע דאפי' לראב"ע דפליג בשא אדר"ע. אפ"ה כל שעוקר הנתינה מלוי לגמרי לא קיים כמצותו: ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. פליגי בירושלמי איכא מ"ד עד תחלת ימיו ומסיק מסתברא עד סוף ימיו ואם לא כתוי' מ. ולריך באור מאי ס"מ בזה. ואמאי מסתבר עד סוף ימיו. ונראה דתרוייהו קשיא לרבי ליעזר דמתני' ואתו לתרוצי מתני'. ומ"ד עד תחלת ימיו דקשיא ליה למאי דייק למתני' בירושלים ומה לי ירושלים ומה לי שאר מקומות לכך דקדק שעד שלא נעשה כ"ג ולא היה כגול לבא למקדש אלא היה כגול בעיר ככל האדם ואיינו דקאמר בירושלים בעוד שהיה בירושלים ולא במקדש. אבל מ"ד בסוף ימיו סבר אדרבה איפכא דיקא מתני' דקתני עד ימיו היה פטיש מכה. ואמאי לא תני שבטל הכאת הפטיש כלומר' דרישא. אלא אתי למימר שאף בתחלת ימיו עדיין היה הפטיש מכה וזה מסתבר מדאני בלומר' והא דתני בירושלים משום דהגהו דרישא הוידוי

ויהיב. כל שכן בימי עזרא שעדיין לא פשט הקנס שהיו הולכים בבית הגרנות ולכך נאמר שילכו הכהנים עם הלוים. והר"ר יוסף פי' מדכתיב במלאכי [ג] הביאו את כל המעשר אל בית האוצר דבית האוצר היה לשכה שתיקן עזרא להניח שם תרומות כהנים כדכתיב בעזרא (נחמיה י). וכיון שאומר להביא שם המעשר א"כ של כהנים הוא דקי"ל [בפ"ק דמגילה] [דף פו] דמלאכי זה עזרא. והר"ר אלחנן הקשה דבסוף עזרא משמע שהמעשר היה ללוים דכתיב (שם יג) *) ואדע כי מתנת הלוים לא נתנה להם ויברחו איש לשדהו הלוים והמשוררים וגו' משמע שהלוים ומשוררים היו חולקים ולריך לומר דזה היה מקמי דקנסינהו עזרא אך קרלי לא מוכחי הכי עכ"ל. עוד כתבו שם אליבא דמ"ד דקנסא לעניים הוא עיין שם כי אין להאריך כאן בזה. וכן גם עיין בפ"ט דיבמות דף פו ע"ב בתוספות בסד"ה מ"ם וכו' שכתבו אליבא דראב"ע דס"ל דמדין תורה מעשר ראשון אף לכהן דקנסינהו ללוים לגמרי ומשום הכי העביר הוידוי ע"ש. ועיין מה שכתבתי בפ"ד דקדושין במ"א בד"ה לוים וכו'): בטל את המעורדים. כתב הר"ב שאמר להם וכי יש שינה לפני המקום גמרא סוטה דף מז ומסיימין בה והלא כבר נאמר (תהלים קכא) הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל. אלא כל זמן שישראל שרויין בלעו ועובדי כוכבים בשלוה לכך נאמר (שם מד) עורה למה תישן ה' עד כאן. וכתב הרמב"ם והם היו אומרים זה הפסוק כאילו היו מדברים עם הם יחד' והיו לוקחים אלו בזה הפסוק וזה מה שאינו ראוי לעשות ולומר כלפי הש"י ע"כ: ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. [*שינה הלשון מעטה שכתוב בירושלמי עד תחלת ימיו. רבי חסידא שאל לרבי חזקיה לא מיסתברא עד סוף ימיו א"ל אף אנא סבר כן ע"כ והטעם שסותר [שאומר כל"ל] מסתברא סוף ימיו. נראה לי שאם היה טעם המשנה בשינה הלשון להודיע שהיה זה תחלת ימיו. אם כן הוי ליה להקדים מעשה זה קודם לכולן] ועיין בסוף פ"ק דמועד קטן: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. לפי שעד ימיו היו שואלין אם הוא מעושר אם לא. ומי שמדקדק על עצמו היה מניחו ולא היה לוקחו מפני שהיה צריך להוציא ממנו המעשרות. והוא תיקן שלא יוציאו וכו' כמו שכתב הר"ב ועמ"ש ברש פ"ז דברכות בשם התוספות. ועמ"ש ברש דמאי. ושם בפ"ד מ"ג: סליק מסכת מעשר שני

ציונים

ושר ישרו. מ"ק יא. מ"ש שם:

תוספות חדשים

משנה טו [הוי"מ סד"ח] בטל כו' ואומר כלפי הש"י עכ"ל. וז"ל המהרש"א בחידושי אגדות במסכת סוטה פ' שגלה עמוקות וקשה דא"כ בני קרח מיסתו זה המזמור בתהלים היאך אמרו וכי יש שינה כו' וי"ל דזה

חדושי מהרי"ח

משנה טו [ברע"ב ד"ח] ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה כו' עכ"ל. נ"ל מלשון הר"ב שבתחילה לא היו ע"ה מעשרין כלל ואז היה צריך הלוקח לחפרוש כל המעשרות ולא רצו ליקח כלל כמ"ש תוי"ט ז"ל אבל כשהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה

תוס' אנשי שם

גלמוו וכ"ם במעשרות שהאשים חייבות דיטולות לומר אשר מתת לו דר"ל לגלות ומראל ועי' בכורים פ"ח מ"ד מש"ם. (רמ"ז): מון תי"ט ד"ה העביר כו' ומש"ם העביר הודוי. כיון דנגמוו לתנו לף לוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם כמשקיעין אותו מלוים לאת כולו לכהנים אין זה כמאמר. (נ' התוס' שם וכ"כ הר"ש): בר"ב ד"ה העביר כו' שאינו יכול לומר כו'. ואין להקשות מהא דכתבתי שהאשים דאפי' בשביל מע"ש לבד אז בכורים לבד מתודים דהא קי"ל דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ואיכא דאף אם היה הולה ליתן ללוי לא היה יכול מתקנת עזרא שאינו ראוי מיקרי ומש"ה מעכב הוידוי. (הו"מ):

בר"ב ד"ה את הנוקפים כו' עוקפין מכין כו'. מפירש"י בסוטה מאמע אלעזר ר"י אמר שמואל שהיו משרטין לעגל והחשש משום בעל מום כמ"ש הר"ב מפ' נוקפין מל' כריתה כמו ונקף שבכי היער ובמתניתא תני שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ כדרך שעושין לפני ע"ז א"ל עד מהו אתם מאחיליין ערופת מזבח שמא ניקב קרום של מוח לפי' זה כדי ניקוב מל' חבטה וכאלה כמו אין אדם נוקף ע"ש וכר"מ בפי' כ' בסר"ב: בתשנה לשאול. פי' המפרשים דתוק וכ"ל דעד ימיו כ"ל שלקח תבואה ממ"ש היה צריך בחלת חכם אין יתנהג בהפרשה אבל הוא תיקן תקנה קטנה ודרשה בכרים ומעתה עודנו לכל דיני בכורים. (רש"ש)

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

זונות הוו הרלשונים הם הימים והשניים היו אבות ב"ל והיה יכולת ביד ב"ל לחסם ולבדוק בגרכי עבור ע"כ. עוד בירוש' אמר ריב"ע ברלשונה היה מעשר מתחלק לשנים חלקים שנים למכירי כהונה ולוים ושנים לאותר פי' כדכתיב הביאו את המעשר אל בית האוצר ופי' ה"ר שלמה מירלי"ו ז"ל שהיו נותנים אותו שם שאם יבואו האוכלים שיהא להם על מה לסמוך ושנים לעניים ולחברים שהיו בירושלים מ"ר יוסי ב"ר בון מאן דהוה סליק למידן בירושלים עד הנא לינגן הוה יהיב מן דידיה מכאן ולהלן משל אותר משבא מעזר בן פוערה ויהודה בן פחירה והיו מעלין אותן המעשרות בזרוע ולא היו מניחין העלים ליכנס לאותר וגמנטו העם ברלשונה זה מלהביא את המעשר עוד אל בית האוצר ועוברים על דברי הנביא והיה ספק בידו של יוחנן לאמות ולא מיחה. והעביר הודיית המעשר זו לגמלי והוו להו" שתים רעות. את המעוררין ואת המוקפין לשבת. עד ימיו היה פטים מכה מסתברא על סוף ימיו דלא תהנת ימיו ליתני ממי לף הוא בטל פטים מכה וכו' אלא דכל ימיו היה מכה הוא דתנן והא ממי לגמלי. ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי לשבת. וכתוב בערוך ואם תאמר ריוודו אמאר מעשרות כל שאין מתודין על מעשר ראשון שוב אין מתודין על שאר מעשרות לפיכך בטל הודוי ע"כ:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת מעשר שני. ובעה"י שומע תפלה נתחיל מסכת חלה:

יכין תפארת ישראל יכין

ימיו שאלו אם המוכר נאמן אם לאו והמדקדק במעשיו לא לקח מאיש נאמן דהיה צריך להפרים כל המעשרות ועמד הוא ותיקן שלא יעשרו דמאי רק המע"ע ומע"ש ושאר מעשרות מפרישין לעצמו כמ"ש רש"י דמאי. והנה צריך ליתן טעם בד' לשונות מתהלפות דנקט תנא בד' תקנות של יוחנן כהן גדול דהיינו העביר ביטל עד ימיו וביטל. וג"ל דבוודוי נקט העביר משום דתקנת עזרא למקום הלוים לא היה אלא בדורו דוכי משום שלא עלו הם לקנסיהו לדורי דורות [ויש לתלק טובא מקום בינא סוף סוכה] אלא קנס זוטא קיים גם לדור אחרון שגם אז יהיה הולה ברצון הנוהן למי שירצה יתן המעשר לכהן או ללוי. וכן כ' גם רכ"מ [מעשרות פ"א ה"ד]. ולפ"ז מי שבדורו של יוחנן היה נוהן ללוי היה יכול שפיר להתוודות לכהי נקט העביר ר"ל שלא יהיה הדבר חובה על כל אם ישראל. מה שאינו כן בעוברין ומוקפין נקט לשון ביטול מדבטלן לגמרי. מיהו דווקא בהך תרתי שהיה דבר קבוע. וודוי בכל שנת ג' ועוברין ומוקפין כל יום ויום בביהמ"ק. שייך שפיר בהו לשון העביר או ביטל אבל פטים מכה לא היה רק בעת הצורך לא שייך לומר גביה העביר או ביטל וגם לא היה שייך לומר בהו בימיו לא היה פטים מכה דגם מקודם לפעמים לא היה פטים מכה דהיינו בעת שלא היה צורך. אלא קאמר שעד ימיו היה פטים מכה לפעמים ובימיו לא היה מכה כלל. מבא"כ דדמאי קאמר שפיר התקנה שתיקן שלא יהא צריך לשאול דאילו הוה קאמר דעד ימיו היה צריך לשאול אכתי לא הוה ידעינן מה תיקן הוא:

הלכתא גבירתא כללא דפרק ה

פרק ה משנה א בשנת השמטה שרגל כל אדם מצוי בגינות צריך לציין אילני פירות שמנטע רבעי. סביבו בגושי אדמה. לסימן שפירותיו כמע"ש להעלותן או להעלות פדיונן לירושלים. ואילני פירי ערלה צריך לציינן בחרסית כתושה. לסימן שפירותיו אסורים לגמרי בהנאה. וא"צ להטריח לתלשן ולבערן מהשלם. ואם יש שם קבר יסייד סביבו בסיד שנטמה יפה במים. כדי שיזהרו הטהורים מלילך שם. מיהו ברבעי נזהרים הצנועין לחגיר מצות כשווי הפירות. ואומרים כשילקטו הפירות יהיו מחוללין על מצות הללו:

משנה ב בזמן שבהמק"ק כל ענבי נטע רבעי שגדלו תוך מהלך יום סביב לירושלים תקנו ב"ד שאסור לפדותן. רק יעלו הענבים עצמן לירושלים. לכבוד העיר. אבל שאר פירות פודה אפילו סמוך לחומה. ובזה"ז הכל נפדה בשווי חצי פרוטה. ושוחק ומטיל לנהר:

משנה ג הפודה נטע רבעי שלו מוסיף חומש. וצריך לבערו בזמן ביעור. הכל כמע"ש בכל דיניו ואין בו לקט שכחה ופאה פרט ושוללות. אלא כולו לבעלים. דממון גבוה הוא:

משנה ד הפודה נטע רבעי אין צריך להמתין מלפדותו עד אחר שחטריה בו ולקטו. אלא בעודן במחובר מביא נ' בנ"א הבקיאין בשומא ומל ריקן. והם ישומו כמה סלים מלאים מפירות אלו יתנו בעד סלו. על מנת שיוציא הפודה שכר שמירה ועידור ולקיטה והבאה לביתו. ואח"כ יתלוש הפירות. ומודדן בסל הזה. וכפי ששמו אלו הנ' יתן לפדיון ומוסיף חומש מלבד:

משנה ה בשביעית דאסור לשמרו לא יגבה שכר לקיטה. רק ישומו לאחר לקיטה. כמה שווין בלי שום נכוי. ורק בהפקירו בעלים השדה. לא יגבה שכר שמירה רק שכר לקיטה יגבה. בין שפודה נטע רבעי שלו. או שפודהו אחר שניתן לו במתנה. צריך להוסיף חומש בפדיונו. אבל אסור ליתנו במתנה רק כשהוא עדיין סמדר. דהיינו כשאין הגרגר גדול כפול הלבן. הכל כמע"ש:

משנה ו במנחה בערב פסח של שנת ד' וז' בשמיטה צריך לבער כל המעשרות שלו. דהיינו שנותן התרומה ותרומ"ע מתבואותיו לכהן. ומע"ר ללוי **ומעשר עני לעני.** מע"ש ונטע רבעי שלו. אם הוא בירושלים מפריש לעצמו **כשישר שיכול לאכול** עד מנחה של אחרון של פסח. והשאר שוחקו ומטיל לים. **ואם הוא חוץ** לירושלים. שוחקן הכל ומטיל לים. וכ"כ בכורים שיש לו בין **בירושלים או חוץ** לירושלים. שוחקן ומטיל לים. מיהו מע"ש ונטע רבעי שנתבשלו **א"צ לבערן.** מדאין ממשתן בעין. שחרי לכה"פ נתערבו במים כשבשלו:

משנה ז פירות מע"ש ורבעי בזה"ז. כשהגיע זמן הבער שוחק. או פורן בפרוטה **ושוחקן. ומטיל זה או זה לים:**

משנה ח פירות שלא הגיעו לשנת המעשרות (כפ"ק דמעשרות) א"צ ללקטן ולבערן:

משנה ט אם הגיע זמן הבער ופירותיו רחוקים ממנו. מוכה מתנות הנ"ל אנ"ק לכהן וללוי ולעני. או למי שזוכה עבורן (אבל בכורים ומע"ש ונט"ר יבער כשיבא לביתו). ואח"כ יתוודה:

משנה י במנחה ביו"ט האחרון היה מתודה. ואומר הפרשה כמו שכתובה בתורה. או בכל לשון בערתי הקדש וגו'. ואין רשאי להתוודות אם לא שנתן תרומה ותרו"מ לכהן. ומעש"ר ללוי. וט"ע ולקט שכחה ופאה לעניים. וחלה לכהן. ומע"ש ורבעי כבר ביער מהעולם. מיהו תרומה ולקט ושכחה ופאה אף שלא נתנו אינן מעכבין בדיעבד:

משנה יא וכ"כ אם הקדים מע"ש לראשון. אסור להתוודות. וכ"כ בהפריש כל א' מהנ"ל ממין על שאינ"מ. או מהלוש על מחובר או איפכא. או מחדש על ישן או איפכא. אסור להתוודות. רק אע"ג דצריך לברך כשמפריש תרו"מ. אעפ"כ מדברכות דרבנן. אינן מעכבות. ולפיכך גם אם לא בירך יתוודה:

משנה יב וכ"כ כשאוכל מע"ש ונטע רבעי באונות. אפילו באונות דרבנן. עכ"פ לבו דוחה עליו. או כשהפריש המע"ש במבל מהור והוא היה מטא. או בנתן ממון פדיונם לחכריכין וארון לטת. או האכיל מע"ש לאונים. או לא הביא הבכורים לבהמ"ק. אסור להתוודות. רק אע"ג שחייב ליתן המתנות הנ"ל למקבליהן בפנים יפות. באופן שישמחן אז. אעפ"כ בדיעבד אין זה מעכב הודוי:

משנה יג אחר הודוי אומר השקיפה וגו'. וצריך שיכוין בזה שמתפלל להקב"ה שיברך ישראל בבנים ובבנות. ויברך אדמת א"י בטל ובמטר. וולדות בהמה. ובטעם טוב בפירותיה:

משנה יד מודוי זו מוכח. דרק ישראל בהנים ולוים. ואפילו ממזרים שלהן מתודים. מדכולם נטלו חלק בא"י מאבותיהן. אבל נרים ועבדים משוחררים: אף שיש להן קרקע שקנו. לא נחלו מאבותיהם ולהכי לא יתוודו:

משנה טו יוחנן כה"ג ביטל הודיית המעשר. מדנקנטו הלוים לבלי ליתן להם מעשר. והיאך יאמרו בודוי נתתיו ללוי. ואע"ג דגם כהנים נקראו לוים (כיבמות פ"ו ב') אפ"ה בודוי צריך שיהיה כבזמן משרע"ה. וגם ביטל לומר בביהמ"ק בשיר בקול המולה עורה למה תישן וגו'. וגם ביטל מלהוציא שור הקרבן במצחו כדי להכניע גאוותו כדי שיהו נוה לשחוט. ועוד ביטל שחרשי נחשת וברזל לא ינקשו בפטישן בחומה"מ. וגם תקן שהקונה מע"ח טבל. לא יפריש רק תרו"מ לכהן. וגם מע"ש להעלות לירושלים. אבל שאר המעשרות יפריש ויקיימן לעצמו:

נשלמה מסכת מעשר שני

חדושי מהרי"ח

שתרומה כו' אז היו רוב עמי הארץ מעשרין ולכן תיקן שא"צ להפריש רק תרומת מעשר ומעשר שני ותו לא שהולך אחר הרוב ואף שאפשר שלא הפרישו רוב ע"ה רק ת"מ ומעשר שני רק שבתחילה לא היו מפרישין כלל אזי לא היו מפרישין אבל אח"כ חוצרך ע"ה להפריש מעשר כדי להפריש מכאן ת"מ אזי מסתמא רוב ע"ה נתנו המעשר נ"כ והי"ק:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org